

נתן פלדמן

אוסף ליונות

מבית "צוף" הוצאה לאור

זיהי ככלות

לעת השלושים

להסתלקותו של מרנא ורבנא

רשכבה"ג

רבנו אהרן יהודה ליב

שטיינמן זיע"א

מצורף מספד

אשר נשא בישיבת מיר

הרה"ג ר' הלל קופרמן שליט"א

(בסוף האוסף)

מאמר נרחב לזכרו ולעילוי נשמתו

בגליון "עינינו גל"

המחיר:

2

ש"ח

ניתן לשלם בקופות
קהילות ונדריים פלוס

פרטים בגב האוסף

גליון מס' 43

פרשת וארא

תשע"ח

1. הישבתי דרכי

נקודות אור במשנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

2. נחל אליהו

משיעורי רבי אליהו דיסקין שליט"א

3. תמצית הש"ס

דף היומי - מ"ב ומוסר

4. עינינו גל

מאמרי עין לא ראתה

5. עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

6. פניני הלכה

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

7. שיעורי דעה

שיעורי הגאון רבי גרשון מלצר שליט"א

8. אז נדברו

מחשבות לבני הישיבות

9. הפרשה המחכימה

אוצר לקחים מעשיים בפרשה

אוסף ליונות

מבית "צוף" הוצאה לאור

1. הישבתי דרכי

נקודות אור
במשנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

2. נחל אליהו

משיעורי
רבי אליהו דיסקין שליט"א

3. תמצית הש"ס

דף היומי - מ"ב ומוסר

4. עינינו גל

מאמרי עין לא ראתה

5. עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

6. פניני הלכה

מראשי ורבני החבורות
בישיבת מיר

7. שיעורי דעה

שיעורי הגאון רבי גרשון
מלצר שליט"א

8. אז נדברו

מחשבות לבני הישיבות

9. הפרשה המחכימה

אוצר לקחים מעשיים בפרשה

גליון השבוע

לזכרון עולם בהיכל ד'

הקובץ מוקדש לעילוי נשמת

הרב הגאון רבי יהודה קופרמן זצ"ל

בן רבי אברהם שמחה זצ"ל

נלב"ע כ"ג טבת תשע"ו

ת. נ. צ. ב. ה.

להנצחות, ניתן לפנות עפ"י האפשרויות המופיעות בגב האוסף

גליון מס' 43

פרשת וארא

תשע"ח

מכון "אוסף גליונות"

הרב נתן פלדמן - ראש המערכת

חברי המערכת

הרב אליעזר וייס שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

לתרומות ניתן לפנות לטל: 052-7692282

לאפשרויות נוספות עיין בגב החוברת

לפרטים ולהצטרפות לקבלת "אוסף גליונות"

9518470@gmail.com

הפקה וסדר:

מקרא
עימוד ספרים

mikra9876@gmail.com
052-7179103

נתן פלדמן

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת וארא תשע"ח | גליון מס' 37

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוינ' ע"ה

עצם יציאת מצרים היא לחיות במציאות אמת

נחמד לעין, ואכן כאשר נלמד את עניינו של החטא הראשון אין עיקרו באכילה מעץ הדעת אלא הדבר מפורש בפסוק שלם שהתורה מאריכה בו, [וכך כותב הרמב"ם במו"נ ח"א פ"ב] "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעיניים ונחמד העץ להשכיל", זוהי צורת ההסתכלות שמביאה את החטא, כשרואים כך את הדברים אז החטא מגיע בדרך של ממילא, והטענה איננה למה אכלתם מעץ הדעת אלא למה ראיתם את עץ הדעת בצורה כזו שאי אפשר היה לעמוד בפיתוי, זוהי צורת היצר הרע, ונבאר את הדברים.

מה ביאור השם "יצר" ומה הלימוד בזה

בביאור המילה יצר - כפי שהוא נקרא בפסוק "כי יצר לב האדם רע מנעוריו" – לכאורה צריך ביאור מדוע הוא נקרא כך ומהו עניינו של שם זה, כי יותר היה נראה שיקרא בשם רצון או נטיה ומהו פירוש המילה יצר, והנה שורש המילה יצר הוא מלשון יצירה ועלינו להבין במה השורש הזה מבטא את המושג יצר, כפי שאנו קוראים בשם זה ליצר הטוב וליצר הרע, מדוע התורה קראה זאת כך, ומה אנו לומדים מהעובדה שהתורה בחרה בשם הזה, אשר כפי הנראה, שם זה הוא נקודת העיקר של היצר.

נצטוונו להידמות לבורא ולהמציא את העולם

רבנו יונה כותב בספר "שערי העבודה" (אות ט"ז) "לא ברא הקב"ה את האדם, שנקרא צדיק וישר [היינו הקב"ה], בצלמו, אלא כדי שיהיה צדיק וישר כמותו, וזהו

מצרים היא הכתר של צורת אדם בליעל

בפרשיות אלו אנו עוסקים בגלות מצרים שהיא ראשית לכל הגלויות, עניין הראשית בזה הוא שבמצרים נמצא תמצית הכח הנושא בתוכו את כל ההתנגדות לאמת שיש בעולם, ואלו הם דברי האריז"ל שמצרים היא הכתר של אדם בליעל וכמו שנבאר.

ישנה צורת אדם הנקראת צלם אלקים ויש בה קומה שלימה, והוא האדם המקבל תורה כדאיתא בכמה מקומות בגמרא "אתם קרואים אדם", וכנגדה עומדת צורת אדם הנקרא בלשון חכמים בספר הזוהר "אדם בליעל" שאינו מקבל עליו שום עול, אלו הן שתי צורות אדם הפוכות, אותו האדם מייצג את הצד האחר, וכתרגומו בארמית הסיטרא אחרא, ומצרים מייצגת בתמצית את כל הכח הזה.

כל הגלויות שגלו ישראל הם בעצם כל ההתנגדויות לכלל ישראל, וסדרן בסדר הקומה של אותו האדם, כפי שמסדר זאת האריז"ל, מצרים היא הכתר, אחריה בבל שהיא הראש, פרס ומדי מכוונות כנגד שתי הזרועות, יון היא הגוף, ואדום וישמעאל אלו שני הרגליים, כל אלו מצטרפים לצורת אדם שלמה, והכתר הוא השורש העליון ביותר, המקור שממנו כולם יונקים וצומחים והוא הכח של מצרים, וצריך להבין מה היה במצרים שעשה אותה למקור לכל הרע שבעולם.

מהו עניינו של היצר הרע

עלינו להבין מהי תמצית נקודת הרע שביצר הרע, והנה אנחנו מכירים את היצר כמי שמטה את לבנו מהעיקר אל מה שנראה ערב לשעתו, מהאמת אל מה שנוצץ ונראה

שאמר הכתוב ובו תדבקון, וכי אפשר לו לאדם להדבק בשכינה, אלא שילך האדם בדרכיו להדמות אליו, מה הוא חנון אף אתה תהא חנון, מה הוא רחום אף אתה תהא רחום, מה הוא מבקר חולים אף אתה תהא מבקר חולים, מה הוא קובר מתים אף אתה תהא קובר מתים, היינו שהאדם צריך לעשות חסד כמו בורא העולם, בביקור חולים ובקבורת מתים, וכמאמר הגמרא (סוטה י"ד ע"א) "תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים", ומצינו בסופה "ויקבור אותו בגיא" וכן מצינו בפרשת "וירא אליו ה' באלוני ממרא" שבא לבקר את החולה, ונצטוונו אף אתה תהא מבקר חולים וקובר מתים.

אמנם, המשך דברי רבנו יונה צריך ביאור, וז"ל "מה הוא ממציא את העולם אף אתה תמציאנו ותקיימנו, ותחפון ותרצה כל בני אדם (היינו שיהיו לרצון לך כל הנמצאים בעולם) והוא רצון בוראך וחפצו (היינו כי כל הנמצאים בעולם הם לרצון לבורא עולם)" לכאורה נראה הדבר תמוה, כי עד עתה נצטוונו ב"מה הוא אף אתה" להיות דומים אליו במידותיו, וזה עניין מובן, אולם מהו עניין זה שכפי שהקב"ה ממציא את הנמצאות ובורא את העולם כך גם אנחנו צריכים לברוא את העולם, מה הכונה להיות דומה לבורא העולם ולהמציא את העולם כמוהו.

ביאור המילה ממציא אין פירושו יש מאין אלא כלשון מציאה, כאדם המוצא אבידה שהייתה נעלמת ונסתרת ולא נודע היכן היא והמוצא מגלה את מקומה, מעתה נבין, שכאשר משתמשים כלפי בורא העולם במילה זו "מה הוא ממציא את העולם" הכונה היא שהוא מעלה אותו מהעלם לגילוי, ונצטוונו "אף אתה תמציאנו ותקיימנו".

כלומר, שנאמר לנו כאן כי בעצם תפקידנו בעולמנו, העולם הזה, להיות ממציאי העולם, [ולא נאמר "בוראי העולם" כי בריאה היא יש מאין], היינו להעלות את העולם מהעלם לגילוי, ונבא לביאור הדברים, שהם עיקר ויסוד שצריך לחזור עליו תמיד, ובמיוחד בזמנים אלו שאנחנו חייבים לצרף את עצמנו ליוצאי מצרים ולהוציא את עצמנו מטומאת מצרים.

צורת הבריאה היא להביא מתהו לגילוי

התורה פותחת בפסוקים "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, והארץ היתה תהו ובהו וחושך על פני תהום", הרמב"ן מאריך לבאר כי "והארץ הייתה תהו" זה מה שנקרא ליונים היולי, היינו דבר חסר צורה שכשוראים אותו הוא אך ורק מתהו, האדם תוהו ומשתומם כי הדבר מעורר תהיה והשתוממות, עניין תוהו זה דבר החסר צורה והגדרה ולמעשה חסר ממשות, דבר שאין לי בו תפיסה

אמיתית, ואחר שאיני יודע מהו ואין לי בו שום תפיסה והדבר לא מוגדר ולא ברור הרי שבעצם אין לי אותו, עבורי הוא איננו ואינו קיים אחר שאין לי בו שום תפיסה.

בראשית כביכול ברא בורא העולם את העולם תוהו, כך הייתה צורת הבריאה, ואז נאמר "ויאמר אלקים יהי אור" עניינו של האור הזה הוא המצאת הדברים, הוצאת הדברים מהעלם לגילוי ומתוהו לממש, וכך דברים חסרי צורה קבלו את צורתם, כי האור הוא הדבר שמגלה את צורתם של הדברים ומוציא אותם מהעלם לגילוי וכך ניתן לתפוס אותם ואילו בחושך אי אפשר לעמוד עליהם, התוהו הוא החושך כשאין אפשרות להתחבר אל הדברים ולהשיג אותם, וכאשר נותנים צורה ומעצבים דברים שהיו חסרי צורה הרי שגילוי הדברים זהו האור, כך היה תהליך הבריאה, תחילתו תוהו ואחר כך ויאמר אלקים יהי אור.

לכאורה צריך להבין לשם מה התורה מספרת לנו זאת ומה הם הדברי תורה שנאמרו בזה, כי כל דברי תורה נאמרו לנו על מנת לעשות, ודברים אלו לכאורה שייכים למערכת אחרת ואינם נוגעים אלינו.

אולם באמת זהו העל מנת לעשות הגדול ביותר, ולשם לכך נבראנו, אנחנו נבראנו כדי להאיר את הדברים ולתת להם צורה כדוגמת התהליך של הבריאה, לשם כך ברא אותנו הקב"ה כדי שנהיה ממציאי עולם, והפירוש הוא שאנחנו צריכים לקבוע את צורתם של הדברים ולעצב אותם, לעשות אותם מובנים ולתפוס אותם, זאת החובה העיקרית שלנו, וכשם שבורא העולם ברא את העולם בשני שלבים כשבשלב הראשון הייתה הבריאה תוהו ואחר כך בא מתן הצורה, כך אנחנו מקבלים לרשותנו כאשר אנחנו באים לעולם עולם שהוא תוהו, ואנחנו חייבים להאיר אותו ולקבוע את צורתו, זאת חובתנו שלנו.

בזה אנחנו נקראים בצלם אלקים, כביכול מה הוא ממציא את העולם, והיינו מוציא אותו מהעלם לגילוי ונותן לו צורה שעל ידה הוא מתבאר מתגלה ונתפס, כך אנחנו צריכים לעשות את העבודה הזאת.

היצרים הם מעצבי צורת העולם של האדם

שני היצרים, היצר טוב והיצר רע, הם שני אופני העיצוב, שני אופני יצירת הצורה, היצר הטוב מעצב את הדברים בצורה הנכונה, באותה צורת אמת שהיא הצורה שאלה התכוין כביכול בורא העולם, והיצר הרע מעצב זאת אחרת, לכן הם נקראים יצרים, משום ששניהם אלו שתי אפשרויות העיצוב, וכיון שזו עיקר עבודתו של האדם לכן כאן נמצאת המלחמה הגדולה בין היצר הטוב ליצר הרע, היצר הטוב מעצב את הדברים ונותן להם צורה

שהיא צורת אמת, צורה נכונה שבוקעת ועולה מן הדעת ומתחייבת ממנה, והיצר הרע הוא כאמור הצד האחר.

כאן נמצאת נקודת ההבדל הפנימית ביותר, איזו צורה אנחנו נותנים לעולם, איך אנחנו מעצבים אותו, ומזה יוצא האופן שבו אנו קולטים את העולם, ומה אנחנו מבינים ולומדים ממנו, וכל מעשי האדם הם תולדות האופן שבו הוא קולט את הדברים, וכיצד נתפסת אצלו המציאות.

אדם התופס בצורה נכונה את המציאות, מתחייב מכך שהוא חי בתוך מציאות נכונה, בתוך מציאות אמת, וכל מעשיו באים לפי אותה מציאות נכונה, וממילא כל מעשיו כולם מעוצבים מכח אותה הצורה שבה ועל ידה הוא תופס את המציאות.

כיון שזו עיקר עבודת האדם בעולם הזה, אחר שבורא העולם שם אותנו כאן כדי שאנחנו נהיה אלו שקובעים את ה"הי אור" של העולם ועלינו מוטל להמציא את אותו העולם שאנחנו חיים בו, והיינו לגלות אותו ולעשות אותו גלוי ברור ובר תפיסה, הרי אחר שכאן נמצאת נקודת העיקר של העבודה, לכן כאן נמצאת המחלוקת בין שני היצרים, יצר טוב ויצר רע.

והדבר חייב להיות כך, משום שכאמור כאן השורש לכל הפעולות ולכל משך חייו של האדם, וכל מעשיו של האדם הם תולדות של האופן והצורה שבה הוא תופס את המציאות שהוא חי בתוכה.

תפיסת המציאות של מצרים סותרת את מציאות האמת ועלינו להשמר מכך

לפי הדברים שנתבארו נבין מהו עניינה של מצרים, ובזה יובן בבירור הטעם שמצרים הם היצר הרע בעצמו, אחר שכל צורת המציאות של מצרים והאופן שבו היא תופסת את המציאות ואת העולם שאנחנו חיים בתוכו שייכת לעולם אחר, עולם השייך לאותה המציאות האחרת.

בנבואת יחזקאל נאמר על פרעה (יחזקאל כ"ט ג') "התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו אשר אמר לי יאורי ואני עשיתיני", פירוש הדבר שהוא אומר על עצמו אני המצאתי את עצמי, והנה כפי שנשמעים הדברים כפשוטם הרי אלו דברי הבל שלא יתכן שאדם בר דעת יאמר אותם, ובהכרח שיש כאן משמעות אחרת כי לולא כן לא היו מזכירים אותם בנביא, אין לנו ויכוח עם שוטים.

אולם אחר שנבין את הפירוש בזה, הרי שאם נבדוק את עצמנו נמצא שגם אנחנו לא רחוקים ממיני מחשבות כאלו.

פירוש הדברים, אם נתרגם אותם למילים אחרות, פרעה תפס את עצמו כמחויב המציאות, היינו שלא ייתכן להעלות על הדעת מציאות בלעדיו, הכונה ב"אני עשיתיני" היא שמציאותי שלי היא מציאות מוכרחת שלא תתכן מציאות בלעדיה, ופשוט שידע שנולד באיזה זמן ואף מסתבר שידע שימות באיזה זמן, אבל דעתו הייתה שהמציאות בכללותה אינה יכולה לדלג עליו, והמציאות מחייבת שהוא יהיה – אחרת המציאות לא קיימת, אותו פרעה מייצג את מה שנקרא מצרים, וכך היא מחשבת הטעות והכפירה שלהם - אשר חלילה להעלות כן על הדעת - שמציאותם היא מציאות אמת, מציאות קיימת אשר אין להעלות על הדעת מציאות בלי הנמצאים האלה שהם מחוייבי המציאות.

באמת, אם נבדוק את עצמנו, גם אנחנו לא רחוקים לגמרי מזה, אחר שכל מחשבה שלנו אודות הקיום שמה אותנו במרכז, זאת אומרת שהדברים לא יתכנו בלעדיו, איננו יכולים לחשוב על מציאות בהיעדרנו, מציאות שבה אנחנו לא נמצאים, כל תפיסה שלנו היא רק יחד איתנו והיא מצטרפת לתפיסה שאנחנו תופסים את עצמנו, כל קליטה שלנו מהמציאות הסובבת באה יחד עם תפיסת עצמנו, ואין לאדם ציור של המציאות בלעדיו.

האדם צריך להתרומם מאד כדי להבין ולדעת שהוא מקרה, שהמציאות היא תמיד מעבר לו והוא מצורף למציאות קיימת, התפיסה הפשוטה של בני אדם היא שכל המציאות מצורפת אליו, אולם האמת היא הפוכה, כל נמצא מצטרף למציאות האמיתית והוא אחד מהפנים והאופנים שעל ידם מתגלה המציאות האמיתית, כולנו יצירי כפיו של הבורא ואפשר שנהיה או לא, רק הוא לבדו מחוייב המציאות "וה' אלקים אמת" אין עוד אמת אלא הוא, וכפי שפותח הרמב"ם את הלכות יסודי התורה, כך צריך האדם לתפוס את עצמו, אולם בדרך כלל בני אדם אינם חושבים כך אלא להיפך, דעת האדם היא, כיון שאני מצורף לכל תחושה ותפיסה, אני הוא הקולט החש והמרגיש, הרי שכל תוספת הרגשה מגלה את מציאותי שלי, כך מציאותי מתרחבת ומתפרסת על שטח גדול יותר, על מציאות רחבה גדולה ועמוקה יותר.

אלו הם היצרים, יצר טוב יצר רע, מהי הצורה שאנחנו נותנים לעולם, אותה הצורה שאנחנו מעצבים בה את העולם זאת הצורה שבתוכה אנחנו חיים.

האדם יוצר את עולמו וכך תתקיים מציאותו לנצח

האדם צריך תמיד לזכור ולדעת, וודאי שבימי השוכבי"ם צריך לשנן זאת, אין לו לאדם אלא את עולמו שלו, העולם שבתוכו אני חי זה העולם שלי, אם העולם הזה הוא עולם אמת אזי אשאר ואמשיך להיות קיים, דרכו של כל אחד ואחד מבאי עולם היא כלשון הכתוב "כי הולך האדם אל בית עולמו", כל אחד הולך אל הבית שהוא בנה, אל העולם שהוא עיצב, אל העולם שהוא עולמו שלו, כל אחד הולך לשם, לאותו שם שהוא קבע וצר את צורתו, ומעתה, אם הצורה הזו היא צורה של אמת, שיש לה קיום אמת קבוע וקיים לעולם, הרי שאז יש גם לאדם קיום עם המשך, קיום אמיתי אשר כלשון הכתוב "שפת אמת תיכון לעד", אבל אם העיצוב והצורה שהאדם קבע ועיצב בו את עולמו שלו הוא צורת שקר, הרי שהדבר קיים רק כל זמן שיחיו דמיונותיו של האדם, שכל זמן שהוא נמצא כאן על האדמה הזו וחי בעולם הזה, אולם כשיצטרך לעבור למקום אחר, לעולם אחר, הרי ששם לדבר הזה אין קיום ולא יהיה לו היכן להיות, האדם הולך לבית עולמו, אם עולמו הוא עולם קיים יש לו איפה להיות אולם אם עולמו הוא עולם שאיננו קיים הרי שזהו ההעדר הגדול, המהר"ל קורא לגיהנום "העדר" כי ה"א היות" זהו עניינו של הגיהנום.

מעשה כשפים ומעשה שדים קיימים במציאות של מצרים

כאמור מצרים היא עולם של שקר שאין לו קיום ואין לו מציאות אמת, ולכן כל קיומו הוא רק כל זמן שהמצרים חיים, ובזה נבין גם את הגמרא בסנהדרין (ס"ז ע"ב) שדורשת "בלטיהם אלו מעשה שדים בלהטיהם אלו מעשה כשפים", אלו שני האופנים של מצרים, מצרים הייתה מלאה בכשפים שהם מעשים שאין להם קיום של אמת, וכל קיומם הוא רק כל זמן שאותם עיניים שאפשר לאחז אותם קיימים, הם אכן קיימים אבל רק באותם עיניים שאפשר לאחז אותם וכשעיניים אלו נעצמות ואינן קיימות שוב אין להם קיום, ואיתא שם בגמרא "למה נקרא שמן מכשפים שמכחישים פמליא של מעלה" כי עניינם של הכשפים הוא להכחיש פמליא של מעלה, וכלשון שתי כתי עדים המכחישים אלו את אלו, וכך פמליא של מעלה אומרת כך והם אומרים את ההיפך, מובן מאליהו שדבר שמכחיש פמליא של מעלה אין לו קיום אמת והוא לא יתקיים מעבר למקום שבו אפשר להכחיש, ואמנם כאן בתוך המסגרת הזו שאנו חיים בה יש לדברים אלו קיום, משום שלכל רע יש פה קיום אחר שהקב"ה נתן בחירה,

אולם הדבר ברור שכמו שלרע אין מציאות אמת כך גם לכשפים אין מציאות אמת, ודברים אלו קיימים רק בשביל הבוחר בהם שעבורו הם נעשים מציאות.

העניין השני שישנו במצרים הוא מעשה שדים, ובעצם עניינם שוה למעשה כשפים אולם נבאר מעט בעניין השדים כפי שמרומז בדברי רבותינו הראשונים וביתר הרחבה בדברי האחרונים.

פרשתינו מתחילה "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל ש-ד-י" ונתבאר בדברי הרמב"ן כי בורא העולם נתגלה לאבות בשם זה שהוא משדד מערכות הטבע, והכונה בזה כי דרך הטבע היא מהלך מסויים כיצד עומדים הדברים והיאך הם מצטרפים זה לזה, אולם בשם ש-ד-י מתגלה בורא העולם כמי שמאפשר שידוד אחר של מערכות הטבע, אין אלו בריאות חדשות בעולם אלא סידור אחר ושונה של מערכת הטבע, ואלו הם הניסים שנעשו לאבות, השדים הם אלו שיש בהם צד מסויים של הכחשה, הם אלו אשר מכחישים כביכול את השידוד של א-ל ש-ד-י ומשדדים את מערכות הטבע בצורה אחרת, ונמצא כי זאת בעצם מצרים, אותם הכשפים והשדים.

ונקודת העיקר בקיום של מצרים, היא כאמור באותה התפיסה המעוותת, התפיסה שבה האדם מזהה את עצמו עם המציאות האמיתית, ואומר אני הוא המציאות האמיתית, המציאות האמיתית לא תיתכן בלעדי וזה בלתי אפשרי, וכשאדם מעצב לעצמו עולם כזה הרי שהעולם הזה הוא עולם שקיים רק כל משך הזמן שאותו אדם קיים, כל זמן שגופו חושיו והרגשותיו חיים ופועלים, זהו משך הזמן של קיום הצורה הזו.

קבלת התורה היא "אשר הוצאתיך מארץ מצרים"

יצאנו ממצרים כדי לקבל תורה, ועיקרה ושורשה ב"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", כאן נמצא השורש הראשון, שרש השורשים של כל התורה כולה, זאת הדיברה שהיא הבראשית של מתן תורה ובה נמצאת נקודת התמצית שכל יתר הדברים הם תולדות שלה, אותה בראשית זה הוצאתיך מארץ מצרים, אחר שכל התורה כולה היא ההיפך הגמור ממצרים, הקב"ה אומר לנו אני הוצאתי אותך מהמציאות הזאת ושמתי אותך במציאות שהיא הפוכה ממנה לגמרי.

זאת נקודת העיקר, הפסוק שנאמר על מצרים בתורה שבכתב ומגלה לנו את מהותם, לבד ממה שנאמר עליהם "בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם" והכונה היא שהם אנשים שאין להם אלא את מערכת החומר שלהם

ואת ההנאות לרגע שהם נהנים שזה כל חייהם, הרי שנאמר על תפיסת המציאות שלהם אותו הפסוק שהבאנו "התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו אשר אמר לי יאורי ואני עשיתיני".

אנחנו יוצאי מצרים, אנו חייבים פעמיים ביום לפחות להזכיר את יציאת מצרים, זה חלק מקבלת עול מלכות שמים שלנו לזכור תמיד שיצאנו ממצרים על ידי בורא העולם, וכל האמונה כולה מחוברת ליציאת מצרים כשהפסוק "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" זהו הפסוק שבו נצטוינו על האמונה, הפירוש יוצאי מצרים הוא לצאת מה"לי יאורי ואני עשיתיני", לחיות את העובדה שיצאנו ממצרים, ואי אפשר לחיות זאת בלי לדעת מהו עניינה של מצרים ומה פירוש יציאה ממצרים, לצאת ממצרים הפירוש הוא לצאת מתוך אותה מציאות שמצרים מייצגת, מציאות שאינה מאפשרת תורה, מצרים היא ההיפך מכל התורה כולה, והראשית של האפשרות לזכות לתורה זה הוצאתיך מארץ מצרים.

בגילוי שם הוי"ה נמצאת גאולת מצרים

הגילוי של שם הוי"ה, כפי שאנו לומדים בפרשתנו, זאת בעצם גאולת מצרים, עניינו של שם הוי"ה הוא גילוי צורת המציאות האמיתית, אחר שעם האבות הייתה ההנהגה כאמור "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל ש-ד-י ושמי – שם הוי"ה לא נודעתי להם", וכפי שמבואר ברש"י ואף הרמב"ן מאריך בזה, עם האבות הייתה הנהגה אחרת וביציאת מצרים נתחדשה הנהגה חדשה.

וכפי שאנו רואים בניסי מצרים, ונתבונן בנס הראשון של מכת דם, נס כמכת דם לא היה אצל האבות, אצלם לא נראתה מציאות כזאת, כי מכת דם כפי שמבואר בדברי חז"ל, הייתה מכה מיוחדת למצרים ואילו לישראל שלא הוכו במכה הזו הרי שעבורם נותר היאור מים כמקודם, עבור מצרים זה היה דם ואם מצרי רצה לשתות הוא היה צריך לשלם לאותו יהודי ששאב מים מהיאור ואז הוא שתה את המים של ישראל, אבל אם הוא רצה לשתות את המים של מצרים הם היו דם, מדובר כאן על מציאות פיזית אחת שנתגלתה בשני אופנים, אותה מציאות פיזית נתגלתה כדם למצרים וכמים לישראל, דבר כזה לא היה

אצל האבות, גילוי פנים כזה שכל המציאות כולה בעצם אין לה טבעים קיימים וכל עצמה היא גילוי של מה שבורא העולם כביכול רוצה להראות לנו ולתת לנו.

גילוי זה הוא הגילוי של תחילת החורבן של מצרים, זאת המכה הראשונה שהוכו מצרים, ואכן מצרים הוכתה כאן מכה אחר מכה, אבל כאן יש מכת מות למציאות שמצרים מייצגת.

אנחנו יוצאי מצרים חייבים לזכור זאת כאמור לפחות פעמיים בכל יום, כי נצטוינו להזכיר זאת שחרית וערבית, ואף בברכת המזון צריך לזכור את יציאת מצרים, ותוכן הדברים הוא, כי תמיד עלינו לזכור ולשנן ביום ובלילה שאנחנו חיים במציאות אחרת.

מצרים היא הראש לכל הגלויות כמו שנתבאר, וגאולת מצרים היא הראש לכל הגאולות, אם אנחנו רוצים להיגאל אחרית כראשית אנחנו חייבים באופן מיוחד בזכירת גאולת מצרים, בפסוק כתוב (מיכה ז' ט"ו) "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", וכן בירמיהו (ט"ז י"ד) "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדחתים שם", והגמרא דורשת זאת בברכות ("ב ע"ב) כי יציאת מצרים לא תיעקר ממקומה אלא הכונה בזה ללמדנו שהגאולה שאנו מצפים לה קשורה ליציאת מצרים, ואכן הגאולה הזו היא תהיה העיקרית אבל מקורה הוא יציאת מצרים ולכן לא נעקרת יציאת מצרים, כי היא נשארת העיקר, שממנו תצמח הגאולה, "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית".

גאולת מצרים מחייבת אותנו לזכור היטב את אותה הטומאה של מצרים, את תפיסת המציאות המעוותת של מצרים, את השפל הגדול של מצרים, ואת העובדה שאנחנו יצאנו מזה, בורא העולם הוציא אותנו ממצרים ונתן לנו תורת אמת, ואותה תורת אמת אומרת לנו קודם לכל דבר אחר "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", איננו יכולים להתהדר ולומר על עצמנו שאנחנו יוצאי מצרים אם אנחנו לא באמת יוצאי מצרים.

ומעתה, אם נגאלנו ממצרים באמת, במהרה בימינו ניגאל באמת אחרית כראשית.

נחל אליהו

החסדים שהיו לו בתחילה - החסדים הקודמים הוא שוכח! הקב"ה מצוה את בני ישראל: גם כשתגיעו לשלב האחרון, כשתהיו כבר במצב של: ולקחתי אתכם לי לעם, תזכרו תמיד להודות - להגיד נשמת, לא רק על השלב האחרון, לא רק על החסדים שמקיפים אתכם כעת, אלא: וידעתם! אף את ההתחלה 'כי אני ד' אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים' גם בשעה זו אל תשכחו את החסדים הגדולים שהיו לכם בתחילה.

יהודי נולד לו נכד, הוא שמח! הוא מודה לקב"ה! על מה הוא שמח? על הנכד החדש שנולד לו! אבל איך נולד נכד? חיתנת את הבת שלך! זה לא כל כך פשוט!! יש כאלה ששנים על גבי שנים בשידוכים עד שמוצאים את הראוי להם, גם על זה צריכים להודות!!! וזה שיש לך בת? לא כולם זוכים שיש להם בת!! וזה שאתה עצמך התחתנת? לא כל אחד זוכה להתחתן!!! זה שזכית בכלל להגיע לגיל הזה? כשנולד נכד צריכים לזכור את כל החסדים, ועל כולם להודות: שהתחתנתי, ונולדה לי בת, וחיתנתי אותה, והגעתי לגיל הזה!!!

וידעתם כי אני ד' אלוקיכם 'המוציא אתכם' מתחת סבלות מצרים!!!

רחל אמנו הודתה דוקא על הדברים הקטנים

ומענין לענין באותו ענין, אצל רחל נאמר (בראשית ל, כג) כשילדה את יוסף: ותהר ותלד בן ותאמר אסף ד' את חרפתי, וכתב רש"י: מה זה אסף ד' את חרפתי? ואגדה, כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה - אם בלי כוונה האשה שוברת כלי, היא מרגישה נבוכה, אין לה במי לתלות סרחונה, משיש לה בן תולה בו, כשיש לאשה בן ונשבר כלי, מי שבר כלי זה? בנך! מי אכל תאנים אלו? בנך! ולכן: עכשיו אסף ד' את חרפתי.

שואלים הבעלי מוסר: זה רחל אמנו? בשביל זה היא היתה צריכה בן? זה מה שהיא היתה צריכה? בשביל אסף ד' את חרפתי היא אמרה: ואם אין מתה אנוכי, שאם היא תשבור כלי בלי כוונה אפשר יהיה לתלות בבן? זה הכל?! בזה התעסקה רחל שהיתה מהאמהות שבנו את כלל ישראל?

אלא ביאורו: אדרבא - זהו גדלותה של רחל אמנו! ודאי שהיא הודתה על כך שזכתה לבן, שזכתה להיות אמא של כלל ישראל, ולהביא את יוסף הצדיק, ושבתים בישראל,

לכן אמור לבני ישראל אני ה', והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים, וידעתם כי אני ה' אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים (ו, 1-2).

לפקוח עינים ולהודות לה' על כל החסדים גם על הדברים קטנים

בפסוקים אלו מוזכרים, ארבע לשונות של גאולה, 'והוצאתי' 'והצלתי' 'וגאלתי' 'ולקחתי'. אומר ר' איצ'ל וואלוז'ינר: ארבע לשונות אלו אינם ביטויים בלבד של הגאולה, אלא הם ארבעה שלבים של הגאולה:

"לכן אמור לבני ישראל אני ד' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים" זהו השלב הראשון - שיצאו מקושי השעבוד מתחת סבלות מצרים, ותחילתו היה כשהתחילו לבוא המכות על מצרים, שהקלו מעליהם את השיעבוד.

"והצלתי אתכם מעבודתם" זהו השלב השני - לא רק קושי השעבוד הורד מעליהם, אלא בכלל נתבטלו מהעבדות, אבל עדיין הם נשארו בתואר של עבדים בלי לעבוד בפועל.

השלב השלישי - "וגאלתי אתכם" כלל ישראל השתחררו לגמרי מלהיות עבדים, אפילו שם עבדים כבר לא היה להם.

והשלב הרביעי - "ולקחתי אתכם לי לעם" זה שלב נוסף של הגאולה, ולא ענין לעצמו, אלא כך הוא סוף הגאולה שנהיו עם ד', זהו השלב הרביעי.

אולם בפסוק זה אנו מוצאים יסוד חשוב, אחרי שהוזכרו כל ארבעת שלבי הגאולה, ונאמר: ולקחתי אתכם לי לעם, חוזר הכתוב ואומר: וידעתם כי אני ד' אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים, מכל ארבעת שלבי הגאולה חזר הכתוב והדגיש את השלב הראשון: "המוציא אתכם" - היציאה מסבלות מצרים ומקושי השעבוד.

מה בא זה ללמדנו? - מבואר פה יסוד גדול: אדם מוקף בכל ימי חייו בחסדי ה', כל דרכיו והליכותיו מסובבים בחסד וברחמים, ובדרך כלל כשם שצרות אחרונות משכיחות את הראשונות, כך החסדים האחרונים משכיחים את הראשונים, גם אדם שזוכר ושם ליבו לחסדי ה' עמו, את

אבל היא אמרה: אני זוכרת להודות עוד, אני זוכרת את הכאב הקטן הזה שהיה לי כשנשבר כלי שלא יכולתי להגיד שזה בגלל הבן, אפילו עד הנקודה הזאת ההודאה מגיעה! לא שעל זה כל ההודאה, אלא היא זוכרת אפי' את הנקודה הזאת בהודאה!!

תמיד צריך לזכור את כל כל הפרטים עד הקטן שבהם ולהודות עליהם.

ויפן פרעה ויבוא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת (ז),

(כג).

למופת המטה שנהפך לתנין, ולא לזה של דם (רש"י).

ביאור השייכות בין האות של המטה למכת דם

היה קשה לרש"י: מה זה גם לזאת? הרי גם ריבויא הוא, ודם היתה המכה הראשונה, ומה בא לרבות? אלא שלא שת לבו לא למופת של המטה שנהפך לתנין, ולא למכת דם.

אלא שהדבר צריך ביאור: לאיזה צורך הוזכר פה אף המופת שנהפך המטה לתנין, הרי סדר הדברים שבתחילה כשבאו משה ואהרן אל פרעה, אמר להם פרעה: תנו לכם מופת, ומשה אמר לאהרן: קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין, אך פרעה התעלם מזה, וכן החרטומים המכשפים. ואח"כ ציווה הקב"ה למשה: אמור אל אהרן קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים והיה דם בכל ארץ מצרים, וכי יש פה איזה סיכום ביניים? שאחרי מכת דם נאמר שפרעה לא שם לב - התעלם, גם מזה וגם מהמופת של התנין? בשביל מה מזכירים פה את המופת של התנין?

והביא בזה בספר פנים יפות חשבון יפה מאד לבאר הענין בשם מהר"י הורביץ ז"ל: פרעה אמר למשה ואהרן תנו לכם מופת, אמרו לו משה ואהרן: הרי לך, בבקשה "וישלך אהרן את מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין" - מופת עצום, המטה נהפך לתנין.

אך פרעה היה לו טענה: הוא קרא לכל החרטומים - לילדים מהגן, במצרים היו מלמדים כישוף ילדים מהגן, הגננת הביאה סוללה של ילדים - וכולם לקחו מקלות קטנים השליכו אותם לארץ ונהפכו לתנינים, אמר להם פרעה: וכי תבן אתה מכניס לעפריים? זה מופת? אתם לא יודעים שכל הכשפים ברשותי הן?

אמר משה לפרעה: ככה! אתה אומר שזה כישוף ולא מופת?! מיד חזר מטה אהרן להיות מטה, ויבלע מטה אהרן את מטותם, לכישוף יש מגבלות: דומם לא יכול לבלוע ע"י כישוף, והנה מטה אהרן בלע את מטותם, הרי לך ראייה שזה לא כישוף - שזה יד ה'.

אמר להם פרעה: אני מכיר את היהודים, הם עם חכם ונבון, מה אהרן עשה? הוא לקח תנין מקורי וע"י כישוף הפך אותו למטה, וכשהוא בא אלי עם מטה - זה היה כאילו

יש לו מטה, זה היה תנין במקור שהוא הפך אותו למטה, וכשהוא השליך אותו בפני לארץ והפכו לתנין, הוא לא עשה מופת אלא כל מה שהוא עשה, הוא החזיר אותו למקור, הוא ביטל את הכישוף, וממילא אף מה שאח"כ כשחזר להיות מטה בלע את שאר המטות אין זה מופת, אלא פשוט הוא עשה פעם נוספת כישוף וחזר והפכו למטה, וכיון שבמקור זה תנין הוא יכול לבלוע את שאר המטות, ואין על זה את המגבלה של כשפים, ולכן פרעה התעלם מהאות והמופת.

אולם לכישוף מלבד המגבלה שדומם אינו יכול לבלוע ע"י כישוף, יש מגבלה נוספת: כישוף אינו מתקיים במים, כשהוא נוגע במים הכישוף מתבטל.

וכשהגיעה מכת דם, הקב"ה אומר למשה: לך אל פרעה בבוקר, והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך, הקב"ה מדגיש למשה, איזה מטה תיקח? המטה אשר נהפך לנחש! ועם המטה הזה: נטה ידך על מימי מצרים ויהיו דם, את אותו מטה שפרעה אמר שאיננו מטה אלא הוא תנין במקורו ונהפך למטה ע"י כישוף, אותו תיקח, ואיתו נטה את ידך על מימי מצרים, ואעפ"כ המטה נשאר מטה! הוא לא חזר להיות תנין! ובזה נודע שהמטה הוא מטה במקורו והוא לא תנין - שלפיכך אף במים נשאר מטה - ובכל זאת הוא בלע את מטותם, אף שדומם לא יכול לבלוע ע"י כישוף, ובזה הוכח לפרעה שגם המופת של התנין לא היה כישוף אלא יד ה' הוא, ואעפ"כ: ויפן פרעה ויבוא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת, גם עכשיו - אחרי מכת דם, שנודע שהמופת של המטה לא היה כישוף, לא שת לבו לשניהם, גם למופת של התנין!

וע"פ דבריו הנפלאים יבואר עוד, שבמכת דם נאמר לשון מיוחד שלא נאמר בשאר המכות: ויך את המים אשר ביאור לעיני פרעה ולעיני עבדיו, בכל המכות לא נאמר שעשיית המכה היתה לעיני פרעה ועבדיו, ומדוע נשתנית מכה זו שעשייתה היתה לעיניהם?

אלא שבמכת דם מלבד עצם המכה שהיה בה שיהיו כל מימיהם דם, עוד היה בה תועלת: שעל ידה יווכח פרעה שאף המטה שנהפך לתנין היה מופת מאת ה' ולא היה כישוף, וזה נודע לו ע"י שראה שהכה במטה על היאור ולא נתבטל כישופו לחזור להיות לתנין, ולפיכך הכו על היאור במטה לעיני פרעה ועבדיו.

הנני משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את הערוב, ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר הם עליה (ח, יז).

שני דרכים בביאור הפסוק שיהיה ערוב על האדמה

מה משמעות הלשון "וגם האדמה אשר הם עליה", ומה בא ללמדנו? - שני דרכים מצאנו בזה במפרשים: דרך אחת ידועה בשם הגאון, וכבר הקדימוהו הרב ר' העשל בחנוכת התורה ור' שמשון הורסטרופולר:

מבואר במסכת כלאים פ"ח מ"ה: שישנה חיה שנקראת 'אדני השדה' והיא הנקראת ידוע, ידעוני, חיה זו היא גם חי וגם צומח, היא מחוברת בטבורה לאדמה והיא רועה סביבותיה כאורך החבל, וכשרוצים להרוג אותה יורים בה חיצים עד שנפסק ונחתך חבל הטבור שלה, ובכך שחזותים אותה מהאדמה ומפסיקים את היניקה שלה היא מתה.

ובמכת ערוב נשתלחו כל מיני חיות רעות שיש, היה צריך להיות ערוב של כל בעלי החיים שיגיעו למצרים, ואיך הגיעה חיה זו - אדני השדה, הרי ברגע שמנתקים אותה מהאדמה שלה מיד היא מתה? עשה הקב"ה נס, והיא הגיעה יחד עם גוש האדמה שהיא מחוברת אליו! ולא נפסק מקור חיותה!

וזה ביאור הלשון "ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר הם עליה" גם האדמה שהיא מחוברת - עם האדמה היא באה!

עבודת האדם לשנות את הטבע וההרגל

-מהעבודות הקשות שבמקדש-

פירוש נוסף אומר ר' איצ'ל וואלוז'נר:

שגור בפי העולם, כשרוצים לבטא על דבר שאין בו ממש כלל, אומרים: לא דובים ולא יער, מה מקור הפתגם הזה?

ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא: הגמ' במסכתא סוטה מו ע"ב אומרת: על האמור אצל אלישע כשעלה מיריחו אל בית אל (מלכים ב ב, כג-כד): "ונערים קטנים יצאו מן העיר" מה זה נערים קטנים? אמר רבי אלעזר: מנוערים מהמצוות, "ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" - אנשים קטנים מנוערים מהמצוות החלו לבזות את אלישע הנביא אחרי שנסתלק אליהו מעל ראשו, ואלישע: "ויראם ויקללם בשם ה'" אלישע נתן בהם את עינו ויקללם, ומיד: "ותצאנה שתים דובים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים" - מהיכן הגיעו לשם דובים? פליגי בה רב ושמואל: חד אמר נס, וחד אמר נס בתוך נס, מאן דאמר נס - יער הוה, דובים לא הוו; מאן דאמר נס בתוך נס - לא יער הוה ולא דובים הוו.

לדעת חד מהנך אמוראי, היה שם כבר יער, אולם ביער הזה לא היו דובים ונעשה נס ונבראו דובים, ואידך סבר, לא דובים ולא יער, לא היה שם כלום לא דובים היו שם ואף יער לא היה שם, ונעשה נס ונברא יער ובו דובים.

שואלת הגמ': וליהוי דובים ולא ליהוי יער? בשביל מה צריך לברוא גם יער? שיבואו דובים בלי יער ויבקעו בהם?

מתרצת הגמ': דבעיתי - דובים שאין להם יער לידם, אין להם מספיק בטחון לטרורף, הם לא מרגישים מספיק שהם במקומם - הם לא היימיש, אבל כשיש להם יער לידם יש להם יותר בטחון לטרורף, ולכן נעשה נס בתוך נס ונברא יער ונבראו דובים.

אומר ר' איצ'ל וואלוז'נר: זה אף מה שקרה במצרים כשהגיעה מכת ערוב, הגיעו כל חיות השדה - ממרחקים, כל הבעלי חיים שבעולם, אבל הם רחוקים מהיער שלהם; ממקור חיותם, מהמקום שהם רגילים אליו ומרגישים בו בבית, הם לא מרגישים מספיק היימיש, מספיק בטחון לטרורף! מה עשה הקב"ה? "ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר הם עליה" הקב"ה הביא את כל היערות של כל החיות לתוך מקום הישוב של מצרים, כל האדמה אשר הם עליה באה איתם למצרים, כדי שהם יוכלו לטרורף בבטחון, שירגישו היימיש, עם האדמה אשר הם עליה!!

ומהגמ' הזאת אומרים בעלי המוסר לומדים יסוד גדול במוסר:

כלל הוא בידינו, גם כשצריך לעשות נס בדרך כלל עושים מה שהוא פחות שינוי טבע העולם - כמה שפחות שיהיה בזה נס, תכלית הבריאה היתה: ויעמידם לעד לעולם חוק נתן ולא יעבור, 'ולא יעבור' - כמה שניתן לא משנים את חוקי הבריאה.

וכאן נעשה נס שנבראו דובים שיטרפו את אותם קטנים מנוערים מהמצוות, ושני דרכים היו לעשות זאת: יש אפשרות לברוא יער שלם שבו ירגישו הדובים בטחון ולא יפחדו, ויבקעו. ויש אפשרות לברוא רק דובים, ולשנות את הטבע של הדובים שיהיה להם בטחון לטרורף גם בלי יער לידם. בהשקפה פשוטה, מה נראה פחות נס, שינוי קטן יותר בטבע הבריאה? לא יותר קל לשנות את הטבע של הדובים מאשר לברוא יער שלם?!

ומדאמרינן, שנברא יער שלם כדי שלא יפחדו הדובים, אומרים בעלי המוסר: שרואים שיותר קל לברוא יער שלם, ויש בזה פחות שינוי הטבע, מלשנות טבע של דוב!! קל וחומר בן בנו של קל וחומר שלשנות טבע של בן אדם, הוא נס ושינוי טבע הבריאה יותר מבריאת יער שלם!!!

ונמצאנו למדים: שבן אדם; כל בן אדם שבא כאן לעולם, נברא בשביל לשנות את הטבע - לשנות את טבע הבריאה!!! שינוי טבע יותר מבריאת יער שלם יש מאין!!! עד שבריאת יער נקרא פחות נס.

ובדרך צחות יש לומר: בבריסק אומרים, למה יצאו דובים? למה לא יצאו אריות, למה לא יצאו זאבים וגמלים? אלא שטעם הדבר איננו יודעים, אבל בעל כרחנו שהיה פה דין שיהיה דוקא דוב! [איך וויס נישט פאר וואס אבער ס'גווען דא א'דין פון בער]. ועל דרך זה יש לומר: דוב שמוכן לטרורף בלי יער, איז קין בער נישט - זה לא דוב, זה בריה אחרת, ופה היה דין שיהיה דוב.

יראת שמים על ידי שימת לב

הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים, ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה (ט, כ-כא).

המשך חכמה מקשה קושיא: הירא את דבר ה' מעבדי פרעה - וכי רק מעבדי פרעה היו יראים את דבר ה' ומשאר העם לא נמצאו יראים את דבר ה'? והירא את דבר ה' משאר העם לא הניס את עבדיו ומקנהו אל הבתים?

אלא שמלבד זאת הדבר תמוה, מדוע אותם שאינם יראים את דבר ה' לא הניסו את עבדיהם לכל הפחות על צד הספק, הרי הם כבר ראו שש מכות שהיו על השעון, כשמשו אמר שיגיעו המכות - הם הגיעו, וכשאמר שיפסיקו - הם הפסיקו, ועכשיו הוא אומר להם: שהקב"ה אמר הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד מאד אשר לא היה כמוהו במצרים, ברד שכל אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה ירד עליהם ומתו, זאת אומרת: שמי שלא ימצא בשדה אלא יהיה בבית לא ירד עליו המטר ולא ימות, כל מי שמעט שכל בקדקדו, מיד ימלט את רכושו למקום פחות מסוכן, בן אדם לא רוצה לאבד את כל ממונו, ומדוע לא הניסו כל העם את עבדיהם ומקניהם אל הבתים?

אלא אומר המשך חכמה: כשמשו הודיע למצרים, ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה - שיש דרך מילוט מהמכה הנוראה ע"י המנוסה הביתה, גזרו עבדי פרעה גזירה: כל מי שיעז להכניס את עבדיו או את מקנהו אל הבתים יקבל עונש כבד, עבדי פרעה ניסו למנוע מהמצרים להאמין למשה, וגזרו עליהם שלא יניסו את רכושם, ועכשיו כל מצרי היה בדילמה ממי הוא מפחד יותר, מדבר ה' או מעבדי פרעה, מדבר ה' - והוא מבריא את רכושו שלא יאבד במכת ברד, או מעבדי פרעה - החשש ממכת ברד רחוק בעיניו יותר מהעונש שיקבל מעבדי פרעה.

ועל פי זה מתפרש הכתוב באופן אחר מהמושכל ראשון, לא רק בעבדי פרעה היו יראים את ה' אלא מכל העם, וכוונת הכתוב: הירא את דבר ה' - מי שהיה ירא את דבר ה' מכל העם, מעבדי פרעה - יותר ממה שהוא היה ירא מעבדי פרעה, הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים.

ומענין לענין באותו ענין, מהו ההיפך מירא את דבר ה'? לכאורה מי שאינו ירא את דבר ה', נכון? אולם מה לשון התורה: "ואשר לא שם ליבו אל דבר ה'", התורה לא אומרת ואשר איננו ירא את דבר ה', אלא ואשר לא שם לבו אל דבר ה', מדוע?

כתוב פה יסוד גדול: מישהו שאל אותי פעם: מה החילונים חושבים, מה הם חושבים שהעולם נהיה לבד? שהעולם הפקר? שאין דין ואין דיין? לא רק חילונים, כל אדם שפורק עול, שמזלזל במצוות, מה הוא חושב שאין דין אין דיין?

התשובה היא: הוא לא שם ליבו! כדי להגיע ליראת שמים צריך לשים לב! אי שימת לב זהו ההיפך מ"ירא"!

ואשר לא שם לבו - כשהוא לא שם לבו, יכול להיות שאפילו אחרי שהיו שש מכות שהגיעו והפסיקו על פי דברי משה רבינו, כמו שעון, הוא ירא מהגזירה של עבדי פרעה יותר מאשר מדבר ה'. הוא לא שם ליבו - וכשאדם לא שם ליבו אין לו יראת שמים, יראת שמים לא צומח מהאור!!

ואיך מגיעים למצב של שם ליבו? בשביל זה צריך ללמוד מוסר כל יום - מי שלומד מוסר, הוא שם ליבו יותר. ברגע שהוא נהיה שם ליבו, יראת ה' כבר מתעוררת מעצמה! הוא חי עם חשבון! הוא חי עם ההכרה שיש דין ויש דיין! מצד הטבע אדם צריך להיות ירא את דבר ה', הטבע הפשוט מצריך להיות ירא את דבר ה', זה חשבון פשוט והכרה פשוטה שהעולם אינו הפקר, אלא שכשאדם לא שם ליבו, הוא לא מתבונן, זה עוקר את יראת דבר ה'.

הסטייפלער זצוק"ל היה אומר: יראת שמים לא צומח לבד, אלא צריך ללמוד עם הילדים מוסר כל יום עשר דקות, עם ילדים קטנים - מגיל שש! מגיל קטן! כל יום עשר דקות, אמנם לא להכביד עליהם יותר מעשר דקות! אבל לא לדלג שום יום, יום אחד שמדלגים זה כבר התקררות! וכבר אמר החתם סופר: שיום אחד שהוא מבטל מלימוד המוסר, זה כבר עשה לו קירור!

מגיל שש, כל יום עשר דקות!!

וכמובן, המוסר שלומדים עם ילדים זה לא רבינו יונה, אלא סיפורים שמחדירים יראת שמים בנפש. ועיקר מה שצריך להחדיר לילדים: שהעולם אינו הפקר, ועל כל דבר משלמים, יש דין ויש דיין, יש שכר ויש עונש. את כל זה צריך להחדיר מגיל צעיר, מפני שאם לא נושמים את זה בילדות, אח"כ כל החיים האדם נהיה אשר לא שם ליבו.

לתרומות להוצאת הגליון ניתן לפנות לפל': 052.7683029

להצטרפות בלבד לקבלת הגליון בדוא"ל:

2132817@gmail.com

להערות ותגובות בדוא"ל:

n0527683029@gmail.com

גליון תמצית שבועי

וארא התשע"ח

גליון מס' 45

טענו כלים ופרוטה והודה בכלים וכפר בפרוטה פטור, והיינו כרב דכפירת טענה צריכה להיות שתי כסף, ואם הודה בפרוטה וכפר בכלים חייב, והיינו כשמואל שטענו חיטים ושעורים והודה באחת מהן חייב.

שבועת היסט

כופר הכל משביעים אותו שבועת היסט, "א שאפי' בטוען מנה לי בידך, והוא טוען אין לך בידך, נשבע שבועת היסט, והטעם משום דחזקה אין אדם תובע אא"כ יש לו, ואף דחזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, אין כוונתו אלא להשתמט עד שיהיה לו. וי"א שאינו נשבע אלא כשהודה ולמחרת אמר שכבר נתנו, אבל במקרה הראשון פטור, דליכא דררא דמונא.

ההבדלים בין שבועה דאורייתא לדרבנן-

בדאורייתא לא מפכינן שבועה אם אמר לתובע השבע וטול, ובדרבנן מפכינן, ולמר בר רב אשי אף בדאורייתא מפכינן.

בדאורייתא נחתין לנכסיו אם אמר איני נשבע ואיני משלם, ובדרבנן לא נחתין, ולרבי יוסי אף בדרבנן נחתין, וכדאמר שמציאת חש"ו יש בהם גזל גמור, והיינו להוציא בדיינים, אבל לרבנן אין בהם גזל אלא מפני דרכי שלום, ומנדים אותו, ולרבינא מנדים אותו, וכשמגיע הזמן אחר ל' יום מלקים אותו.

בדאורייתא אם הנתבע חשוד על השבועה התובע נשבע ונוטל, ובדרבנן לא, דלא עבדינן תקנתא לתקנתא.

טענת פרוע

הטוען על שטר שהוא פרוע ותובע שהמלוה ישבע, המלוה צריך להשבע, (ואם הוא צורבא מרבנן אין נזקקים לדינו, אך אינו גובה בלי שבועה), והפוגם שטרו חייב המלוה להשבע אף אם הלוה לא טוען שישבע.

המלוה את חבירו בעדים, אם צריך לפרועו בעדים-

לל"ק לרב אסי צריך לפרועו בעדים, כיון שלא האמינו בלי עדים, אמנם היכא שלא הלוה בעדים אלא תבעו בעדים והודה ולמחרת הכחיש, פטור אף לרב אסי. ולשמואל אף כשהלוה בעדים יכול לומר פרעתין בפני פלוני ופלוני והלכו למדה".

מ"א: ולל"ב לרב אסי א"צ לפרועו בעדים אא"כ אמר לו אל תפרעני אלא בעדים, ושיטת שמואל שיכול לומר לו פרעתין בפני פלוני ופלוני והלכו למדה", וס"ל שכך שיטת ריב"ב בברייתא, אבל לת"ק צריך לפרועו בעדים.

ואם אמר לו **שיפרע בפני ראובן ושמעון** ופרע בפני עדים אחרים והמלוה טוען שהם עידי שקר, לאב"י מהני, ולרבא לא מהני.

ואם אמר לו **שיפרע בפני בי תרי דתנו הלכתא**, ופרע בינו לבין עצמו, ונאנסו המעות, אין יכול המלוה לטעון שקבלם בינתיים כפקדון, אלא כיון שמודה הוא פרעון מעליא.

מתי הוחזק כפרן-

הטוען לא לויית, ובאו עדים שלוה ופרע, לאב"י פטור כיון שהעדים מעידים שפרע, ולרבא חייב דכל האומר לא לויית כאומר לא פרעת', והודאת בעל דין כמאה עדים.

הטוען שפרע בפני ב' עדים מסוימים, והם אומרים שלא פרע בפניהם, רב ששת רצה לומר שהוחזק כפרן, ורבא אמר שלא מוטל עליו לזכור מי העדים כיון שלא לוח בפני עדים.

מ"ב. **הטוען שפרע מאה קבים ששוים שש זוז כל אחד**, ובאו עדים שהיו שווים ארבעה, לרבא הוחזק כפרן, כיון שרגילים לזכור את השער, ולרמי בר חמא לא מוטל עליו לזכור איך פרע.

מלוה עם שטר, **שמודה המלוה שהלוה פרעו, אך טוען שפרעו חוב אחר**, לרב נחמן הורע כח השטר, ולרב פפא לא הורע כח השטר, ואף שאם הלוה טוען שנתנם המלוה עבור שוורים למחצית שכר וקיבל את מעותיו במקום מכירת הבשר, והמלוה טוען שזה היה מעות אחרים, הורע כח השטר, שאני התם שלא הכחישו שנתנם עבור השוורים. ולהלכה הורע כח השטר, אך אם אין עדים על הפרעון, מיגו שהיה יכול לטעון להד"מ, נאמן לטעון שאלו מעות אחרים.

המאמין את המלוה לטעון שלא פרע, ופרע בפני עדים, אב"י ורבא אמרו שהרי האמינו, וטען להם רב פפא שלא האמינו יותר מעדים. ואם האמינו כב' עדים והביא ג' עדים, לרב פפא נאמן ע"י ג' העדים, ולרב הונא בריה דרבי יהושע אין הולכים אחר רוב דעות אלא לענין אומדנא שהרבים בקיאים יותר, אבל בעדות תרי כמאה, אך אם אמר שמאמינו כמו שלשה, ופרע בפני ארבעה, כיון שדקדק במספר הדעות, ד' נאמנים יותר מג'.

מה היו הבי"ד אומרים למי שבא לישבע

חומרת השבועה לשקר - אומרים לו הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני "לא תשא את שם ד' אלוקיך לשוא, (ואין הטעם משום שניתנה בסיני, דמאי שנא מעשרת הדברות, ואין הטעם משום דחמירא, דאינה חמורה יותר מכריתות ומיתות בי"ד, אלא כדלהלן דכתיב בה לא ינקה).

ושונה השבועה משאר מצוות, דבכל העבירות כתיב בהו ינקה (והא דכתיב "ונקה לא ינקה" היינו שלשבים ינקה ולשאינם שבים לא ינקה), ונפרעים רק ממנו (והא דכתיב בנותן מזרעו למולך שנפרעים משפחתו, והטעם משום שמוחפים עליו, מ"מ אינם מקבלים עונש כרת כמוותו, אמנם נענשים בעונש חמור, וכל העולם אע"פ דשכולם ערבים זה בזה, אין נענשים אלא אלו שבידם למחות, ונענשים בדין הקל, והצדיקים אינם נענשים), ואם יש לו זכות תולים לו שניים ושלשה דורות, ושבועת שקר כתיב בה "לא ינקה", ונפרעים ממנו וממשפחתו (באותו עונש שלו) ומכל העולם כולו (בדין חמור, והצדיקים ממשפחתו ומכל העולם נענשים בדין הקל), ונפרעים ממנו לאלתר, והשבועה מכלה אף דברים שאש ומים אין מכלים אותם.

אם אמר איני נשבע פוטרים אותו מיד וישלם מיד, ואין משהים אותו כדי שלא יחזור בו, ואם רוצה לישבע אומרים העומדים שם זה לזה "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה וכו' ", וגם המשביע בכלל זה, דכתיב "שבועת ד' תהיה בין שניהם".

היו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעים אותך, אלא **על דעת המקום ועל דעת בי"ד**, (ומשום המעשה בקנה שהיה עם רבא) וכמו שעשה משה כשהשיב את ישראל, (והשביע שם גם את הדורות הבאים ואת הגרים העומדים להתגייר, בין מצוות האמורות בסיני בין מצוות העתידות להתחדש כמו מקרא מגילה).

ל"ט: סכום הטענה והכפירה- לרב צריכה הכפירה להיות בשתי כסף מתוך התביעה,

ולשמואל הטענה היא שתי כסף, והכפירה או ההודאה היא פרוטה. הגמ' מבארת איך פירשו רב ושמואל את הפסוק "אשר יאמר כי הוא זה" ומה דרשו מתיבת כסף. ולהלן מ. מביאה הגמ' מדרבי רבי חייה לסייע לרב.

מתי התביעה היא דווקא על מין מסוים, ומתי התביעה היא על השווי-

התובע שתי כסף והודה בפרוטה - במתני' איתא דפטור, לרב טעם הפטור משום שלא הודה בשתי כסף, ולשמואל טעם הפטור משום שהתביעה היא דווקא כסף, וא"כ ההודאה בפרוטה אינה ממין הטענה. והיכא שתבעו ליטרא זהב אף לרב כוונתו לזהב דווקא, ולכן אם הודה בליטרא כסף אין ההודאה ממין הטענה ופטור.

מ. התובע דינר זהב והודה לו דינר כסף או בטרסית או בפונדיון או בפרוטה-

במתני' איתא דחייב, כיון שכולם מין מטבע. לשמואל איירי שטענו דינר מטבעות, ולכן ההודאה ממין הטענה, ולרב בלאו הכי הטענה אינה דווקא על זהב דווקא.

התובע דינר זהב זהוב - טבוע, והודה בדינר כסף חייב, לרב היינו דווקא כשאמר זהוב, ולשמואל כל האומר דינר זהב כאומר דינר זהוב.

א"צ טענת שתי כסף אלא בטענת מלוה והודאת לוח, אבל אם יש עד אחד המסייע למלוה, חייב אפי' בטענה של פרוטה.

טענו חיטים ושעורים והודה לו באחד מהם

לשמואל חייב, ולרבי יצחק כך שיטת רבי יוחנן, ודעת ר"ל בזה אינה ברורה, ולרבי חייה בר אבא (מ): דעת ריו"ח שפטור.

מ: הגמ' מדייקת מדברי המשנה (ל"ח): בדין טענו חיטים והודה לו בשעורים, ובדין טענו כלים וקרקעות, שאם הודה באחת מתוך שתי טענות חייב, והגמ' דוחה שהדין הראשון בא לאשמועין כוחו דר"ג שמחייב, והדין השני בא לאשמועין דין לגלוג שבועה, (והכא עיקר ובקידושין כדי נסבא).

והא דאיתא בברייתא שאם טענו שור והודה בשא פטור, אבל אם טענו שור ושה והודה בשא חייב, תלמוד ערוך בפי ריו"ח דזו שיטת אדמון.

טענו חיטים וקדם והודה לו בשעורים, אם נראה כמערים שקפץ להודות לפני שיתבענו גם שעורים, חייב אם תובעו גם שעורים (לשמואל), ואם כוונתו להודות פטור.

סכום ההודאה והכפירה-

טענו ב' מחטים והודה לו באחת מהן חייב.

שבועה בחש"ו ובהקדש

אין נשבעים על טענת חש"ו, דכתיב "כי יתן איש", אבל להקדש נשבעים, ואין משביעים קטן.

בסיפא דמתני' איתא שנשבעים לקטן, הגמ' שואלת שלפני כן כתוב שאין נשבעים, רב מתרץ דאיירי **בבא בטענת אביו** שטוען שאביו שהוא איש נתן דהוי נתניה, וכרבי אליעזר בן יעקב דס"ל שאם אמר לבן של הלוח מנה לאביך בידי והחזרתי לו חצי, נשבע, (ואף דמשיב אבידה פטור, אינו משיב אבידה, כיון שאף בבנו אינו מעיז פניו לכפור הכל, שהרי זה הטעם שכל מודה במקצת נשבע ואינו נחשב משיב אבידה מפני שאינו מעיז פניו לכפור הכל, אלא הוא משתמט עד שיהיה לו מה לפרוע, ולרבנן פטור משום דמעיז פניו בפני הבר והוי משיב אבידה. ואם הבר טוען שמא, חשיב משיב אבידה אף לראב"י).

מ"ב: ולשמואל נשבעים לקטן הכונה **ליפרע מנכסי קטן**, ואף דכבר תנן שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה, אשמועינן שיתומים היינו בין גדולים בין קטנים, (וכן לענין זיבורית שנפרע מיתומים זיבורית בין גדולים בין קטנים). ונשבעים להקדש הינו ליפרע מנכסי הקדש, ואף דתנן שאין נפרעים מנכסים משועבדים אלא בשבועה, הו"א שזה דווקא במשועבדים להדיט, אבל בהקדש לא חיישינן שיעשה קנוניא על ההקדש, קמ"ל שחוששים לקנוניא, ואמנם שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן, דשכיב מרע אין עושה קנוניא על ההקדש, דאין אדם חוטא ולא לו.

עבדים שטרות קרקעות והקדשות

עבדים שטרות קרקעות והקדשות, אין נשבעים עליהם, ואין בהם תשלומי כפל (כלל ופרט וכלל מ"על כל דבר פשע וכו' ", ממעט דבר שאינו מיטלטל או שאין גופו ממון, והקדש מתמעט מ"רעהו"), ולא תשלומי ד' וה' (דכיון שאין כפל הוו תשלומי ג' וד'), שומר חנים אינו נשבע (כלל ופרט וכלל מ"כי יתן איש וכו' " ממעט דבר שאין מיטלטל או אין גופו ממון, והקדש מתמעט מ"רעהו"), נושא שכר אינו משלם (כנ"ל).

לר"ש **קדשים שחייב באחריותם** כגון האומר הרי עלי עולה והפריש בהמה לנדרו, נשבעים עליהם דדבר הגורם לממון כממון דמי.

מ"ג. הטוען שמסר **י' גפנים טעונות** והנתבע מודה בחמש, לר"מ נשבעים עליהם דכבצורות דמין, ולחכמים אין נשבעים עליהם, דלאו כבצורות דמין, אבל בגפנים ריקניות לכו"ע אין נשבעים עליהם, דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי.

דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין, כגון שטוען שמסר לו בית או כיס מלא, והנתבע אומר שאינו יודע כמה היה, אלא מה שהנחת אתה נוטל, פטור משבועה, אבל אם זה טוען שהיה מלא עד הזיז, וזה אומר עד החלון, פטור. ואם תבעו בית זה מלא, לאביי חייב ולרבא פטור ואינו חייב אלא אם התביעה וההודאה הם בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין.

תבעו דבר גדול והודה בקטן- התובע מנורה או אזורה גדולה, והודה בקטנה, פטור, דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו, אבל אם תבעו כור תבואה והודה בלתך, או שתבעו מנורה במשקל מסוים והודה לו במשקל פחות חייב, הגמ' אומרת שאין הכונה דווקא למנורה של חוליות, אלא כיון שיכול לגוררה ולהעמידה במשקל הפחות, חשיב מודה במקצת.

המלוה על המשכון ואבד המשכון

מתי נחשב כופר הכל ומתי מודה במקצת - אם הלוח טוען שהמשכון היה שוה כשיעור כל החוב, והמלוה טוען שהיה שוה פחות, פטור. אבל אם הלוח מודה שלא היה שוה כשיעור כל החוב, אבל טוען שהיה שוה יותר ממה שאמר המלוה, חייב המלוה להשבע, ואף שמעיקר הדין היה צריך הלוח להשבע, אינו נשבע שמא ישבע ויוציא המלוה את הפקדון ושמא הלוח לא דקדק בשומא, ויפסלנו לעדות ושבועה. אמנם השתא דקיימא לן שהמלוה צריך להשבע שאינה ברשותו, ישבע המלוה שאינה ברשותו, ואח"כ ישבע הלוח כמה היה שוה, שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון.

וכן אם הלוח טוען שהיה שוה יותר מהחוב והמלוה טוען שהיה שוה כשיעור החוב פטור, אבל אם המלוה מודה שהיה שוה יותר מהחוב, אבל טוען שהיה שוה פחות ממה שאמר הלוח, המלוה חייב להשבע.

מ"ג: **שיטת שמואל** שאם אבד המשכון הפסיד המלוה את החוב אפי' אם אין המשכון שוה כשיעור החוב, ואם נתן לו שתי משכונות שווים ואבד אחד מהם, לשמואל לא הפסיד הכל, ולרב נחמן הפסיד חצי מהחוב, ואם נתן לו שתי משכונות שונים ואבד אחד מהם, לרב נחמן לא הפסיד הכל, ולנהרדעי הפסיד הכל.

והא דתנן במתני' שלא הפסיד אלא כשיעור המשכון, יש לחלק בין פירש ללא פירש, לרש"י מתני' בפירש שאינו מקבלו אלא בשוויו, ולתוס' בסתמא אינו מקבלו אלא בשוויו, ורק אם פירש שהוא כנגד כל החוב הפסיד הכל.

והנה נחלקו ר"א ור"ע היכא שהלוח על המשכון ואבד המשכון, שלר"א ישבע ויטול מעותיו, ולר"ע הפסיד מעותיו, ואם הלוח בשטר לכו"ע אם אבד המשכון הפסיד מעותיו.

מ"ד. הגמ' אומרת שאין הכרח להעמיד שהמשכון לא שוה כשיעור החוב ונחלקו בדשמואל שר"א סובר שמשכון שאינו שוה כנגד החוב אינו אלא לזכרון דברים, ודינו כש"ח שנשבע שלא פשע ויטול מעותיו, ור"ע סובר שמואל שקיבלו לשם משכון, ובשטר מודה ר"א דכיון שהשטר הוא הזכרון דברים, א"כ המכון הוא משכון. דד"ל שאם המשכון לא שוה כשיעור החוב לכו"ע לא הפסיד הכל, ואם משכנו שלא בשעת הלואה לכו"ע קנה המלוה את המשכון, כדברי **רבי יצחק** (דייף מ"ולך תהיה צדקה" ששלא בשעת הלואה בע"ח קונה משכון), וי"ל שאיירי במשכון

בשעת הלואה ונחלקו אם דין **שומר אבידה** כשומר חנים כדעת רבה, או כשומר שחר כדעת רב יוסף משום שכר מצוה, ומלוה על המשכון נמי מצוה עבד, או שלכו"ע שומר אבידה דינו כש"ש, ונחלקו אם **כשהמלוה צריך למשכון** להשתמש בו, ומנכה מהחוב דמי השכירות, ג"כ דינו כש"ש, או שדינו כש"ח משום שבזה לא מצוה קעביד.

מ"ד: **שמיטת כספים במלוה על המשכון** - לרשב"ג מלוה על משכון אינו נשמט בשביעית אע"פ שאין המשכון שוה כנגד החוב, ולריה"נ רק אם היה המשכון כנגד החוב אינו משמט. הגמ' אומרת שאין הכרח שנחלקו בדשמואל, אם המשכון הוא כנגד כל החוב או לא, די"ל שלכו"ע שגם לרשב"ג רק מה שכנגד המשכון אינו נשמט, ולריה"נ הכל נשמט, דאין המשכון אלא לזכרון דברים בעלמא.

כל הנשבעין:

אלו נשבעים ונוטלים - כל הנשבעים שבתורה ע"י שבועתם פטורים מלשלם, דכתיב "ולקח בעליו ולא ישלם", ואלו נשבעים ונוטלים- שכיר, גזלן, נחבל, שכנגדו חשוד על השבועה, וחנוני על פנקסו, וכפי שיבואר להלן.

שיטת רבי יהודה שבשכיר גזלן וחובל אין נשבע ונוטל אלא בהודאה במקצת דהפכו חכמים את השבועה מהנתבע לתובע, אבל היכא דאין שבועה לא תיקנו שבועה ליטול.

מתי השכיר נשבע ונוטל

שכיר שאמר לבעה"ב תן לי שכרי שלא קיבלתי, ובעה"ב טוען שנתן, נשבע השכיר ונוטל, וזו תקנה קבועה, שעקרו רבנן את השבועה מבעה"ב ושדיוה אשכיר.

מ"ה. **טעם תקנה זו** אינה משום כדי חייו, דא"כ למה יפסיד בעה"ב, שהרי שניהם צריכים בעל כרחם לשכור ולהשכיר, אלא טעם התקנה משום שבעה"ב טרוד בפועליו, ונשבע כדי להפיס דעת בעה"ב, ולא תיקנו שיתן בפני עדים, משום שזו טירחא, ולא תיקנו שישלם מראש, משום שלשניהם נח שהתשלום יהיה בסוף לבעה"ב פעמים אין מעות, והפועל כדי שלא יוציאם עד הלילה.

אם עבר זמנו אינן נשבע ונוטל, דאף שהוא טרוד בפועליו, מ"מ יש חזקה שכשמוגיע הזמן החיוב זוכר כדי שלא לעבור על "בל תלין", ויש חזקה נוספת שאין השכיר משהה שכרו, אבל לשכיר יש רק חזקה אחת, שאינו עובר ב"לא תגזול" ולכן המוציא מחבירו עליו הראיה.

ואם שכרו שלא בפני עדים לרב ושמואל וריו"ח מתוך שיכול לומר לא שלא שכרו, נאמן ששכרו ושילם לו, ואין הדבר ברור מה דעת ר"ל בזה.

ולפי זה שבועת השומרים היא דווקא כשהפקיד בעדים, דאל"כ אינו נשבע כיון שיש לו מיגו שהיה טוען שלא קיבל לשמור, ואיירי שיש שטר, דאל"כ נאמן לומר החזרתי במיגו דנאנסו. הגמ' מוכיחה מדברים אלו שהמפקיד בעדים א"צ להחזיר בעדים, אבל המפקיד בשטר צריך להחזיר בעדים.

מ"ו. **אם הויכוח הוא כמה קצצו בשכרו**, אינו נשבע ונוטל, אלא המוציא מחבירו עליו הראיה, מפני שאדם זוכר כמה קצץ, וכן הדין באומן.

ובברייתא איתא שאם הטלית ביד האומן על בעה"ב להביא ראיה, ואם נתנה לו, בזמנו נשבע ונטל, עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה.

רב נחמן בר יצחק מבאר שמה שבזמנו נשבע ונוטל, ולא ישבע בעה"ב ויפסיד אומן, משום שהברייתא היא לשיטת ר"י, דס"ל שכל זמן שהשבועה אצל בעה"ב, השכיר נשבע ונוטל.

והיינו דאיתא בברייתא שלרבנן אם לא עבר הזמן נשבע השכיר ונוטל, ואם עבר הזמן אינו נשבע ונוטל, ולר"י השכיר נשבע דווקא אם בעה"ב טוען ששילם חלק או שהויכוח הוא כמה קצצו, אבל אם בעה"ב טוען שלא שכרו מעולם או ששילם הכל, המוציא מחבירו עליו הראיה. וביאר רבא שלר"י בשבועה דאורייתא תיקנו חכמים שהשכיר ישבע ויטול, אולם אם השבועה היא מדרבנן לא עשו חכמים תקנה לתקנה, ולחכמים עשו חכמים תקנה לתקנה, ומ"מ סוברים חכמים שבקציצה ודאי בעה"ב זוכר, ולכן בעה"ב נשבע.

מתי נגזל נשבע ונוטל

גזלן שיש עדים שנכנס לבית חבירו למשכנו שלא ברשות, וטוען הבעלים שנטל כליו, והוא אומר לא נטלתי, הרי הבעלים נשבע ונוטל.

הגמ' מעמידה כשראו שמשכנו וטוען שלקח עוד כלים תחת כנפיו, אבל בלאו הכי יתכן שלבסוף לא משכנו, כמו שהמחזיק גרזן ואומר שיקצוץ דקל של פלוני אין לחייבו משום שמצאוהו קצוץ, דיתכן שלבסוף לא קצצו.

מ"ז: **מי שראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא**, אינו נאמן לומר לקוחים הם בידך, אא"כ בעה"ב עשוי למכור כליו, או שזה דברים שדרך להטמיןם, או שהוא אדם צנוע שדרכו להטמין. וכל זה בטוען שאולים הם בידך, אבל בטוען שהוא גזלן בכל גוונא לא נאמן, דלאו כל כמיניה לאחזוקי איניש בגזלותא. ובדברים שאין עשויים להשאיל ולהשכיר נאמן לטעון שמכרם לו.

כשצריך בעה"ב להשבע, יכולים להשבע גם השומר או אשתו, והגמ' מוסתפקת מה הדין בשכירו ולקיטו, תיקו.

ואם טען שלקח לו כוס כסף, אם הוא אמיד או שסומכים עליו להפקיד אצלו דבר כזה, נשבע ונוטל, ואם לא אינו נשבע ונוטל.

מתי נחבל נשבע ונוטל

חובל שיש עדים שהנחבל נכנס שלם ויצא חבול, וטוען הנחבל שהוא חבל בו והוא אומר לא חבלתי, נשבע הנחבל ונוטל.

ואם הוא חבול במקום שלא יכול לחבל בעצמו, ולא שייך שזה קרא מחיכוך הכותל (כגון נשיכה בגבו או בין אצילי ידיו), ואין שם אחר, נוטל שלא בשבועה.

תמצית משנה ברורה:

סימן רפ"ו:

דיני תפילת מוסף בשבת

תחילת זמן תפילת מוסף מיד אחרי תפילת שחרית, ואף אם התפלל כותיקין, לא יעכב תפילת מוסף כדי להתפלל בשעה שישית, וגם הציבור לא יעכבו אלא יתפללו מיד, ואף המתפלל יחידי אין כדאי לעכב כ"כ זמן תפילת מוסף עד סמוך לחצות, מפני שמבטל מצות עונג שבת. ואם התפלל מוסף לפני שחרית יצא.

סוף זמנה - אין לאחר את התפילה יותר מעד סוף שעה שביעית, ולכתחילה אין לאחר לשש ומחצה, מפני שיוצרך להקדים מנחה למוסף, ומ"מ בזה לא מיקרי פושע, והמתפלל אחר שבע שעות יצא יד"ח מפני שזמנה כל היום, אך נקרא פושע, ואם עבר היום ולא התפלל אין לה תשלומין, מפני שלקרבן מוסף אין תשלומין.

נושאים כפים במוסף כמו בשחרית, אא"כ אין נוהגים לישא כפים בשבת כלל.

כל יחיד חייב להתפלל מוסף, בין יש ציבור בעיר או לא.

ש"ץ חוזר על תפילת מוסף כמו בשאר התפילות.

אכילה לפני מוסף - אחרי תפילת שחרית כבר נתחייב בקידוש, ואסור לאכול או לשתות לפני קידוש, ואם קידש מותר לטעום פירות ואפי' הרבה, (ויצא יד"ח קידוש במקום סעודה ע"י כוס יין מלבד כוס הקידוש, ואם אין יין כ"כ, יכול לסמוך על הסוברים שדי כששותה כל הכוס של יין שמחזיק רביעית, לקידוש במקום סעודה והיינו בקידוש של שחרית. ואפי' כהן שצריך לישא כפים במוסף, יכול לשתות רביעית יין שלנו, כיון שדאי יש בו גם מים), וכן יכול לטעום פת כביצה (ועיין בסימן תרל"ט מהו השיעור), או מיני תרגימא מחמשת המינים, ואפי' אם יש בזה כדי לסעוד הלב, אבל סעודה אסור לאכול, ואם חלש ליבו יכול לאכול פת אפי' יותר מכביצה, עד שתתיישב דעתו, ואם חלש ליבו ואין לו יין או שאר דברים לקדש עליהם, רשאי לאכול פירות או מיני תרגימא מחמשת המינים לפני קידוש, אבל בלאו הכי אין להקל.

מוסף ומנחה, מה קודם - המאחר להתפלל מוסף עד שש שעות ומחצה, יתפלל מנחה ואח"כ מוסף, ואם הקדים מוסף יצא, וי"א שכל זה כשצריך להתפלל שתייהן, כגון מחמת שרוצה לאכול ואסור לאכול לפני מנחה, אבל אם א"צ להתפלל עכשיו מנחה יכול להקדים מוסף, אא"כ הגיע זמן מנחה קטנה, והרמ"א בסי' רל"ב מסיק שרק סעודה גדולה כסעודת נישואין או ברית אסור, אבל סעודת שבת מותר, ובפרט האידנא שסומכים על קריאת השמש, וא"כ יכול להתפלל מוסף לפני מנחה. ואם הוא סמוך לשעה שביעית, מסתפק הפמ"ג אדולי מוסף קודם כדי שלא יהיה פושע. ואם הוא סמוך לערב ואין לו שהות להתפלל שניהם, נחלקו הפוסקים מה קודם. ויש מי שהורה שבציבור לעולם אין להקדים מנחה למוסף, כדי שלא יטעו ויתפללו בשאר ימים להתפלל מנחה לפני מוסף אפי' קודם חצות.

בשבת ויו"ט אין אומרים ברכו אחר קדיש בתרא.

סימן רפ"ז:

נחום אבלים ובקור חולים בשבת - מותר לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת, אך זה הותר רק בקושי, ולכן אינו יפה לא ללכת כל השבוע אלא רק בשבת, אא"כ בימות החול הוא טרוד, ויש נחת לחולה מהביקור, או שהלך גם בחול, ובפרט אם יודע שהליכתו היא לתועלת, כדי ליעצו על מחלתו או לעודדו, בודאי זו מצוה רבה. ויאמר לאבל שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא, ויש מקילים לומר המקום ינחמך, ולא יכריז השמש אחרי אמירת מזמור שיר, צא נגד האבל, דאין להזכיר אבילות בפרהסיא. ובבקור חולים יאמר שבת היא מלזעזע ורפואה קרובה לבוא, ורחמיו מרובים ושבתו בשלום, וי"א שא"צ לומר ורחמיו מרובים וכו', וכן נהגו.

סימן רפ"ח:

תענית צעקה ובכי בשבת

תענית בשבת - אסור להתענות בשבת אפי' על שום צרה מהצרות, (וכשיש לאדם צרה והוא צריך לרחמים מותר ליפול על פניו ביחיד), ואסור להתענות אפי' שעה אחת לשם תענית, ושלא לשם תענית אסור להתעכב מלאכול עד שש שעות, אפי' אם הוא לומד או מתפלל, אא"כ טעם לפני מוסף, ולכן אין לש"ץ להאריך בנגון בשבת או יו"ט, באופן שע"ז יאכלו אחר שש, ובראש השנה מותר, ובא"ר ובבגדי ישע מקילים תמיד באופן שמתפלל או לומד. ונחלקו הפוסקים אם איסור התענית הוא מדברי קבלה או מדאורייתא, אך תענית עד שש שעות לכ"ע איסורה מדרבנן.

שכנגדו חשוד על השבועה - אם הנתבע חשוד על השבועה, וכגון שנשבע לשקר בין בשבועת העדות בין בשבועת הפקדון ואפי' בשבועת שוא שזו כפירת דברים בעלמא, או שהוא משחק בקוביא או מלוה בריבית או מפריח יונים או סוחר בשביעית, הרי התובע נשבע ונוטל. ואם שניהם חשודים לרבי יוסי חזרה שבועה למקומה, ולר"מ יחלוקו.

בשבועת ביטוי כגון אוכל ולא אוכל כיון ששייך לומר שנשבע באמת, לא נעשה חשוד, אבל אכלתי ולא אכלתי נעשה חשוד.

צעקה בשבת - אין צועקים או מתריעים בשבת על שום צרה, מלבד צרת המזונות שצועקים עליה בפה ולא בשופר, וכן עיר שהקיפוה אנסים או נהר וספינה המיטרפת בים, או אפי' יחיד הנרדף ע"י גויים או ליסטים או רוח רעה המסכנתו, או לחולה שיש בו סכנת היום (ונהגו לומר "מצלאין"), ומותר אף לברכו, וכן מותר לברך אשה המקשה לילד או יולדת בתוך שבוע ראשון, וכשעושים מי שברך לחולה שאין בו סכנה אומרים שבת היא מלזעזע ורפואה קרובה לבוא. ואסור לתקוע בשבת אא"כ זה נצרך כדי לקבץ את העם להציל מפני הסכנה.

מותר לומר בשבת אלוקי עד שלא נוצרתי וכו', דאין אסור אלא שאלת צרכיו בחולי ופרנסה שדומה כמו שיש לו צער לפניו, אבל חרטת עוונות שלא בלשון וידוי טוב לומר בכל יום.

אדם שמזיקה לו האכילה וקשה לו לאכול אפי' כזית לא יאכל, וכמעט קרוב לאיסור האכילה כיון שמשער שהיא תזיק לו, וא"צ למיתב תענית לתעניתו.

אדם המתענה בכל יום אם האכילה בשבת אפי' מעט היא צער מפני שינוי וסת וי"א שלא יאכל, וא"צ למיתב תענית לתעניתו, אבל כשאין לו צער באכילה אין להתענות אף מחמת עוונות ותשובה.

לבכות בשבת כדי שיצא הצער מליבו, הרמ"א והא"ר והתנ"ש מתירים, והט"ז סובר שאין מותר לבכות אלא מחמת רוב דביקותו בקב"ה, ולא כדי שיצא הצער מליבו.

זמן האכילה בשבת - יאכל בשבת בזמן שהוא עונג לו, בין להקדים בין לאחר, וכן מי שאוכל בשבת מאכלים כמו בחול יקדים או יאחר כדי שיהיה ניכר שזה לכבוד שבת, אבל לא יאחר הרבה באופן שיהיה רעב, ולא יקדים ללפני שנתעכל המזון.

תענית חלום בשבת

מתי יתענה בשבת - החולם חלום רע על עצמו מותר להתענות בשבת תענית חלום כדי שיקרע גזר דינו, ויאמר עננו בלא חתימה באלוקי נצור לפני יהיו לרצון, ואחרי התפילה יאמר רבון העולמים גלוי וכו', וגם יבלה כל היום בתורה ותפילה ויתכפר לו, ויכול להתוודות על עוונותיו כשמתענה. אבל אם חבירו חלם עליו חלום רע בשבת וסיפר לו, לא יתענה בשבת, אבל אם אירע כך בחול יתענה, ובמ"א משמע שהחולם יתענה אם זה בחול, ואולי איירי כשאינו רוצה לספר לחבירו ולצערו. ומי שהרהר ביום וחלם בלילה, אין לו להתענות בשבת, דהחולם הוא מחמת ההרהור, ולא הראוהו מן השמים.

עוברות ומניקות אין להורות להם להתענות אפי' בחול, ויתנו פדיון נפשם לצדקה, ובפרט אם הם חלושות אין להם להחמיר ולצום.

מתי צריך למיתב תענית לתעניתו - המתענה בשבת צריך להתענות ביום ראשון כדי שיתכפר לו מה שביטל עונג שבת, ואפי' התענה בשבת שהיא יו"ט די להתענות יום אחד, ואם הוא חלש ואינו יכול להתענות ב' ימים רצופים, יתענה אח"כ, וכן אם ביום ראשון היה חול המועד או חנוכה או ר"ח (ובר"ח ניסן שהוא תענית צדיקים נחלקו הפוסקים), או פורים או יו"ט אפי' יו"ט שני של גלויות, לא יתענה אלא אח"כ, ויקדים כמה שיכול, ואם התענה בהם צריך למיתב תענית לתעניתו. אך ביום שאיסור התענית בו הוא ממנהג, כגון הימים בניסן או בסיון, או אסרו חג, או בין יו"כ לסוכות וכדו', יכול להתענות בהם, וא"צ למיתב תענית לתעניתו. ותענית ציבור אינה עולה לתענית זו, וכן תענית יחיד שנהג בה חובה, ויש מקילים בתענית יחיד וכתבו שיכוון שיעלה לו גם על זה, ויש להקל במי שקשה לו להתענות. ומי שחלם בתענית ציבור, עולה לו התענית ציבור גם לתענית חלום.

מי שחלם חלום רע בשינת הצהריים י"א שיתענה עד חצי הלילה ואינו אומר עננו, ואז יבדיל, וביום ראשון יתענה כאילו התענה כל השבת, אפי' אם כבר אכל לפני החלום סעודה שלישית. וי"א שלא יתענה אלא עד הלילה, ויש להקל בזה כשחל יו"ט במוצ"ש. ואם חלם בתחילת הלילה והתעורר, נחלקו הפוסקים אם מותר לטעום בלילה. ואם חלם בשבת סמוך למנחה וע"י המתנת י"ב שעות יצטרך להבדיל ביום ראשון, או שחלם בע"ש סמוך למנחה וע"י המתנת י"ב שעות יפסיד הקידוש בלילה, די להתענות עד הלילה.

על איזה חלומות מתענים בשבת - י"א שאין מתענים בשבת אלא על חלום שראה ג' פעמים, וי"א שבזמן הזה שאין בקיאים בפתרון חלומות אין להתענות בשבת, והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים שאין מתענה בשבת אלא הרואה ס"ת או תפילין שנשרפו (אבל נפלו, או נביאים וכתובים, לא), או יו"כ בשעת נעילה (וי"א אפי' שלא בשעת נעילה), או קורות ביתו או שיניו שנפלו (ואם היה לו כאב שיניים או שאין לו בנים ובנות לא, ואם ראה לחייו שנשרו זה סימן טוב שמתו היועצים עליו רעה), וי"א שגם הרואה שקורא בתורה יתענה בשבת, וי"א דה"ה הרואה שנושא אשה, וכתב השו"ע שנראה שהחלומות שמבואר בפרק הרואה שהם רעים גם עליהם מתענים בשבת, אך ידקדק מה חלם כי הרבה דברים הולכים אחרי השם בלשון כגון שונרא ושינרא. ובכל אלו אין מתענה אא"כ נפשו עגומה והתענית עונג לו, אבל אם אינו מקפיד או שהתענית קשה לו יותר מצער החלום, אסור להתענות בשבת, והשל"ה היה רגיל ברוב המקרים אפי' בג' החלומות הנ"ל לפסוק שלא להתענות בשבת, אלא ב' ימים בחול, שמה אין נפשו עגומה עליו. ואין מתענים בשבת אלא על דברים שמחללים עליהם שבת ולא על הפסד ממון.

פירוש רבינו יונה על מסכת אבות:

איזו היא דרך ישרה שידבק בה האדם – והיינו להדבק ולהיות שלם במידה אחת, ועי"ז יקל עליו להשיג את שאר המדות, רבי אליעזר אומר עין טובה – והיינו נדיבות, שהיא מידה נאה ומשובחת, והיא באה ע"י רוחב לב ועין יפה, ואדם כזה ראוי לכל המידות הטובות. רבי יהושע אומר חבר טוב – שזה קל להיות חבר טוב לאיש שליבו חפץ, וע"י שיתרגל שיהיה רוחו נוחה הימנו יהיה באהבה עם כל הבריות. רבי יוסי אומר שכן טוב, שאם יהיה טוב לכמה בני אדם קרוב הוא לאהוב כל באי עולם, ונמצא מאושר בכל המידות הטובות. רבי שמעון אומר הרואה את הנולד – שיתן ליבו בכל דבר מה יהיה בסופו, ויתרחק מדבר שסופו הפסד, ובזה לא יחטא כי יחשוב שכל עבירה כנגד הפסדה. רבי אליעזר אומר לב טוב – להיות סבלן ומשיב במענה רך, ולא קצר רוח וכעסן, (והרמב"ם פירש שיתקן ליבו, וכיון שדעות האדם נובעות מן הלב, נמצאו כל מידותיו ישרות ודעותיו נכונות). אומר להם רואה אני את דברי ר' אליעזר מדבריהם שבכלל דבריו דבריהם – כי אדם שמדה כזאת שוכנת בקרבו הוא טוב לכל העולם, ויש לו גם מדת הנדיבות, וכל מדה טובה תשכון באדם כזה, כי המעשים נקל לעשותם, והרצון הוא גדול מן המעשה, כי הוא מצריך דביקות ואהבת ד'.

צאו וראו איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, צ"ב והרי הפך מהדברים הנ"ל הוא רע, וצ"ל שיש מידות טובות שהפכם אינו רע (כגון החסידות), לזה הוצרך לחדש שבדברים אלו הפכם רע, ר' אליעזר אומר עין רעה, דמית הכילות אף שלא לקח מהשני כלום מ"מ נקרא בליעל (וכמו שמצינו בנבל הכרמלי) וממנה יבוא לכל המידות הרעות, ויבוא לעשות כל דבר רע. ר' יהושע אומר חבר רע. רבי יוסי אומר שכן רע – בהיותו בעצמו רע אל חבריו ושכניו. ר"ש אומר הלוא ואינו משלם, אחד הלוא מן האדם כלוא מן המקום ברוך הוא, שנא' "לוא רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן", והיינו דכל אדם בטבעו מרוחק ממידת הרואה את הנולד אצ"כ יקנה מידה זו, וכגון הלוא שצריך לחשוב בשעת ההלואה אם יהיה לו מהיכן לפרוע, דאם אין לו לא ילוא אף אם הוא דחוק מאד, והלוא ואין לו לפרוע אף שבדיני אדם פטרוהו מ"מ בדיני שמים חייב, ונקרא "לוא רשע ולא ישלם", מפני שהיה לו לחשוב קודם מהיכן יפרע, וצדיק שלוח

תמצית תנ"ך:

וארא:

בשורת הגאולה – הקב"ה אמר למשה שיאמר לישראל שהוא נגלה לאבות והבטיח לתת להם את כנען, וששמע את צעקתם מפני השעבוד, והוא יוציא אותם ממצרים ויצילם מעבודתם ויגאלם בזרוע נטויה, ויקח אותם לו לעם ויביא אותם לארץ ישראל. בני ישראל לא שמעו אל משה מרוב העבודה.

הכתוב מונה את בני ראובן שמעון ולוי ואת צאצאי לוי.

הזהרת פרעה – הקב"ה אמר למשה שילך לפרעה ואהרן ידבר, ויאמר לו שישלח את בני ישראל, והקב"ה יקשה את ליבו ויוציא את בני ישראל בשפטים גדולים, ואם פרעה יבקש מופת שישליכו את המטה ויהיה לתנין, פרעה קרא לחרטומים שעשו כך אף הם, ומטה אהרן בלע את מוטותם.

מכת דם – פרעה מיאן לשלח את ישראל, משה הזהיר אותו ממכת דם, אהרן הכה את היאור במטה וכל המים במצרים נהפכו לדם, הדגים מתו ולא היה מים לשתות, החרטומים הפכו גם הם מים לדם, פרעה לא הסכים לשלח את ישראל.

מכת צפרדע – משה הזהיר את פרעה ממכת צפרדע, הצפרדעים עלו על כל מצרים לכל מקום, החרטומים עשו אף הם צפרדעים, פרעה ביקש שיבקשו מהקב"ה שיסיר את הצפרדעים מחר, וכך עשה משה, פרעה הכביד את ליבו וממאן לשלחם.

מכת כינים – אהרן הכה את עפר הארץ במטהו וכל העפר היה כינים, החרטומים לא הצליחו לעשות כינים והודו שזה אצבע אלוקים, פרעה הקשה ליבו ומיאן לשלח את ישראל.

מכת ערוב – הקב"ה שלח למצרים חיות רעות, ובארץ גושן לא היה ערוב, פרעה הציע שיזבחו במצרים משה מסרב ואומר שיזבחו במדבר, פרעה הסכים והערוב סר, פרעה הכביד את ליבו ולא הסכים לשלחם.

מכת דבר – משה התרה בפרעה שאם לא ישלח יהיה דבר בכל בעלי החיים של המצרים, כל מקנה מצרים מת וממקנה ישראל לא מתו כלל, פרעה הכביד את ליבו.

מכת שחין – משה זרק פיה כבשן והאבק נהיה לשחין פורח אבעבועות על כל המצרים והבהמות, הקב"ה חיזק את לב פרעה ולא הסכים לשלח את ישראל.

מכת ברד – משה אמר לפרעה שהפעם ידע כי אין כד' בכל הארץ, ע"י שירד ברד כבד, וכל האנשים והבהמות שלא יכנסו הביתה ימותו, ירד ברד כבד ואש מתלקחת בתוכו והברד שבר את העצים והעשבים, פרעה מבקש ממושה שיתפלל להסרת המכה והוא ישלח אותם, משה התפלל והברד פסק, פרעה הכביד ליבו ולא שילח את ישראל.

ופורע אף שאין מחזיקים טובה על פריעת חוב, מ"מ כיון שמחזיר בדרך ארץ ויש תן בשפתותיו, המלוים לו מחזיקים לו טובה ונעשים אוהביו. ר' אליעזר אומר לב רע, אומר להם רואה אני את דברי ר' אליעזר בן ערך מדבריהם שבכלל דבריו דבריהם:

הם אמרו שלשה דברים היינו שדברים אלו היו אומרים בכל יום, מפני שהם דברים הנצרכים תמיד לאדם.

יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך – שיחפוץ ויחזר אחרי כבוד חברו, כאשר חפץ בכבוד עצמו.

אל תהי נוח לכעוס – מידת הכעס היא רעה עד מאד, אך טבע האדם להיות נמשך אחריה, והכסיל אינו שולט בכעסו אפי' כשהוא יודע שהוא מפסיד בזה, וצריך לשלוט על טבע הכעס, ולא לכעוס אלא לצורך גדול, ואחרי שישקול בשכלו אם זה דבר שראוי לכעוס עליו, וזהו שאמרו חז"ל בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו.

שוב יום אחד לפני מיתתך – וכיון שאינו יודע מתי ימות צריך תמיד לשוב בתשובה שמא ימות מחר, ונמצאו כל ימיו בתשובה.

הוי מתחמם כנגד אורן של ת"ח שיעמוד קרוב לת"ח ויהנה מחכמתו, אך הוי זהיר בגחלתם שלא תכזה שיעמוד באימה ויראה וכובד ראש, ולא ינהג קלות ראש בפניהם, ולא יתקרב יותר ממה שהקריבוהו, כי דבר זה יגרום לריחוקו ומחייבו עונש גדול, ואצ"ל בזמן שנכשלים בדבר עבירה. ולא יחשוב שיוכל להשפיע עליהם, שנשיכת נשיכת נחש ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף, אשר לא ישמעו לקול מלחשים. ולא יחשוב שגם הוא חכם ויוכל לחלוק עליהם דכל דבריהם כגחלי אש מחידוד ופלפול חכמתם השורפת בקרבם. ודבר זה אינו מצריך זכירה בכל יום כמו הנ"ל, אלא פעם אחת שישיית אל ליבו להזהר בכבוד החכמים מספיקה לזמן מרובה.

עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאים את האדם מן העולם – עין רעה היינו שאינו שמח בחלקו, ויש לו עין רעה על מה שיש לחבירו העשיר, ודבר זה מזיק את הדבר שנתן בו עין הרע, וגורם רע לגופו מחמת קוצר רוחו, וזה מוציאו מן העולם.

יהי ממון חברך חביב עלך כשלך – לקיים בו רצון בעלי.

הפטרות וארא: (יחזקאל כ"ח – כ"ט)

נבואת יחזקאל על הגאולה – בזמן קיבוץ הגלויות יהיה קידוש ד' לעיני הגוים, ובני ישראל ישובו על אדמתם לבטח, ויבנו בתים ויטעו כרמים, וכל אלו שהתנכלו להם יעשה בהם ד' שפטים.

חורבן מצרים וסיבתו – ד' אמר ליחזקאל שפרעה מלך מצרים שאמר "לי יאורי ואני עשיתיני", ולא עזר לישראל שסמכו עליהם שיעזרו, יענש וילך עם כל גבוריו למלחמה, וכולם יפלו ויהיו למאכל לחיות ולעופות, ולא ישארו במצרים אנשים ובהמות, אלא היא תהיה שממה וחרבה, וכך יהיה ארבעים שנה, והמצרים יתפזרו לארצות אחרות, ואחרי ארבעים שנה יחזרו לארצם, אך יהיו ממלכה שפלה, וישראל לא יוכלו לבטוח בהם במקום בקב"ה.

נבוכדנצר העביד את חילו עבודה גדולה בצור, ולא היה לו שכר עליה שנגזרה גזירה שישטוף הים כל מה ששללו בה, ובמקום זה יקבל את שלל מצרים, ואז יצמיח ד' את קרן בית ישראל.

יצא לאור עד כה – תמצית הש"ס א' (ברכות וסדר מועד). תמצית הש"ס ב' (נשים). (ניתן להשיג גם על כל מסכת בנפרד). תמצית מסכת ב"ק, תמצית גפ"ת פסחים, גיטין, בבא מציעא, ובבא בתרא, סנהדרין, ומכות. תמצית תנ"ך, תמצית משנה ברורה חלקים א' ב', ותמצית ספרי מוסר (שערי תשובה, מסילת ישרים, נפש החיים, וחזון איש אמו"ב).

חדש – תמצית ספרי חפץ חיים (חפץ חיים, שמירת הלשון, אהבת חסד, שם עולם, תורה אור).

לפרטים – 0527692282.

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282.
ניתן לקבל את הגליונות החודשיים חינם, בנקודות ההפצה
או בפקס, או במייל – A0527692282@gmail.com

את הגליון השבועי על דף היומי ומו"ב ניתן לקבל
במייל – 9518470@gmail.com
או באוסף גליונות

פרשת וארא
(מבין כתלי ישיבת מיר)

גיליון שבועי מבית
"עין לא ראתה"

מאמרי עינינו גל

מצודת גיליון 120
לעת השלישית של מדר דבתי ז"ע

על כרחכם אני מלככם...

א. החל מפרשתן שהתחילו המכות, פסק עול השיעבוד מאבותינו במצרים, ובעצם בזה החלה היציאה והחירות, ומן הראוי להתבונן בנקודה אחת שאנו מחוייבים ביותר מכוח יציאת מצרים, והיא נקודה הנוגעת אל כל הוייתנו בדור זה.

הנה בברכות (לה, ב) לרבי ישמעאל יש היתר 'ואספת דגנך' לצאת לעבוד, ורשב"י תמה: אפשר חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וכו' **'תורה מה תהא עליה'...**? אלא בזמן שישאל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים שנא' "ועמדו זרים ורעו צאנכם" וגו', אמר אב"י הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כרשב"י ולא עלתה בידן. ע"כ.

ויש התמהים על האברכים דא"כ מה מחייב אותם ללכת למסלול של כולל ולהיות מבני רשב"י שהרבה עשו כמותו ולא עלתה בידם, ולמה לא מותר להם לדבוק בשיטת רבי ישמעאל שיש היתר של 'ואספת דגנך' להשתדל בפרנסתו, ובפרט שהגמרא מעידה שהרבה עשו כמותו ועלתה בידם?

ב. הן אמנם שתמיהה זו לא מתחילה כלל, דהא רש"י שם מפרש, שהטעם שרבי ישמעאל נקט שיש היתר של 'ואספת דגנך' הוא במהלך של **ביטולה זהו קיומה**, וז"ל: "שאם תבא לידי צורך הבריות סופך להבטל מדברי תורה". וזה מתאים עם שיטת רבי ישמעאל במנחות (צט, ב) שפירש את הפסוק 'והגית בו יומם ולילה' כפשוטו שיש ללמוד בכל שעות היום והלילה כמידת יכולתו, ולכן לא התיר שם לאחינו ללמוד חכמה יונית אא"כ ימצא שעה בלתי קיימת שאינה לא מן היום ולא מן הלילה, עיי"ש. וממילא מי שהולך בשיטת רבי ישמעאל ירוץ היום לכולל בשביל לקיים והגית בו יומם ולילה, כי היום להיפך מיד כשיצא לעבוד יבטל מדברי תורה.

ומה שהגמרא כביכול מעידה שהרבה עשו כרבי ישמעאל ולא עלתה בידם הבאנו פעם שיש בגמרא זו נוסחה מקורית שונה לגמרי (בכתב יד מינכן הנדפס בשם ש"ס 'דקדוקי סופרים' בהסכמת ה'כתב סופר' הגר"א ספקטור וה'ערוך לנר', והיה לפני רבותינו הראשונים ומנופה ביותר), וז"ל: **'הוורבנן דעבדין כרבי ישמעאל ואקיים בידיהו, ורבנן דעבדי כרבי שמעון ולא אקיים בידיהו, עכ"ל.** והנה נוסח דווקני זה הוא מהפיכה ממש, דלפ"ז אב"י אמר זאת בצורה של תנחומין, שלא יכנס למשבר מי שניסה לעשות כרשב"י ולא עלתה בידו כי היו "רבנן" שדווקא הצליחו יותר בשיטת רבי ישמעאל, ולפ"ז כיום שאפשר לרבים וטובים להצטרף לכוללים שדואגים לחלק מילגה לאברכים, ע"כ שפיר כרשב"י **ואקיים בידיהו!**

ג. אבל עדיין צריכים אנו לידע מה להשיב לצעיר שאומר שהוא לא מסוגל לחיות חיי דחק, כי הוא בן תפנוקים שנולד במשפחה אמידה, ומצא מין את מינו, בת תפנוקים שרגילה במעדנות ואינה רוצה שום טורח ומלאכה, ומעתה זקוק הוא לרכב נאה, ולדירה ענקית בטיבורו של מטרפולין, ומוכרח גם לצורך מנוחת נפשו לטוס לחו"ל שלש פעמים בשנה... ויוצא לו סל חודשי של 20,000 ₪ בחודש. ורוצה לצאת מן הכולל רח"ל כדי לארגן לעצמו את ה"ואספת דגנך" דליה... ורוצה לדעת מה רע במה שהוא עושה, הרי יש לכאן היתר?

אמנם התשובה היא **'יציאת מצרים'**. דהנה רש"י (בשם הספרי) כותב בסוף פר' ציצית (שלח): "אני ה'" – נאמן לשלם שכר, "אלקיכם" – נאמן ליפרע, "אשר הוצאתי אתכם" – על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי. "אני ה' אלקיכם" – עוד למה נאמר (כלומר, מדוע כופל תיבות אלו), כדי שלא יאמרו ישראל, מפני מה אמר המקום, לא שנעשה וניטול שכר? **אנו לא עושים ולא נוטלים שכר...** (משיב הקב"ה): **על כרחכם אני מלככם!** וכן הוא אומר "אם לא ביד חזקה וגו' אמלוך עליכם" עכ"ל. ומתבאר מדברי רש"י דזהו מה שנתחדש ביציאת מצרים, שאי אפשר לאדם לומר איני חפץ בקיום המצוות ומוותר על השכר, דעל כורחו חייב בזה.

וביאור הדברים ע"פ משל לאב שרצה לשמח את בנו אחר נישואיו, והודיע לו שביום פלוני יבא אליו בשבע בערב עם ארוחה חלבית מיוחדת במינה, שבה מעדנים ועוגות גבינה יקרות, והנה ביום המיועד רכש האב בהתרגשות רבה ארוחה שלימה מפוארת ועלה על האוטובוס לעירו של הבן, בנתיים הזוג הרגיש רעבון והתפתה לאכול איזו קציצה שנשארה מארוחת צהריים, וכשהגיע האב המרוגש הודיעו לו שהם בשריים ואינם יכולים לאכול כלום...!! **היש זלזול מזה...??**

כך הקב"ה ברא את העולם כדי לתת לנו גן עדן, והג"ע הכי גדול ניתן ללומדי התורה כל אחד ע"פ דרגתו, שע"ז נאמר **'עין לא ראתה אלקים זולתך'** איזה שכר עצום מחכה להם, וא"כ איך יכול אדם לומר להקב"ה תודה על ההצעה אבל אני סגי לי בקצת גן עדן...? הלא זהו כל תשוקתו של המלך, ולכן אומר הקב"ה מיציאת מצרים ואילך **"כל כרחכם אני מלככם"**.

ואולי יובן לפ"ז מה שיש צעירים פזיזים שמנסים את כוחם בעסקים ומחפשים להשקיע כסף ולהתעשר, ולבסוף נופלים רח"ל. ולהנ"ל הטעם שהקב"ה לא מוותר על תורתם וגורם להם הפסדים כדי שישארו בהיכלה של תורה. ויה"ר שנבין את רום ערכנו, כמה שחביבים אנו בעיני ה"ת, שמכין לנו שכר נפלא ומסותם, על כל רגע ורגע של עמילות בתורה.

שם שד"י שבמזוזה

שבו עוצמים עיניים ולא רואים כלום, ודווקא אז מאירה ה'ידיעה' והיא היא האספקלריה המאירה, כי מה שרואים דרך תורה, הגם שזה רק ידיעה, זה הרבה יותר גבוה מראה.

[ובדרך חידוד שמעתי בביאור מה שאמרו צדיקים במליצה שהיסורים הכי גדולים של איוב היו מהמ"ד שאיוב לא היה ולא נברא, והביאור בזה, דעד כמה שזה לא היה אזי התורה היא יותר חזקה מהמציאות, וזה אומר שאין לו כל חשיבות, וכע"ז אמרו בטעם מה שאברהם לא נתן את בכ"ל בתו ליצחק, מפני שחשש לשיטה בתוס' שבכ"ל היינו שלא היה בת, וג"ז כנ"ל שעד כמה שיש כזאת שיטה, אין לה כ"כ מציאות חזקה, דהכל ע"פ תורה].

ודוגמא לזה מש"כ במגלה עמוקות בפר' וארא, אודות הסתירה בין ידיעה ובחירה, ד"ה כפול ו"ה עולה גי' בחיר"ה, ואילו ו"ה כפול ו"ה עולה בגי' א"ל יוד"ע, ולכאורה זה איפכא מהמסתבר, שהרי החלק של י"ה שבשם הוי"ה רומז לשורש השרשים ששם הידיעה, ואילו החלק של ו"ה שבשם רומז על ההתגלות כאן למטה ופה הבחירה, ואיך הרמז הפוך, רק הבי' כנ"ל, דכשמתגלה רק שם י"ה עדיין יש בחירה, דעמלק מסתיר את הגילוי של ו"ה, שנאמר כי יד על כס י"ה, שאין השם שלם עד שימחה שמו של עמלק, ולכן עמלק גי' ספ"ק כי הוא נותן מקום לבחירה, שמעמיד כוח עצום של רע מול הטוב, אבל אח"כ כאשר הגילוי של שם הוי"ה משתלשל עד עולמינו ומתגלה גם החלק של אותיות ו"ה, אזי הוי ידיעה עליונה ואין מקום לעולם כלל וממילא בטל שם הבחירה.

ג. והנה נתבאר שהנהגת שם שד"י עניינה לגילוי של האבות הקדושים, ויש השלמה לזה בבעה"ט שכתב דהסופי תיבות של אברהם יצחק ויעקב הם אותיות בק"מ שלפי סדר א"ת ב"ש הם אותיות שד"י. ומעתה לפ"ז נוכל להבין מדוע כותבים על המזוזה מבחוץ שם זה. ויובן בהקדם לפי רבינו אפרים, דמה שנצטוו ישראל ליתן בפסח מצרים את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות הוא לעורר זכות אבות וז"ל: שתי המזוזות זה יצחק ויעקב, אחד מימין והוא יעקב, ואחד משמאל והוא יצחק שמדתו מידת שמאל, ואל המשקוף זה אברהם, כשם שהמשקוף סובל חביטות הדלתות, כך אברהם נתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולם, עכ"ל.

ומדבריו מתבאר דמה שיש בכל בית מזוזות ומשקוף הוא רמז לג' האבות, ולפ"ז נוכל לומר דכשם שבפסח מצרים היה ענין הדם להצלה מפני המשחית ולצורך כך היו צריכים להזכיר את זכות האבות ע"י נתינה על המשקוף (כנגד אברהם), ועל שתי המזוזות (כנגד יצחק ויעקב), כך במצוות מזוזה שהיא משמשת כהצלה ושמירה, ראוי לקבוע בה בדווקא את שם שד"י שהוא בא"ת ב"ש אותיות בק"מ הרומז לסופי השמות של האבות הק', כדי שיתמשך הצלה לבתי ישראל בכל הדורות בזכות אברהם יצחק ויעקב. וזהו העומק במש"כ דורשי רשומות דשד"י ר"ת: ש'זמר ד'לתות י'שראל.

א. בענינא שם שד"י הנכתב על המזוזה מבחוץ, נוכל לפתוח לה פתח בהבנת גדרה מפרשתן, דכתיב: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל שד"י, ושמי הוי"ה לא נודעתי להם", וחזינן די ש ב' הנהגות שונות, האחת הנהגת א"ל שד"י שנהג בה הקב"ה עם האבות, והשניה הנהגת שם הוי"ה שגילה הקב"ה למשה. וצריך להתבונן בחילוק ביניהם.

עוד יש להתבונן בזה, דמחד הקב"ה מודיע למשה רבינו שהוא בא לגלות לו דרגה יותר גבוהה מהאבות, דאל האבות הוא נראה בא"ל שד"י ואילו הוא מתוודע בשם הוי"ה, (ויש לרמוז דמשה מעל דרגת א"ל שד"י, דשמו מש"ה עולה בגימטריא ב' שמות אלו, ונמצא שמלידתו כבר נולד לדרגה זו), אך מאידך באבות נאמר לשון 'ראיה' שזה לכא' גילוי גדול מידיעה, והרי משה רבינו זכה לאספקלריה מאירה מה שלא זכה שום נביא בעולם, וא"כ היה צריך לומר **ואתוודע** אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל שד"י ושמי הוי"ה לא **נתראתי** להם.

ולמעשה זוהי קושיית הזוה"ק בתחילת פרשתן, וז"ל: ר"ש הוה יתיב יומא חד, ורבי אלעזר בריה ורבי אבא עמיה, אמר רבי אלעזר, האי קרא דכתיב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו' מהו 'וארא'...? וע"ש כל האריכות עד שלבסוף מתרץ (להלן התרגום ע"פ פירוש מתוק מדבש): ורזא דא דעינא סתים וגליא (שהעין פתוחה וסתומה) סתים, חמי אספקלריה דנהרא (כשהיא סתומה רואה בשכלו ומשיג את המראה המאירה) אתגליא, חמי אספקלריה דלא נהרא (כשהיא פתוחה וגלויה הוא רואה ומשיג את המראה שאינה מאירה), ועל דא 'וארא' באספקלריה דלא נהרא דאיהו באיתגליא, ביה כתיב 'ראיה', (וזו דרגת האבות) באספקלריה דנהרא דאיהו בסתימו כתיב ביה 'ידיעה' (דרגת משה), דכתיב לא נודעתי וכו' עכ"ל.

ב. ונראה לבאר ענין זה ברובד הפשט, דהנה בקרי"ש אנו עוצמים את העיניים, והביאור בזה, דכאן בתוך גבולי העולם א"א להשיג את הגילוי של שם הוי"ה, כי יש כל מיני דברים שנראים כמכחישים פמליה של מעלה, וע"כ עוצמים את העיניים ועולים לדרגה עליונה מעל כל צמצומי העולם, וממילא תופסים שהקב"ה היה הוה ויהיה, ורק הוא מנהיג העולם והכל נעשה ברצונו הפשוט, הוא לבדו ואפס זולתו.

יודוע דכל מה שמפורש בתורה אודות המציאות הרי זה יותר חזק מהמציאות עצמה, והגמ' מחפשת מקור שבכל בצפון ארץ ישראל ולא אמרינן פוק חזי, דמה שכתוב בתורה הוא המציאות החזקה ביותר. וממילא יובן דכשהקב"ה צריך להתראות לאבות, על כרחך שזו התגלות מוגבלת בתוך גבולי העולם, כי יש מצד אחד את הראיה של העולם, וכנגד זה יש שידוד מערכות הטבע בשם א"ל שד"י, וכ"ז עדיין בתוך הטבע. אבל אצל משה רבינו היה הכל במהלך יותר עליון

'אלגביש' ו'אבני ברד' דגוג ומגוג

א. הנה במכת ברד כתוב שנעשו לחטה ולכוסמת פלאי פלאות, ובכן, הבה נראה חידוש פלאי פלאות על אבני הברד שנשארו תלויים בשמים מכוח תפילתו של משה עד היום.

דהנה חזינן דאבני הברד נותרו בשמי שמים ע"י תפילתו של משה רבינו דכתיב "וברד לא ניתך ארצה", ומבואר בגמ' בברכות (נד, ב) דחלקם ירדו בימי יהושע במלחמתו נגד ל"א המלכים בכיבוש ארץ ישראל, וחלקם נשתייר למלחמת גוג ומגוג, וכדכתיב ביחזקאל (לח, כב): "ושפטי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש" ופרש"י: אבני ברד המאירות... ורבותינו אמרו 'אל גב איש' (אלגביש) אבני ברד שהתחילו לירד על מצרים ועמדו באויר על גב האיש משה שהתפלל שלא ירדו כענין שנאמר 'לא נתך ארצה' לא הגיע לארץ, עכ"ל. (וכן הוא שם יג, יא). ועיין בדברי המהרש"א בברכות.

וצריך להבין מהו הביטוי 'על גב איש', שנראה כאילו משה רבינו סבל שמחזיקו כל הזמן על גבו, ונהי שבזכות תפילתו הם נשארו תלויים, אבל מהו על 'גב' איש, והיה גם יכול לומר על 'ראש' איש, או ב'ידי' איש, וזהו דקדוק עצום.

עוד מותר אולי לשאול היכן הם אבני הברד הללו בשמים, הרי כל החלל והקוסמוס הסמוך אלינו מצולם ע"י לווינים יום ולילה, ולא שמענו על שום מידע כל שהוא, שיש שם אבני ברד שממתינים בשמי שמים באיזה מקום. ואין לומר שאלו אבנים רוחניות בלתי נראות, שהרי הגמרא אומרת בברכות שמי שרואה את האבנים שירדו בימי יהושע מברך עליהם ברכה משמע שהם אבנים הנראות לעיני בשר. וצ"ע.

והנה לאמיתתו של דבר אי אפשר להקשות כזאת קושיה, שהרי גם את נהר סמבטיון שמשליך אבנים בשבת איננו רואים, וכן היכן הם שבעה פתחי הגיהנם איננו יודעים, ועל כרחך שהקב"ה מסתיר מדורינו החלוש את המציאויות הללו בשביל להגדיל את הבחירה ואת הניסיון. ובכלל יתכן שאבני הברד הללו יורדים מרקיע מאד עליון, שמצלמות הלווינים אינם יכולות להגיע אליהם, וממילא קושיה מעיקרא ליתא. אבל בכ"ז נראה לומר כאן הצעת דברים למי שיוכשר בעיניו.

ב. ויובן ע"פ ב' הקדמות: **הראשונה**, נבואת בלעם בסוף ברכותיו: "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב" ומבואר שם ברמב"ן דהכוכב הזה הוא מלך המשיח, שתפקידו למחוץ פאתי מואב, ובאמת צריך להבין מדוע המשיח מופיע לעתיד לבא במשל 'כוכב' דייקא, ומה הכוונה שהוא 'מוחץ', היאך כוכב בשמים יכול למחוץ על הארץ...? **השניה**, מה שמצינו בברכת יעקב פסוק "עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים", ואיתא שם בבעה"ט ד'יבא שילה' גימטריא משי"ח, וכן 'שילה' גימטריא 'משה', הרי שמשה רבינו הוא המשיח, וממילא 'דרך כוכב' קאי נמי על משה...!

ומעתה נכונים אנו להציע חידוש פלאי פלאות ע"י חיבור ארבעת הקצוות המוצעות כאן בדברינו: א. שישנם אבני ברד שעומדות על 'גב' משה. ב. שהם עדיין ממתינים היכן שהם בשמי שמים להיות מומטרים על גוג ומגוג. ג. שהמשיח נמשל לכוכב שמוחץ. ד. שהמשיח זהו משה. ועניינם אחד.

דהנה ידועים דברי הגמ' בברכות (נח, ב) דעל הזיקין אומר ברוך שכוחו וגבורתו מלא עולם, והגמ' מפרשת דהיינו כוכב שביט, והרמב"ם (פ"י הי"ד) מפרש עניינו: שהוא אור הנראה באויר שנראה כאילו כוכבים נופלים ורצים ממקום למקום, א וכו' כוכבים שיש להם זנב, והמשנ"ב (רכ"ה סק"א) הביא שיש אומרים שהוא כוכב שיש לו זנב ושבט של אורה ע"ש.

וידוע מחכמי המחקר שהזנב הזה הוא בעצם סלעים אדירים שמכוח המשיכה אצים ורצים אחרי הכוכב בדרך מסלולו, ולפעמים ע"י החיכוך העצום ממרוצת הסלעים הללו נראה על הארץ כמין שובל בדמות זנב שמאיר אחרי הכוכב, והרואה זאת אומר ברוך שכוחו וגבורתו מלא עולם, דכמה כוח משיכה עצום נדרש בשביל להריץ סלעים כאלו ענקיים ואמתניים, במרוצה רבה עצומה לפי מסלול הכוכב.

ומעתה לא ימלט שאבני הברד שממתינים בשמים לעת מלחמת גוג ומגוג, הם אכן נצפים ע"י טלסקופים, בדמות אותם זנבות אבני ברד שרצים ואצים במרוצתם אחרי כוכב מסויים שזהו תכונתו וכוחו למשוך אחרי גבו אבני ברד אלו. וקיימים הם בשמים לעין כל, אלא שאין מבינים מה רואים.

ג. וכמה מתוק לפ"ז הרמז שרומז הפסוק בתיבת אלגביש שעמדו על 'גב' איש, דרומז לכוח המשיכה שהולך אחרי גב הכוכב. והכוכב הזה רומז יפה למשה רבינו בפסוק **'דרך** כוכב מיעקב' דעיי"ש במפרשים שהוא מלשון דרך, ולדרכינו הוא כוכב ההולך במסלול ובדרך מסויימת ברקיע השמים, ואחרי 'גבו' ממשיכים לרוץ במסלולו שם האבנים האדירות הללו. (ואולי המשכו של הפסוק וקם **'שבט'** מישראל רומז לכוכב 'שביט' שהוא הזנב של האבנים והסלעים שמאחרי גבו).

וזוהו שמסיים **ומחץ** פאתי מואב, דיעויי"ש באור החיים דמואב רומז לג' העממים האחרונים שנותרו בארץ ישראל אחרי סילוק שבעה עממין, והם קיני קניזי קדמוני - מואב שעיר ואדום, ורק מלך המשיח יוכל לסלקם, ולכן מדגיש הכתוב שזה יהיה בצורת 'מחץ' ע"י האבני אלגביש שיפלו מן הכוכב עליהם וימחצו אותם כמו שהיה במכת ברד בפרשתו.

לסיים נשלים את הדברים ברמז מופלא, דאחר שנתבאר שאבני הברד הללו עומדים על גב משה, מה נפלא דתיבת 'אלגביש' בגי' **'משה'** (עה"כ) ותיבות 'אבני ברד' בגי' **'רבינו'** (עה"כ). ועלינו להתחזק בתורה כדי שיתרצה משה לגאלינו, כמאמר האור החיים: משה הוא הגואל הראשון והוא הגואל האחרון ואינו חפץ לגאול עם הבטלנים מן התורה. ה' ירחם.

גיליון מיוחד לשלושים
(מבין כתלי ישיבת מיר)

גיליון שבועי מבית
"עין לא ראתה"

מאמרי עינינו גל

לעת ה"שלושים" של מרן רבינו זי"ע

שבעת קני המנורה

הנה עתה מסתיימים להם שלושים ימי אבל ומספד אחר מטתו של מרן רבינו זי"ע, מאות ההספדים שנשמעו בחודש הזה, חשפו במעט את הדמות הבלתי-תאמן של איש האלקים, אדונינו רשכבה"ג מרנא בעל אילת השחר זצוק"ל.

קשה עד מאד לרדת לחקר דמותו לא רק בגלל שהוא היה כה נסתר וחשאי, ולא רק בגלל שהיה כ"כ רבגוני, אלא בגלל שהוא היה בגדר 'בלתי נתפס' - בדרגות אליהן הוא העפיל. מבול ההנהגות הנשגבות וכל עובדות הקודש המטלטלות, הותירו את כלל ישראל משתאים ופעורי פה, אל מול אותו מלאך עליון נאדר בקודש שזכו בקושי לנגוע בשולי גלימתו.

גם בין נכדיו ובין אנשי ביתו הקרובים שוררת מחלוקת סמויה בנוגע להרכבת דמות דיוקנו ותואר דמותו הפלאית, מהי באמת הנקודה המרכזית באישיותו הכבירה. ניתן אולי למנות שבעה מעלות שאותן ציינו צבא המספידים השונים, שהם בעצם שבעת קני 'המנורה הטהורה' כפי שכונה רבינו: **א.** שקדנותו הנוראה ודבקותו הרבה בתורה. **ב.** טוהר מידותיו הנאצלות והנהגותיו ב'בין אדם לחבירו'. **ג.** הן צדקו, אמיתותו ישירות וכנותו המופלגה. **ד.** אמונתו ודביקותו בבורא יתב'. **ה.** רוב דקדוקו בהלכה ורוממות יראתו מיום הדין. **ו.** חכמתו ופקחותו המבהילה. **ז.** ענוותנותו, פשטותו וצניעותו.

שבעה קנים אלו שהאירו יומם ולילה, הנהירו את פני המזרח באור יקרות, ואש התמיד שבערה בהם, הילכו לפני המחנה, והיו עדות לכל באי עולם ששכינה שורה בישראל.

שבעה דרכי חיים אלו ראויים בוודאי - אפי' כל אחד מהם בפני עצמו - לשמש לנו לסמל ולאות ולעבודת חיים מרשימה, אף לו היה בידו עשירית ממה שצבר מהן כל חייו למעלה למשכיל. כ"ש עתה שהיה עשיר בכל אחד מאלו באופן מופלא ונשגב מבינת אנוש, הרי שאירינן כאן ביחס של פי שבעים ויותר מהתפיסה הפשוטה של איש בן דורינו. כל זה מצריך סידור דברים, התבוננות רבה, והעמקה יתירה.

הבה נפרט בקצרה נקודות ספורות שסיפרו המספידים מכל אחת משבעת המעלות שהזכרנו מקודם. ולאחמ"כ נדון בשרשם העליון מהם הם נבעו לכאורה. נוסיף עליהם עוד שבע נקודות מפליאות שנתגלו בדמותו הגדולה, ונבינם אל נכון ע"פ הבנת שרשם ומקורם באישיותו הקדושה. ולבסוף נסיים במבט שיוכל להעניק לנו לימוד מלקחן של הספדים. ויה"ר שלא נכשל, ולא נשבש חלילה מדמותו של רבינו זי"ע.

א. שקדנותו הנוראה ודבקותו הרבה בתורה היו לאות ולמופת. מרן שר התורה רבינו הגר"ק שליט"א אמר עליו שהוא גאון הגאונים קדש הקדשים, שכינה מדברת מתוך גרונו, ושבמשך שבעים שנה לא הסיח דעתו מתורה אפילו בשנתו...! כל חייו היה הש"ס מאיר לנגד עיניו והיה משתמש בו תדיר לפסוק דבר קטן כגדול (תמיד היה רגיל לבקש שיוציאו גמרא ויקריאו, והיה מכוון בדיוק היכן זה, וממשיך לומר בע"פ), אמר פעם לנכדו שלא היה שום רש"י ותוס' בש"ס שלא היה בקי בהם, והתאונן על עצמו שכירושלמי אינו בקי בעיון.

היה לומד כל חייו שעות רבות בהתמדה בלי גבול, סיכם עם אשתו שהולך ללמוד במקום שלא ידוע לה כדי שלא תצטרך להפסיק אותו אפי' לפיקו"נ. השכנים שגרו מולו לא ראוהו עולה על יצועו, האור היה כבה בלילה רק לשעתיים. עמל כל חייו להוציא את סדרת 'אילת השחר' ובחלקם כתב תשע מהדורות עד שהוציא. אמר שהוא 'חיל רגלים' שעובר כל ס"מ בש"ס בעיון. באחרית שנותיו הוציא שוב את ספרו לכתובות מפני שהיה חסר בו חידושי פרק המדיר. אולם את השיעורים כללים שלו לא הדפיס מחשש שאינם לפי האמת.

בבני ברק הקדומה היה נחשב מפוסקי-הדור, תור אדיר היה משתרך בכל ערב סוכות תחת ביתו, מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל אמר שהוא לא מכיר דיין הבקי בהל' ממונות כמותו. אף הגר"י מסטאמר חפץ למנותו גאב"ד העד"ח אחר סילוקו של הגר"פ אפשטיין, אלא שרבינו זי"ע סירב לזה מטעמיו. מו"ר הגרב"צ פלמן זצוק"ל מצטט בכל ספריו מאות פסקים ששמע ממנו ומשיבדלחט"א מרן הגר"נ קרליץ שליט"א. זכה ליובל שנים של הרבצת תורה בפוניבז' אם הישיבות, ושיחות בכולל פוניבז' שעמד בראשותו. גם בביתו נאווה קודש מסר שיעורים בכל חלקי תורה - משניות טהרות וזרעים תו"כ מכילתא ש"ס רעק"א קצוה"ח משנ"ב, שיעורי הסידור, אמונה ובטחון של החזו"א, ח"ח אהבת חסד, נפה"ח דרך ה', ובכל דבר התעסק בעומק רב כהרגלו כל חייו.

עד גיל גבורות בקושי קיבל קהל, רק היה עמל בתורה בדביקות יומם ולילה באהבתה ישגה תמיד. אך משקיבל את הנהגת הציבור, ערך מסעות של חיזוקים וחיזק את לימוד התורה בכל מקום בארץ ובעולם. כששב ממסעותיו המשיך על אתר בשיעוריו כאילו קם משינה עריבה. פעם אחת חזר ממסע ארוך בכל הקהילות בצפון, ולא טעם כלום כל היום, כשהגיע לביתו התחננו כבר שיאכל, אמר עוד לא למדתי... אמרו לו: אבל הראש ישיבה הרביץ תורה...? אמר נכון אבל ללמוד עוד לא למדתי... ולמד 'שעתיים' (!!) ורק אח"כ אכל.

שלא ידאגו שהקב"ה יעזור להם שישירו את כל צרכיהם. עסק בפתיחת רשתות ענקיות המונות אלפי אברכים כנוודע.

בבהירותו הגדולה באמונה, ידע להעמיד את העיקר מול הטפל, לבוז לכסף ולהון, ולזלזל בהילה שיוצרים סביבו, כשהתפעלו לפניו על גביר שנתן חצי מהונו למען לומדי התורה, אמר שאכן גם בעיניו היא נפלאה מה עושה הגביר בחצי הנותר, שהרי גם אם יאכל אווזות פטומות וגוזלות צליות חמשה ארוחות ביום לא יוכל להוציא לבדו כאילו סכומים... כך עודד הקמת מוסדות חינוך ישיבות קטנות וגדולות בכל קצוות תבל, במתן עיצה וברכה שימצאו דרך ועזרה להקמתם וביסוסם, וראו איך שבדרך פלא זכו לכך. היה מתפלל מעומקא דליבא על צרות הדור, ונודע כבר חלומו בליל מלחמת יוה"כ תשל"ד כשהלך למרן הסטייפלר ויחדיו אמרו פרקי תהילים להקדים תפילה לצרת המלחמה.

ה. רוב דקדוקו ורוממות יראתו ופחדו מהדין ממש בלתי נתנים להשגה. כל ימיו אשר חיה הרגיש כמו אדם שעומד בחדר המתנה לפני שנכנס למשפט, (מרו שר התורה הגר"ק אמר פעם לנכדו, שמיום הבר מצווה הוא מתכונן לוידי האחרון), חשב בכל תנועה האם יוכל לתרצה בבית דין של מעלה. מתוך כך לא היה מסוגל ליטול לעצמו משהו עוה"ז. התבטא הלוואי שיהיה לי למעלה בג"ע, בית כמו זה שיש לי כאן... חישב חשבונות בלי גבול איך להרויח עוד מצוות, חישבן את מנין המצוות שקיימות בכל פעולה (פעם מנה מאות מצוות רק בברכת הראשונה של שמו"ע והעלם על הכתב), רדף אחרי זיכוי הרבים בכל מאודו, ועודד בכך עוד רבים אחרים. בכל דבר מכשול שראה הזכיר בפחד נורא את דין שמים. שנא כל כבוד, והסכים לסבול יסורים למרקו כדי שלא יחסר לו ח"ו משהו מעולם שכולו טוב, ומזה גם נבע סירובו להמתיק שתייתו ומאכלו, כדי שלא יאכל ויבזבז כאן, את שכרו שם.

לא היה שותה אף פעם סתם מים, מחשש ברכה לבטלה אולי אי"ז לצמאו, לכן היה מערב דבש במים חמים למתקו במקצת (וגער כשהיו מוסיפים יותר מדי). בערב ת"ב נמנע מכל שתיה למרות השרב של גוש-דן, מחששו אולי מי דבש זה 'תבשיל' ורצה להחמיר ע"ז החל מחצות כדי שלא יפסיד את אכילת הביצה המפסקת. ובכלל חששו מברכה לבטלה היה נורא נוראות, ופעם ביקש שישתו במקומו את כוס ההבדלה, כי בסעודה שלישית שאכל בצהרים שכח לשתות, וחשש למרדכי שהשתיה חלק מהסעודה ומתחייבים בברכה"מ, ואף שיעור עיכול 72 דק' הוא לקולא, אבל לחומרא אפילו בכמה שעות... פעם סירב לאכול בצהרים אחד ממאכליו ודחהו לאחר השקיעה, כי חישב שזקוק לו למנין מאה ברכות של מחר. לא ויתר על דקדוקיו גם כששהה בחו"ל. פעם הנחיתו את המטוס בעלות אלפי דולרים כדי שיוכל להתפלל מעריב בזמן ובנחת. לברכת כהנים הלך לבני ספרד.

ב. טוהר מידותיו הנאצלות והנהגותיו בין אדם לחבירו לא ניתנים לתיאור. קיבל אלפים לעיצה ולברכה בסבלנות אין קץ ובמאור פנים, ולמרות היותו מסובל ביסורי גוף, בחולשה מתמדת, ובכובד ראה על סף עיוורון, לא נשמעה מפיו אנחת צער מעולם(!). זולת על צערם וכאבם של רבים השואלים, שהיו קרובים לליבו תמיד, אז היה יכול לבא לבכי משמיעת צרותיהם, ולפעמים היה מכונס בעצמו כמה דקות לפני השיעור כדי להרגע מזה. אמר שאינו מסוגל לאכול את הדייסה שלו בבוקר כשנזכר במשפחות אברכים חסרי כל.

במלחמת ששת הימים ויוה"כ, ישן על הקרקע כדי להשתתף בצערן של ישראל. ומכוח תכונה זו גם ידע לרדת להרגשתו של חניך עצלן מול מנהל טרוד, להבין לנפשו של בחור בטלן ולייעץ למשגיח שלו מה לעשות בו, לחיות לבטי אברך, ולשאת במשא ראשי הכוללים. היה מתאנח וגונח על מעוכבי השידוך ומתפלל עבורם רבות, ולא הסכים לדחות אף יהודי קשי יום לעיצה ותושיה. ויתר על חומרה וקפידה כדי למנוע צער מאשתו. כשהתחילו באחרית ימיו מחמת כובד ראייתו בלימוד, לשיר שירי שבת בסעודה, עצרם שמא תצטער האלמנה שדרה מעליו שאולי אין לה נכדים שבאים לשיר לה כמותו - עד שביררו שדואגים לה. פעם בגיל 95 הלך שלשת רבעי שעה הלוך, ועוד כהנה חזור, באפיסת כוחות להתפלל מוסף דראש השנה בגאון יעקב, רק בשביל שלא יבא 'מקריא' אחר, ויחזיר את הבעל תוקע שלא כראוי.

ג. הן צדקו, אמינותו ישרותו וכנותו המופלגה היו מן המפורסמות. סלד מתארים שאינם מדויקים בהחלט, לפי ענוותנותו גזר את התארים המופלגים שכתבו גאוני הדור מלפני השואה במכתביהם אליו. גם בהספדים פחד מלגזם. העריך מאד את התואר 'צדיק' ולא נתנו אלא לתינוקות של בית רבן, גם את התואר 'קדוש' כיבד מאד, וסבר שהוא הולם רק את הנהרג על קידוש השם כדי לא לעבור על ג' עבירות.

כך דרש מכל הדור להכיר בנקודת האמת של כל אחד בלי לדמיין דמיונות שוא, וקילף בכל הכוח כל מיני סטיגמות של 'חשיבות' 'מעמדות' וכדו' שהשתרשו בציבור. ביטל את כל משחקי הכבוד של העשירים ע"י צעקת האמת הפשוטה ללא כחל וסרק שכל אחד צריך להיות או יששכר או זבולון, ובזכותו החלו להתרגל בנתינות הגונות ע"פ יכולתם. סירב בחלוקת המליונים החודשית, להעניק שום סכום לנכדיו ולבני ביתו. ואמר שמחייב לא נכשל ב'גזל', אלא כשהשתמש פעם בבול ללא תשלום והממשלה הוחלפה, ועוד א' כעיי"ז.

ד. אמונתו ודביקותו בבורא יתב' היו למעלה למשכיל. פתח מוסדות ענקיים ברוב בטחונו בבורא יתב' שישגי להם את צרכיהם, אמר שביקש מהקב"ה עוד עשר שנים בשביל לבסס את המוסדות שהקים, ומודה להקב"ה שנתנם לו. במצבים קשים ביותר עודד ראשי ישיבות, וראשי כוללים

עיניים, ולא ניזון מבשר ויין אלא מעט מן המעט בשבתות וימים טובים, התאונן שפעם 'נכשל' בכוס סודה מיותרת!...

למעשה כל מסכת חייו המופלאה אשר גללנו כאן בקצרה ממש בכל שבעת המדרגות המנויות כאן - שרק את אפס הקצה המושג לנו אך קמעה לגודל מיעוט השגתינו ונמיכות קומתינו יכלנו לבאר - כל אלו חיוורות הן ומתגמדות לגמרי כשנחשוף את נקודת ה'קדושה' השמינית, פלאית נשגבה, ועל-טבעית, אליה הגיע מרן רבינו זי"ע בעוז ותעצומות בלתי ניתנות לתיאור. עד שגם אם בכל שבעת הדרגות הנ"ל נוכל לאחוז בשולי גלימתו, ולנסות להעביר ממנה איזה אבק התעלות אלינו. בדרגה שמינית זו נוכל רק לצפות במשקפת ממרחקי מרחקים, ולהבין שכנראה שימש לו הדבר כמנוף גדול שמכוחו זכה לכוחות אתניים בהגשמת הרשימה הנ"ל.

איש אלקים קדוש הוא

נקודה שמינית זאת היא מעלת ה'קדושה' בה התנשא והתעלה כאיש אלקים נשגב ונורא. כבר נודע ברבים איך שמתחילת חייו ביקש להיות מרכבה לשכינה, גלה למקום תורה מנעוריו, ועמל ימים ולילות כמעט בלי לעלות על יצועו. בהגיע לפרקו מיאן להיפגש כנהוג מגודל דקדוקו שלא להביט בפני אשה, וביקש לשבת שעה קלה עם רטיה על עיניו רק כדי להציב את תנאי נישואיו, כשדי לו במבט קל בסוף הפגישה לקיים ציווי החכמים 'עד שיראנה', וכשמרן הגר"י מסטמאר דיבר עימו כמה שעות בלימוד וענייני יראת שמים, לבקשת משפחת הכלה שתהו אודותיו, נענה ואמר שאכן לא ראה מימיו כזה בחור קדוש נפלא.

ידוע מה שאמר מרן החזו"א זי"ע להגר"ד פרנקל זצ"ל עליו: הראית את האברך הקדוש הזה שיצא מביתי...? ומרן הגר"ד לנדוי שליט"א מעיד שהחזו"א כיבדו כפי שלא כיבד אדם מעולם. בכל עת שפקד את מעונו היה קם ממקומו ומלווהו עד פתח ביתו. הסטייפלר היה שולח אליו ולמשגיח הגר"י לוינשטיין זצוק"ל שמות חולים לרפואה, ואף הגר"י ש כהנמן זצ"ל לקחו לקדש את בית החיים דפוניבז' בעת הקמתו. לא נשען כל חייו על משענת כסא, ולא הסכים להכניס מזגן בביתו זולת במקום מסירת שיעוריו לתועלת המשתתפים. סירב להביט בצורת אשה אף לצורך בירור ענין הלכתי שנזקק לו מרן הגר"ש וואזנר, באומרו: הוא רב ועליו להיכנס לזה, אבל אני מעודי לא ראיתי דמות אשה, וכך נהג בעוד ענייני קדושה נשגבים, ידועים ובלתי ידועים.

פעם נכנס בנו לחדרו וראהו שם יד על ליבו מתחת לשמיכה מה שמעולם לא עשה, הבין שכנראה כבר הגיעו כאביו לשיא ומיד הזמין רופא לאלתר והציל את חייו. פעם קיבל התקף לב, ועד שהגיע הרופא אמר שאינו צריך שום טיפול שכבר שב בתשובה שכל המחלות מחטאים. בכל שנה

ו. חכמתו ופקחותו המבהילה מתבדרים בכל היכלי בתי המדרש. כל מי שזכה לפקוד אי פעם את מעונו יכול לספר על איזו שנינות או תפיסת עומק ששמע ממנו. חכימא דיהודאי היה מרן רבינו זי"ע, וידע לתפוס בכל דבר את הנקודה היסודית והמרכזית שמניעה את הכל, ידע מה ראוי לומר לאחד ולשני דווקא את הפכו, התאים לכל קבוצה את עבודת ה' שלה. במסעותיו בחו"ל ידע בכל מקום מה טעון חיזוק, אם בשבת, אם בהקמת מוסדות, או בתרומה לבני הכוללים בארץ ישראל, בזיו חכמת התורה שבקרבו ראה את הנולד, וצפה עתידות ברוח קודשו. הציל פעם מאיבוד עשרות מליונים במתן עיצה והדרכה מפורטת אחר עיון מעמיק של כארבעים דק' שהפליא את השומעים שדשו בכך שבועות. תפס את עומק התכונות של העומדים מולו וידע כיצד לנתב את דרכם גם במחשכים אפלים. ידע להשיב לכסיל כאיוולתו, כמו בבקשת פשיטת תיק"ו דקב בד' אמות למתחזה לאליהו, ולההוא שהתרברב שהינו טייס, למבקש מכונית מהודרת וחושש לעין הרע בלי ידיעת שום מסכת, ולמתלונן על דחיית בעלי כיפה בלי סרט, הכל כמפורסם...

ז. ענוותנותו, פשטותו וצניעותו, היו יוצאות מגדר הרגיל. הצוואה שגרמה לחיזוק עצום, אף אצל חילונים ורחוקים מדת, היתה רק השורה האחרונה במסכת חיים שלימה של ענווה אין קץ, כשנפטרה רעייתו רכש לה ולו חלקה פשוטה בקצה בית החיים ליד יהודים פשוטים כלבבו. מרן שר התורה רבינו הגר"ק שליט"א בעת ניחומו אמר דא' במדרש שצדיקים אינם יודעים מצדקותם, אולי משום שהיא כל כך בסיסית אצלם עד שאינה נתפסת כלל כמעלה (משל לחרדי מצוי שאינו רואה מעלה מיוחדת בכך שהוא שומר שבת יותר מהחילונים, או לעמל בתורה שאינו מרגיש צדיק גדול בזה שהוא לומד שלשה סדרים יותר מהבעלי בתים, ודו"ק).

עדויות רבות נשמעו על קבלת בזיונות שעשו לו בציבור והוא לא נע ולא זע, ותיכף ברגע כמימרא המשיך ללחוץ בחמימות את ידו של הבא בתור וברכו באהבה, משום שהיה חי את דברי המסילת ישירים אודות התועלת מקבלת בזיונות, והיה חוזר על זה פעמים רבות לאחרים. דרש ויתור בכל ויכוח ועימות, ובהתאם לכך הציע שלשה סגולות בדוקות לשלום בית: תרונות ותרונות ושוב תרונות...

ביתו היה מקולף ובלתי מסוייד, הפעם היחידה שהקפיד כשראה החליפו שיש סדוק במטבח, התאונן למה צריך 'לבזבז' כסף שניתן לפרנס בו משפחות רעבות, בשביל דברי 'מותרות'. פעם רצו להחזיר משלוח מנות למרן הגרמ"ל לפני שהגיע האחראי על כך, ולא מצאו במטבחו זולת קצת יין ביתי, פירורי לחם למאכלו עם טיפת חלב, וחבילת תמרים פתוחה. כל מאכלו הסתכם בדייסה טפילה בבוקר, תפ"א וקציצת דג בצהריים. צם כל שני וחמישי עם כל הה'

בעת החורבן הרגיש חולשה גדולה עד שבת"ב נפל למשכב, וסירב להזמין רופא כי ידע שכל מחלתו מצער על החורבן.

נפל לחולי גדול בדיוק בנר א' דחנוכה שנה קודם, הרופא אז אמר שמצבו סופני והוא כאדם שירו עליו טיל ממוקד... אבל הנה הוא המשיך לחיות מעל הטבע למשך עוד שנה בדיוק ונתמרק בחולשתו. קודם סילוקו סבל מכוויות ביד ימין, אח"כ ביד שמאל, אח"כ ברגל ימין ושוב ברגל שמאל עד שכל גופו התנקה והתקדש בקדושה של מעלה קודם פטירתו (כפי שאמר בעצמו לפני ג' שנים, שיש גדולים שזוכים להתנקות י"ב חודש לפני סילוקם). נשמתו ימצאה מתוך לימוד 'שנים מקרא ואחד תרגום' אחר ברכות התורה שענה עליהם אמן בכוונה. ולא בכדי ארע יום סילוקו ביום המר והנמהר כ"ד כסלו, אשר הוא בדיוק מ' יום לאחר יום הולדתו ב"ד חשוון, כדאי' באור החיים בוילך שהנשמה מסתלקת מ' יום קודם הפטירה, כך זכה שיתמלאו שנותיו מעת לעת.

ע"פ הנקודה הזאת יובן גדלותו המבהילה בכל שבעת קני המנורה, בכל הדרגות המנויות לעיל, בבחינת 'אחת למעלה ושבוע למטה', שעל כל אחת מאלו השבע של מטה משך אור עליון מהשמינית אשר למעלה. ולא בכדי נקרא בשמו של אהרן הכהן, ונסתלק בערב ימי החנוכה עליהם נאמר לאהרן הכהן - "שלך גדולה משלהם שאתה מטיב ומדליק את הנרות לעולם". כך היה מרן רבינו זי"ע ככה"ג המונה ומצליף, אחת ואחת, אחת ושנים, אחת ושלוש וגומר. היזה מתמצית דמו אל פרוכת הקודש וטיהר את עצמו בכל מיני קדושות. ולא בכדי הכריז מרן שר התורה הגר"ק שליט"א, שאותה בת קול שנשמעה אחר פטירת רבינו הקדוש שזקף עשר אצבעותיו ואמר שלא נהנה מן העולם דבר - כל מי שהיה באשכבתיה דרבי מזמן לחיי העוה"ב... - נתאמרה גם כאן!!!

שבעת הפלאות

עתה נוכל אולי להבין עם נקודה שמינית זו שבעה הפכים מעניינים שראו באישיותו המרוממת, הפכים על-טבעיים ממש, הנוגדים את החוקים הרגילים של הטבע והאנושות, ואשר מעידים יותר מאלף עדים על הדרגה העצומה אליה הגיע - לית דין בר נש - חציו ולמטה איש וחציו ולמעלה אלקים - כאשר שיבחו מרן שר התורה הגר"ק שליט"א עוד בחיים חיותו - שהינה ניצוץ ממש רבינו שבכל דור ודור.

א. איך אפשר להבין כזאת מציאות של דייסה תפילה בבוקר, תפ"א וקציצת דג בצהריים, וכוסות מים בודדות ביום, יחד עם אריכות ימים עצומה שכזאת? כבר לפני כ-15 שנה שמעתי את הגר"י עדס שליט"א אומר עליו שהוא בבחינת הגר"א בדורינו בפרישות מהעוה"ז, ואוי למדבר כנגדו כי מה שאדם רגיל אוכל ביום הוא אוכל בשבועיים, ומה שאברך לומד בשבועיים הוא לומד ביום... אכן כל ימיו

היו נס רפואי מתמשך, אף אחד לא יכל להבין מאין אילן זה יונק? וכמו שהספידו מרן הגר"י זילברשטיין, עפ"ד ה'שבות יעקב' במאמר הגמ' ג' מאריכים ימים דג נחש וחזיר, דהנה 'דג' שותה כל ימיו מים ומאריך ימים, 'נחש' אוכל רק עפר ומאריך ימים, ו'חזיר' אוכל אשפה ובוץ ומאריך ימים, הרי שהי"ת יהיב לן חיי ואי"ז תלוי במזון ובמידת השתדלותנו בו.

ב. היה כל כך קדוש ומובדל מצרכי החיים כמפורט לעיל, לעצמו לא נזקק לכלום, ובכל זאת יכל לרדת להבנת כל קשיי זולתו. כך סירב שיפתחו כולל ביום שישי אחה"צ בשעות הלחוצות בבית. סירב שימנו 'משגיח' בכוללים שלא להכביד על האברכים שיודעים בלאו הכי לכלכל צעדיהם בתבונה. יכל גם להבין את מצוקתם של טובעי מצולות הרוע בימינו. נפילותיו של אחרון האיפוניסטים בדורינו היו גלויין לפניו לנסות לסלול גם לו דרך בעבודת ה'. ופעם הגיע אליו חוטא מתועב ומגועל שעבר על כל העבירות בתורה, כזה שזרקוהו שאר הרבנים לגודל הסחי והמיאוס שכייערו את פניו, אולם כשהגיע אל מרן רבינו זי"ע, הושיט לו יד מלטפת ושאל אותו מיד: תגיד, אולי יש ימים שאתה כן מצליח להתגבר...? השיב הלה: יש ימים שכן!!! צהל לקראתו ורבינו: אהה איזה צדיק אתה, הנה הינך מצליח להתגבר... תנסה עוד קצת... וכך אחרי תקופה עודדו שוב ושוב, עד שנעשה בע"ת גמור.

ג. היה ירא שמים מרובים, ופחד כל ימיו מיום הדין, תוך הכנות תמידיות לקראת היום האחרון, סיכם עם רעייתו שידאגו מאד אחד לשני לומר וידוי קודם הפטירה שלהם, וחשב תמיד מה יענה על כל פרט בבית דין של מעלה, וא"כ היה צריך להיות מדוכה או עצוב מרוב פחד ולחץ העתיד, אך בפועל היה אדם שליו ושמח, עוז וחדווה במקומו תדיר, רוב תמונותיו בחייו מאיר ומלא חן המופק מפניו הקדושות, וכך העיד על עצמו שלא היה לו יום עצוב בחייו!!! אלא בהכרח ש'יראת ה' תוסיף ימים', וממילא כאשר היא יראה אמיתית של אדם קדוש כנזכר, אין היא מביאה לשום דאגה ועצבון.

ד. היה מדקדק בהלכה עד הקצה האחרון בחישובים אין קץ כנזכר לעיל, ובכ"ז לאחרים ידע כיצד למצוא דרך סלולה רחוקה מנריו, וידע איך להפריד את הדרישות העצומות שדרש מעצמו ללא הרף ובלי מנוחה, מאותם יכולות מצומצמות שראה בקרב בני דורו, והחזיק בזה בשתי קצוות מרוחקות ביותר בבחינת סולם מוצב ארצה וראשו מגיע לשמי שמימה, כשהכל בדרך על-טבעי מכוח קדושתו.

ה. ברח מכבוד בכל יכולתו, והיה מתענה, בוכה ונוטל טיפולי שיניים ללא הרדמה, מרוב פחדו שמא נהנה מן הכבוד... כתב צוואה מדוקדקת שהיתה אמורה לשלול ממנו כל שמץ של כבוד אילו היינו נאלצים לקיימה, והנה התקיים בו 'כל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו' כשהגיע שר התורה מרן הגר"ק שליט"א והורה שאין כאן שום חסרון

ואף שהקב"ה הבטיח "כי לא תשכח מפי זרעו", ובכל דור יהיו מנהיגים שעומדים בראש העם וסוללים לו את דרכו. אבל הנה הפסדנו את הדרגה הנשגבה לה זכינו כשעמד בראש, וחיבר אותנו בגילו המופלג אל הדור שלפני השואה, ובוודאי הכיר בילדותו ונערותו זקנים שראו את פני מרן הגר"ח ממוולאז'ין זי"ע ושאר תלמידי קדש הקדשים רבינו הגר"א, ונמצא שמרן רבינו זי"ע היה החוליה שקישרתנו עם כל מוסרי התורה של הדור האחרון, ועל דא וודאי קא בכינא, על איש ענק משיירי כנסת הגדולה שאיבדנו ברוב עוונונו.

משל למה הדבר דומה, לאדם שהולך ביער עבות ונר קטן בידו לפלס את דרכו ולהינצל מהחיות הרעות, והנה רואה הוא איך שהנר הולך ודועך הולך וכבה, ואף מכין את עצמו לאפשרות שעומדת להתרחש בכל רגע, אבל בכל זאת למרות כל ההכנות שלו, באותה שניה שהנר כבה, הוא פורץ בבכיה עצומה על שהוא שרוי כעת בעלטה וחשיכה קודרת אפוף אימה ופחד מפני החיות הרעות, בלא לדעת את דרכו. לכן, אע"פ שזקן מופלג היה, אבלינו גדול ונורא כמו על שריפת בית אלקינו, ואילו זכינו, היה נשאר כאן עימנו לקבל פני משיח צדקינו שיבא ויתגלה עלינו במהרה בימינו אמן.

וזאת הנקודה אותה רצינו להראות בכל אריכות דברינו, שזה לכאורה היה הגילוי האלקי המופלא שראינו אצלו בחוש, שיש אכן מושג של כוחות על טבעיים, שהזוכה להם עולה ומתעלה בכל שטחי החיים הרבה מעבר לתפיסה האנושית, וכל יהודי שזוכה לעמול בתורה במסירות מתוך עמל ויגיעה, דבר זה מכניס אותו לגדר 'על טבעי' ומשתייך בזה לצנצנת המן שהיתה בבית קד"ק במקום מחוץ לגבולות זמן ומידה.

וכמו שראינו אצלו איך ששקידת התורה וקדושתה גרמה לו להיות אדם על טבעי כנ"ל, כך בעצם כל מערכת הכוללים שכה טרח עליה, ואף מסר עליה נתחים מחיי העוה"ב שלו בהסכם 'יששכר וזבולון' שערך עם גבירים, ובשטרות 'עימי במחצתי' שנתן להם, שעל ידם השיג מליונים לכמה כוללים התומכים באברכים יקרים וחשובים ששוקדים על התורה יומם ולילה, באמת **כל המערכת הזאת של עולם התורה היא ממש בגדר 'על-טבעי'...** ויש מאנשי החוץ שממאנים לקבל זאת, הם תולים את השרדות משפחות האברכים בהרגלי הסתפקות במועט או בהנחלת חיי סגפנות קשים, אבל זה הרבה יותר עמוק מזה, כי מדובר כאן בגילוי אור עליון של שפע עילאי, כל אחד לפי דרגת הפקעתו מגבולי העוה"ז. ומרן רבינו זי"ע חניך לזה וחי כך כל חייו באופן יותר מופלא כפי שנגלה לעין כל, אבל גם זכה עי"ז להקים עדרים עדרים של אברכים עמלי תורה, **הפורצים את גבולי הטבע.**

ויהי שזנכה ליגע בשולי אדרתו, ונטקס עיצות כיצד להיות שקוע יותר בלימוד, וכיצד להתעלות מעל השטויות של החיים, להיות דבוקים בתורה כל ימינו וחבוקים בהי"ת.

תנצבה.

רק ההיפך כבוד התורה הוא זה לדון ולספר בשבחיו של צדיק, וכך נתגלתה ברבים דמותו הכבירה למעלה מכל השגה ודמיון. ולמרות שנחקר ביותר מחיים, לא האמינו עד היכן הדברים מגיעים, וזהו עוד 'דבר והיפוכו' באישיותו הכבירה.

ו. זכה להרביץ תורה באם הישיבות - פוניבז' יובל שנים, ובישיבה כע"ז שורת תחרות חברתית קשה אחר שמגיעים אליה בכל שנה כשרונות גדולים, והרי בדרך כלל הדבר גורם למרידות וחוצפניות לרוב, ובכל זאת הוא מעיד על עצמו שמעולם הוא לא ראה בחור חצוף...! אי"ז אלא שמפני רוב קדושתו מחל תמיד על כבודו, ונתן את התחושה האמיתית שאכפת לו מעלייתו של כל בחור, כמו שפעם בחור תפס את הדלת כנגד חבריו, ולא ידע שמרן רבינו כבר רוצה להיכנס, וכשנכנס מרן רבינו זי"ע הפנה את פניו כדי שלא לבייש את מחזיק הדלת... ועל ידי כך כולם העריכוהו וכיבדוהו כראוי.

ז. היה כל ימיו מדקדק מיוחד ב'בין אדם לחבירו' מתוך רצון להרבות שלום בלי גבול, ובדרישה לזיתור אינסופית, ובכל זאת גלגלו על ידו משמים מערכה ציבורית שכזאת שלכאורה כלפי חוץ נראה שהיא נוגדת את קו חייו המופלא. אלא שזהו כמו שמצינו אצל אברהם אבינו איש החסד שנתנסה בציווי עקידת בנו יחידו, ומה אמרו אז שונאיו הנה בעל חסד מתחזה שאכזרי על בנו. וכן אצל יעקב אבינו איש האמת שנאלץ לבלות עשרים ושנים שנה אצל לכן הרמאי הגדול בעולם, וליטול את הברכות בדרך עורמה מאחיו, אלא שבדבר שהוא עיקר מידתו של הצדיק מנסים אותו משמים בזה גופא כדי להגביר זכות צדקתו וקדושתו למעלה בקודש.

אלו הם שבעת הפלאות, עניינים 'הפכיים', נוגדי כללים, שראינו באתגליא באישיותו רבת האנפין, שלא כדרך הטבע וחוף למנהגו של עולם, אבל גם כאן ישנה נקודה שמינית שבשמינית שהיא הפלא הגדול שארע עימו בעשור האחרון לחייו כאשר זכה להיות יחיד הדור שעניי כל נשואות אליו, והרי היה זה היפך טבעו ומנהגו, שהיה בורח כל ימיו מכל הנהגה ציבורית, והתבטא שאין לו שום תאוה שישמעו בקולו, וכשהיו מתדפקים על דלתו היה פותח לכדי חרך צר ומפנה למרן הגרא"מ שך זצ"ל. ולמרות שהיה כל כולו מלאך קדוש עליון, ומרומם על כל ברכה ותהילה, רך כקנה עלוב וסלחן, זכה ליטול ביד רמה את עטרת ההנהגה, ולשאת על שכמו את משא הכלל, תוך כדי ירידה לכל הדקויות של הדור, בנחישות ונחרצות היפך טבעו, ובעוצמה שלא תאמן.

המוסר השכל לגבינו

הנה מרן החת"ס היה אומר ש'הספד' מלשון 'הפסד', ועניינו לדעת מה אנו הפסדנו בעניותינו, וכמו שנאמר וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה', 'יבכו' בלשון עתיד, שככל שעובר הזמן רואים אנו כמה דמותו חסירה, ועד כמה אנו שרויים בחושך ואפילה גדולה בהעדר דמותו.

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת וארא כ"ב טבת תשע"ח,
מסכת יבמות דף לו:

גליון נושא:

דיוני הלכה אקטואליים בסוגיות הנלמדות,
לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים
הלכה למעשה.

פג בהלכה

תינוק שנולד קודם זמנו

חליצה: מבואר **במשנה** (יבמות דף לה:) יבם שחלץ ליבמתו מעוברת, ואחרי החליצה ילדה תינוק בריא, החליצה אינה כלום ומותר ליבם לישא את קרובותיה, וליבמה מותר להנשא לקרוביו, ומותרת לכהונה. אם התינוק שנולד הוא נפל שאינו בר קיימא, החליצה אוסרת ליבם לישא את קרובותיה, וליבמה אסור להינשא לקרוביו. ואסורה לכהונה.

1. תוחלת חיים...

תאריך: מפורש בגמ' (יבמות דף לו: מב. פ. פ: נדה דף כו.), וכך מבואר ברמב"ם ובשו"ע (או"ח סימן של, יו"ד סימן שמ סעיף ל, יו"ד סימן שעג סעיף ד, אבהע"ז סימן קנו סעיף ד) שתוחלת החיים של התינוק, תלויה במספר חודשי ההריון כדלהלן;

נולד מתחילת חודש ראשון עד סוף חודש שישי - הולד נפל.

נולד מששה חודשים ויום (= שבעה למקוטעין), עד סוף חודש שביעי - הולד בן קיימא.

נולד מתחילת חודש שמיני, עד סוף שמיני - הולד נפל ודינו כמת. בתנאי שלא גמרו סימני שער וצפרניו כשנולד (אם גמרו שער וצפרניו, מוכח שהוא בן שביעי ואשתהווי אשתהי). ואף אסור לחלל עליו שבת, ואסור בטלטול מדין מוקצה. אבל אם התינוק הצליח לחיות 30 יום, אפילו מת מחמת שנפל מהגג, לדעת רשב"ג דינו כבן קיימא ואינו נפל. ולדעת רבי לשיטת רבי אבהו לפירוש רש"י ותוס' (יבמות דף פ.) עדיין הוא ספק נפל, ורק בגיל 20 שנה יתברר שאינו נפל. הרמב"ן הרשב"א והריטב"א (יבמות דף פ.) חולקים שדינו כקטן בר קיימא, ובגיל 20 נעשה גדול.

נולד אחרי תשע חודשים שלימים (תלוי במחלוקת האם לתשעה יולדת למקוטעין) - הולד בר קיימא.

2. מהפכה עולמית

מהפך: קיים בפנינו שינוי מציאותי; בזמן הגמ' אם נולד לפני שגמרו שערותיו וצפרניו, לא היה מסוגל לחיות. כיום לאחר המצאת האינקובטור, גם תינוק פג שלא נגמרה יצירתו ונולד טרם זמנו, מסוגל להתפתח כאחד האדם, ולהיות בריא לחלוטין. לפי הממצאים הרפואיים 35% מהפגים אין השפעה בריאותית מכך שהיו פגים, 65% נשארים עם 'מזכרת' ממה שהיו פגים.

בלי קשר לאינקובטור, במציאות הרפואית היום, לא ידוע על הבדל בין נולד בחודש השמיני לשאר החודשים, אלא סיכויי ההישרדות של הפג, עולים בקו ישר, ככל שנולד מאוחר יותר. ואדרבה בן שמונה עדיף, שיש לו עוד חודש במעי אמו.

חלק ניכר מהילודים בזמננו, נולדים באמצע חודש התשיעי, ואפילו לא מכניסים אותם לאינקובטור. ולפי המאן דאמר בגמ', יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין, ודינו כנפל.

ויש לנו שני נידונים: א. האם הנוולד טרם זמנו בימינו נחשב כבר קיימא, מחמת המיכשור הרפואי ושינוי הטבעים. ב. מתי נחשב שנולד, האם בצאתו מרחם אימו או כשיוצא מהאינקובטור.

נפק"מ: מהפך קיצוני זה, יוצר הרבה שאלות חדשות, מה דין הפג כיום, ביחס לכל חלקי התורה. חליצה ויבום; האם בן שמונה ופחות מבן שש פוטר את אמו מחליצה ויבום. כך יש לדון האם פג שחי רק מכח האינקובטור ומת, האם הימים של האינקובטור נחשבים למנין ל' יום. שבת; האם מותר לחלל

שבת על בן ח' וקטן מבן שש להכניסו באינקובטור, האם דינו כבן שמונה שאסור לטפל בו. מילה; האם מותר למולו בשבת, וממתי מונים את יום השמיני. הצלת נפשות; האם חל כלפי הפג דיני הצלת נפשות. אבלות; האם צריך לשבת עליו שבעה במיתתו, וממתי סופרים את הל' יום. נחלות; האם יורש ומממש ליורשיו. בר מצוה; מאיזה תאריך סופרים 13 שנה להתחייב במצוות, מיום הלידה או מיום היציאה מהאינקובטור. קבורה; האם קבורתו דוחה יו"ט, והאם חל כלפיו חיוב קבורה מעיקר הדין, יש להסתפק מה תוקף האיסור לנתח פג לאחר המוות. וראה באורחות רבינו (חלק א) שאסור לנתחו. לגבי רוצח במזיד תינוק כזה, עיין בספר **תורת היולדת** (עמוד רפז) שהניח בצ"ע.

עוד נפק"מ לגבי מה שכתב **בספר חסידים** (מרגליות סימן צה סימן תשצד) שאין להתפלל על נס, כגון להתפלל על בן שמונה שיחיה. ומסתבר שבזמננו מותר וחובה להתפלל על תינוק נפל שיחיה, שאין זה בגדר נס.

3. התייחסות ההלכתית לאינקובטור

ראשון הכותבים לגבי אינקובטור, הוא **הג"ר מאיר אריק זצ"ל** בספרו **שו"ת אמרי יושר** (חלק א סימן קע"ז אות ב) לגבי המכונה החדשה, מה שנקרא אצלנו אינקובטור, שעל ידה, גם נפל ממש שאינו גמור, מחממים אותו כבתוך רחם אימו, וחי. והסיק היות שההצלה אינה ברורה עדיין (הספר הופיע בשנת תרע"ג) שאינו פוטר מיבום, עד שיהיה בן עשרים. אך מחללין עליו שבת לאחר שיצא מהמכונה משום פיקוח נפש.

וכתב על כך **המנחת יצחק** (חלק ד סימן קכג אות י"ח) שמאז ועד עתה כבר איתמחי הרפואה, וכי מעשים בכל יום, שמוציאים הולד מן האשה ע"י נתוח וכיוצא בזה, בחודש השמיני, משום טובת הולד, שלא יזיק לו תערובת הדמים של הולד והאם, ורובם לחיים, ע"י טיפול האינקובטור, שמשלימים בזה כל מה שהרחם היה עושה להשלמת הולד, ולכן מותר לחלל עליו שבת. אמנם כתב בודאי קשה לעשות מעשה, ולסמוך על הרופאים בודאי נפל, כיון שלא מצינו אף דיעה יחידי להתיר לחלל שבת, קודם ל' יום בודאי נפל. אבל בספק נפל ובהתוסף עוד ספקות שיש לו קצת צפרנים ושערות וספק אם גמרו, בצירוף דעת הפוסקים שמחללים בספק שבעה ספק שמונה אף שלא גמרו ולא שהה ל' יום, וכיון דאיתמחי הרפואה, שפיר יש מקום להקל ולחלל שבת על הפג.

השבט הלוי (חלק ג סימן קמא) מתיר לחלל שבת על פג אפילו שהוא ודאי נפל, כיון שכבר יצאו אלפי ילדים מהאינקובטור וחיים וגדלים אתנו, ואין זה מכחיש כלל להוראת הש"ס ופוסקים דאסור אפילו לטלטל, דודאי כיון דבימיהם לא הי' תקוה לזה ונדון מעיקרא לאבדן הרי הוא כאבן ואסור לפקח עליו ואפי' לטלטל, משא"כ בזמנינו דיש תקוה גדולה ושכחא להביאו לתחיה גם לפי יסודות הש"ס מותר וחיוב לפקח עליו ומותר לטלטלו. ומסיק שאם יצטרפו עמו גדולי ת"ח דרינא בהדיהו להתיר בטלטול וגם בחלול שבת דרך פקו"נ, דלא מצאתי בנדון זה שום דבר סותר קבלת חז"ל הקדושים.

ודעת **הגרש"ז אויערבך זצ"ל** (שמירת שבת כהלכתה פרק לו הערה כו), **והגר"מ שטרנבוך שליט"א** (תשובות והנהגות כרך ב סימן תשלב), שגם בפחות מבן ז' שלא שייך הטעם של אשתהווי, גם מחללין במקום שיש אינקובטור, כי הרי עינינו רואות שע"י האינקובטור יכולים לחיות.

הנימוק שמבואר בדבריהם להתיר חילול שבת על הפג, הוא מחמת שדרוג מערכות הרפואה ויצירת האינקובטור שבכוחם להציל חיים של פג.

4. שינוי הטבעים

אמנם **החזון איש** (הלכות מילה סימן קנה אות ד אות ז) מעלה נימוק נוסף משום שינוי הטבעים. וזה לשונו: "יש טועים וסוברים דהנולד קודם חודש תשיעי הוא נפל ומתייאשים הימנו ואינם זריזים ברפואתו, וזו טעות, אלא כל שנגמרו שעריו וציפורניו הרי הוא ספק בן קיימא, וליש פוסקים הוא בחזקת ודאי בן קיימא, וחייבים להשתדל ברפואתו ומחללים עליו את השבת לרפואתו, וכן מעידים עכשיו עובדות רבות דבני שמונה חיים ומתקיימים. וכמדומה דעכשיו נשתנה הטבע וכפי בחינת הרופאים אפשר שהוסיפו השתלמותם אחר שבעה ונגמרו לשמונה והרי נשתנו הטבעיים ללדת למקוטעין, כמו שכתב **הרמ"א** (סימן קנו סעיף ד בהגה)".

בפרשת שמות, בסיפור נס ההצלה של משה רבינו. כתב בתרגום יונתן בן עוזיאל (שמות א ו), ביום העיבור של משה רבינו פרעה חלם חלום משונה ביותר, הוא מכנס את חכמיו וחרשיו, והם מפענחים את פתרון החלום שעתיד להיוולד מנהיג חדש ליהודים, שיחריב את מצרים ויושיע את ישראל. ברשעותם מיעצים למלך לגזור, כל בן הילוד היאורה תשליכוהו. כי נודע להם שהמנהיג החדש עתיד ללקות במים.

בגמ' (סוטה דף יב:) מבואר שיוכבד היתה מעוברת מעמרם 3 חודשים קודם שהחזירה, וכך ניצל משה מהמצרים שלא באו לבדוק בלידתו, ולכן **וַתִּצְפְּנָהּ וְשָׁלְשָׁה יָרְחִים** (שמות ב, ב).

אכן **רש"י** (שמות ב ג) מפרש, שמשה נולד בגיל 6 חודשים ויום אחד, שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין. ולכן לא חיפשו אותו מיד, שלא בדקו אלא לתשעה, ולכן רק כעבור 3 חודשים פחדה שמא המצרים יבואו לחפש את התינוק, ולא היה לה ברירה והניחה בנה הקטן בתיבה על היאור. בתיבה בת פרעה לוקחת אותו וכתב **הרמב"ן** שבתיבה ביקשה רחמים לפני אביה פרעה, ופרעה האכזר מתרצה ומבטל את הגזירה בו ביום. ויש מפרשים שביטל את הגזירה, כאשר ראה באצטגנינות שכבר לקה במים.

בספר **ישרש יעקב** (יבמות דף לו.) עומד על הסתירה ברש"י, האם משה נולד ו' חודשים ויום, או ו' חודשים ויומיים.

הרא"ם (שמות ב ג) מקשה מדוע רש"י שינה מהגמ' שמשמע שנולד לתשעה ורק שלא בדקה כיון שלא ידעו שהיא מעוברת מלפני שהחזירה. ותירץ שמשמעות המילה ויקח ותהר, משמע יותר כפירוש ההגדה של דברי הימים שהוא מקורו של רש"י (אינו לפנינו). אכן הגמ' מתרצת קושיא זו באופן אחר.

ותירץ **החזקוני** שבאמת בדקו אחריו אחרי ששה חודשים, שהם תשעה חודשים שלה, כיון שבאמת היתה מעוברת לפני זה כמבואר בגמ', ומשה נולד 3 חודשים אחרי שהחזירה, כי נולד לששה מהעיבור קודם שהחזירה.

על הפסוק - ותרא כי טוב הוא ותצפנהו, שואל **הרמב"ן** הרי כל אם מרחמת על בנה בין אם טוב ובין שאינו טוב. ותירצו **הרשב"ם** ודעת **זקנים** ו**חזקוני** וכן מבואר בתרגום יונתן בן עוזיאל שהיות ונולד קודם זמנו כשיטת רש"י, בדקה וראתה שגמרו שעריו וצפרניו שהוא ולד בן קיימא, ולכן ותצפנהו (י.ז.ו.).

לידת הצדיקים

הרבה צדיקים נולדו לשבעה חודשים: יש דיעה **במדרש** (בראשית רבה נג י) שיצחק נולד לשבעה. ו**חידש המשך חכמה** (בראשית ל י) שגד בן יעקב נולד לשבעה חודשים כמנין גד. ו**ברש"י** (בראשית לח כז) פרץ וזרח בני תמר ויהודה. ומבואר בגמ' (יבמות סה: כז.) יהודה וחזקיה בני רבי חייא היו תאומים, ואחד מהם נולד בתחילת שבעה והשני בסוף תשעה.

ביאור מופלא בטעם לידת הצדיקים קודם תשעת ירחי לידה כתב **החתם סופר** (חוט המשולש, אורות חתם סופר פרשת תולדות) "כי רוב צדיקים נולדו קודם זמנם למקוטעים, והטעם כי מיהרו לצאת אל העולם הזה לעבודת ה'. אבל עשו עיכב על יעקב שלא יצא קודם הזמן. ❖

פשטות דבריו, שנשתנו הטבעים מזמן חז"ל כמו שמבואר ברמ"א, ולכן כיום יש לפסוק לדינא שיש לחלל שבת על תינוק שנולד בן שמונה חדשים, משום פקוח נפש.

אמנם כתב על כך **במנחת יצחק** (חלק ד סימן קכג אות יח) שהחזו"א לא העלה על דעתו להפקיע דינא דגמ' מחמת שינוי במציאות, אלא רק להחמיר ולחלל עליו שבת משום פיקוח נפש, בצירוף סברות נוספות. אבל כלפי כל דיני התורה עדיין דינו כנפל.

הערות מבני החבורה

מתי נהיה בר מצוה?

מנהג העולם לחשב את תאריך הבר מצוה כלפי כל דיני התורה, של הפג הנמצא באינקובטור, מתאריך הלידה ולא מתאריך היציאה מהאינקובטור, וכן כתב בספר **מאיר עוז** שנראה פשוט שמתחילים למנות לו י"ג שנה מזמן שיצא ממעי אמו ולא מהזמן שיצא מהאינקובטור, למרות שתפקידו להחליף בצורה מלאכותית את תפקיד הרחם, מכל מקום במציאות הוא ככל אדם שנולד.

אולם **בתשובות ונהגות** (כרך ד סימן רמג) כתב שבתחילה סבר שאם הוא רק בן שש חדשים לא נגמר עדיין צורתו ואינו אדם, ובאינקובטור פועל כמו ברחם לגמור צורתו, ואם כן כשחזר לרחם נקרא ילוד רק אח"כ ביציאתו סופית מהרחם, כמבואר **ברש"י** (בכורות דף מו.) בן ט' חי שנולד וחזר לרחם נקרא ילוד מהפעם הראשונה, משמע דאילו לא היה בן ט' לא נקרא ילוד כשחזר, ואם כן אפילו לענין בר מצוה, לא נעשה בר מצוה בלידה הקודמת שהיה אז רק בן שש חדשים, שלא היה לו אז גמר צורת ושם אדם, ולידתו היא רק כשנגמרה צורתו ויצא מהאינקובטור.

אבל מסיק שדבר זה הוא חידוש גדול, ולא מצא בפוסקים שיעוררו על כך, וצריך לומר שלדעתם נקרא נגמר צורתו אף על פי שהוא טרפה, ובודאי נקרא נולד מיד. ומסקנתו שעדיין הענין צריך עוד עיון ובירור. ❖

5. מילה

בספר **אוצר הברית** (חלק ג' עמוד קנט) הביא מה שכתב **בשו"ת אגרות משה** (יורה דעה חלק ב סימן קכא) שמסתבר שהתינוקות שהוצרכו להיות באינקובטור שהם נחשבו חולים, לא מבעיא לאלו שחסר להם מזמן העיבור שהם בחשש נפלים, אלא אף אלו שהיו להם חדשי העיבור שלמים, נמי כיון שהוצרכו לאינקובטור הרי ניכר שהיה חסר להם מעיקר כח החיות לכן הוא בחשיבות חולה וצריך להמתין ז' ימים מעת לעת משעה שיצאו מהאינקובטור, אף כשיאמרו הרופאים שיכולים למולו.

וכן כתב **בשו"ת ציץ אליעזר** (חלק יג סימן פב) שיש למנות הז' ימים מיום שהוצא מהאינקובטור, מאחר שהיה זקוק להימצא באינקובטור לשם התאוששות נחשב אז שאינו בריא בגופו, ומביא שכן נוקט האגרות משה.

לדעתם, אין למול בשבת תינוק זה, שהרי צריך להמתין עד שיתרפא, דינו כמילה שלא בזמנה שאינה דוחה שבת. וכן ברור בדעתם שמספיק לחכות שבעה ימים מעת לעת. אמנם דעת **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל (קב ונקי חלק א סימן שפט, ועיין תורת היולדת פרק נז הערה ח) שלצורך מילה יש לחכות שמונה ימים מהיציאה מהאינקובטור, וחלוק מפדיון הבן שסופרים ל' יום מיום הלידה, ולא מיום היציאה מהאינקובטור.

6. פדיון הבן

בענין פדיון הבן, עיין **בשו"ת שבט הלוי** (חלק ט סימן רכח) ו**בתשובות ונהגות** (כרך ד סימן רמג, כרך א סימן תרסג) שדנו ממי מוניהם לו ל' יום. והכרעת **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל (תורת היולדת עמוד רפז), למנות ל' יום מיום הלידה ואין השהיה באינקובטור נחשבת כהמשך ההריון. ורק לגבי מילה מונים מיום היציאה מהאינקובטור. ולדעת **הגרש"ז אויערבאך** זצ"ל (אוצר פדיון הבן פרק ג עמוד קכח הערה לב, נשמת אברהם חלק ב יו"ד סימן שעד) אם נגמר ביכולו בלידה מונים ל' יום מיום הלידה, ואם לא נגמר ביכולו מונים ל' יום מיום היציאה מהאינקובטור.

7. אבלות

לא מתאבלים: אין מתאבלים על תינוק שלא חי ל' יום, שמא הוא נפל. לענין פג שחי ל' יום באינקובטור נחלקו פוסקי זמננו האם נחשב שהוא חי ל' יום. שמעתי מהרב ד.ק. שליט"א שהוראת **הגר"ש הלוי ואזנר** זצ"ל **לחברה קדישא**, ועיקר הדין מופיע גם בספרו **שבט הלוי** (שו"ת חלק ג סימן קמג, חלק ז סימן קפח), שאין להתאבל על פג שנולד בחודש השישי או השמיני שאינו מסוגל לחיות

בכח עצמו, וחי רק בעזרת מכשירים רפואיים, כיון שהם עדיין בחזקת נפלים, ונוסף לזה הרבה מן הולדות האלה יש להם מום בכלי נשימה או בלב וכדומה שהוא הכרח גמור שאינם בני קיימא.

והמדד הוא - שאם ינתקו את החשמל ימות. אין מתאבלים עליו למרות שחי שנה שלימה. אם התינוק חי יותר משנה, יעשה שאלת חכם שיכריע האם אכן אינו בר קיימא. ורק אם ידוע בודאי שהוא בן ט', או ספק בן תשעה וכלו שער וצפרניו, מתאבלים עליו כאשר חי שלושים יום.

הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב ג) סימן צט, נשמת אברהם חלק ב יו"ד סימן שעד) הסתפק בזה, והכריע שכל דיני אבלות תלויים בהבחנה אחת, אם הצליח לחיות ל' יום בלי אינקובטור, דינו כבר קיימא ומתאבלים עליו ופודים אותו בברכה אפילו נולד לחמש חודשים. ואם חי ל' יום רק בתוך האינקובטור דינו כנפל שאין מתאבלים עליו, כי יצירתו לא נגמרה והתברר למפרע שהמכשיר לא הצליח להשלים את ההריון.

מתאבלים: לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (תורת היולדת עמוד רפז), והג"ר אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן כח), וגאב"ד פרשבורג זצ"ל (שו"ת דעת סופר יו"ד סימן קי"ד), אם חי ל' יום מהלידה, למרות ששהה אז באינקובטור והיה מתנוון והולך, מתאבלים עליו. כי האינקובטור אינו המשך ההריון אלא מכשיר עזר לרפואתו. והוסיף בשו"ת יד יצחק שאפילו בלא נגמרו שעריו וצפרניו, אם שהה ל' יום יצא מכלל נפל ומתאבלים עליו.

סיכום הגיליון:

8. דינים העולים

פג בן קיימא: בזמן הגמ' תינוק פחות משה, או בן שמונה, הוא נפל. כיום אפילו פג קטן שורד על ידי אינקובטור. בנוסף לדעת החזו"א השתנו הטבעים וכיום אינו נפל.

ודנו הפוסקים האם דינו כבן קיימא. ונפק"מ לעניין יבום וחליצה, חילול שבת, מילה בשבת, ירושה, רציחה, תפילה, ועוד.

תינוק באינקובטור: יש לדון האם נקרא שהוא ילוד, ונפק"מ האם מתאבלים עליו כאשר חי ל' יום באינקובטור, או שצריך לחכות ל' יום אחרי שיצא מהאינקובטור.

לגבי בר מצוה, אם נולד בחודש השישי, מנהג העולם שנעשה גדול כשעוברים שלוש עשרה שנה מהלידה, ויש מחדשים שצריך שלוש עשרה שנה מהיציאה מהאינקובטור.

לגבי מילה, תינוק שיצא מהאינקובטור מונים 7 ימים מעת לעת מרגע היציאה מהאינקובטור - כדין חולה. ויש אומרים שמונה ימים מרגע היציאה.

לגבי שבת, כל שיש סיכוי סביר שיחיה מחללים עליו שבת.

פדיון הבן; מונים ל' יום מיום הלידה. ויש אומרים שאם נגמר בשולו מונים מיום הלידה, ואם לא נגמר מונים ל' יום מיום היציאה. ❖

עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הגיליון הוקדש

לעילוי נשמת הרב

מנחם פנחס יארע בן

הרב יצחק יהודה זצ"ל

נלב"ע י"ג טבת

תשנ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הנושא לשבוע הבא;

תשלום למזהל - יבמות דף מו:

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'. וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הופעת הגיליון

לרפואת התינוקות

הפגה אלישבע

בילא בת שפרה

חיה בתושח"י

לקראת השלושים של רבינו הגדול מרן הגראי"ל שטינמן זיע"א אנו מביאים מדבריו לחשיבות הגדולה של הלימוד בשבת והלכות שבת.

לכ' ראשי ישיבת נתיבות חכמה הג"ר יהושע נויבירט שליט"א והג"ר דניאל וולפסון שליט"א שלו' וישע רב, באתי לעורר על קדושת שבת אשר היא מאד חמורה, ומצד שני אפשר לזכות על ידי שמירת דינה מאד, כמו שאמרו חז"ל על השומר שבת שנותנים לו נחלה בלי מצרים. והיות ויש רגילות בין האנשים לעשות דברים האסורים בשבת ברגעים האחרונים שלפני שבת, וח"ו יכול להמשך אחרי השקיעה בער"ש, ע"כ חושבני שטוב להנהיג בישיבה ששלשה רבעי שעה לפני זמן הדלקת הנרות יתחילו ללמוד, ומהם עשרים דקות שלפני השבת טוב ללמוד הלכות שבת, ויהיה בזה תועלת רבה וזיכוי הרבים גדול מאד ולרבנים ולתלמידים רב ברכה מאד.

מדברי מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

שהיראה היא מעלה צפונה בפנימיות הלב, זוכים עבודה לטוב הצפון, שהוא שכר גדול ונסתר שאין לנו מושג מהו. ומבואר כי השלמות שאדם מקבל ומתקדש על ידי מחשבות קדושות, היא יותר מדיבור וממעשה, ואמנם גם מעשה משפיע ומקדש את האדם, וכשעושה מעשה עם כוונת הלב, יש בזה צירוף שני הדברים גם יחד: מחשבה וגם מעשה, שהוא עושה את המעשה עם פנימיות - עם אהבה ויראה, ועם טעם ושמחה במצוה, וככל שהמעשה נעשה יותר מתוך פנימיות הלב, זה מוסיף יותר שלמות ומקדש את האדם יותר.

קדושת המצוות - מצווה ועושה

כל מעשי המצוות מקדשים את האדם, כפי שאנו אומרים בתפילה "קדשנו במצוותיך", ומזכירים גם "וקידשתנו במצוותיך", שמלבד הקדושה שזוכים על ידי קיום המצוות בפועל, יש בנו קדושה גם מחמת עצם הציווי שנצטוונו בתרי"ג מצוות, כי מי שהוא מצווה, סימן שיש בו הכוח לקיים, והציווי עצמו מוסיף בו קדושה. וכבר אמרו (קידושין לא, א, ועיי"ש תוד"ה גדול) גדול המצווה ועושה ממנו שאינו מצווה ועושה, היינו כי מי שהוא מצווה יש לו יצר הרע גדול יותר, כמאמרם (סוכה נב, א) כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, והמצווה ועושה הוא בעל מדרגה גדולה יותר, שנתקדש על ידי הציווי, וממילא יצרו גדול, כי כגודל המדרגה כך הוא גם חוזקו של היצר הרע. ובספר עליות אליהו מובא כי פעם אחת אמר המגיד מפאלצק להגאון, מי יתן ויברכני השם עם היצר הרע שלכם, ונאנח הגאון ואמר: "הרחמן יציל כל איש מהיצר הרע שלי, מה תוכלו אתם לדעת". והיינו מפני שכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו.

על כל פנים עצם הציווי בתרי"ג מצוות קידש אותנו, ועל ידי קיום המצוות בפועל זוכים לתוספת קדושה, ובפרט על ידי מצוות שמקיימים בשבת, במעשה, בדיבור, ובמחשבה, וככל שמוסיפים יותר מחשבה בלב, מתקדשים יותר.

לכבוד שבת קודש

והנה המשנה ברורה (בסימן ר"ג ס"ק ב') הביא בשם מגן אברהם, כי כשאדם עוסק בהכנות לשבת, כגון שקונה קניות לשבת "טוב שיאמר על כל דבר שקונה, זהו לכבוד שבת, כי הדיבור הוא פועל הרבה בקדושה", היינו שהאדם מתקדש בזה שאומר בפיו על מה שעושה שהוא לכבוד שבת, והכרתי אחד שכשהיו מגישים לו לאכול בשבת, היה אומר על כל מנה ומנה לכבוד שבת קודש. אף על פי שהטבע הוא שנהנה מן המאכל, והאכילה היא להנאתו, מכל מקום כשאומר בפה לכבוד שבת, זה משפיע משהו, שתהיה איזו כוונה לשמה, לקיים מצוות עונג שבת. וידוע מהגרא"א (משלי ז, יד) שדרך היצר לפתות את האדם באכילה של מצוה, ולהרגילו ליהנות מתענוגי העולם הזה. לכן כשעוסק במצוות עונג שבת, צריך לזהר שתהא אכילתו לשם שמים, לקיים מצוות עונג שבת, ולא למלא תאוותו בהנאת גרונו ומעיו.

[דברים שנאמרו בישיבת פוניבז'
בחודש אייר תשע"ו]

וקידשתו מכל הזמנים

שבת הוא יום קדוש, כמו שכתוב (בראשית ב, ג) ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו, כל חלל העולם מלא קדושה בשבת, והאדם מסובב ומוקף בקדושה. כעין שמצינו קדושת ארץ ישראל, שהאדם הנמצא בה מסובב ומוקף בקדושה, וקדושת הארץ מקדשת את האדם ומשפיעה עליו מידות טובות כמבואר בנדרים דף כ"ב, וכן שנת השמיטה שהיא שבת הארץ, יש בה תוספת קדושה. כך גם שבת זה זמן קדוש, שכל חלל העולם מלא בקדושה, והקדושה הזאת משפיעה גם על האדם.

ובתפילה אנו אומרים "וקידשתו מכל הזמנים", היינו שקדושת השבת היא יותר מכל הזמנים האחרים. יש עוד זמנים קדושים, כגון יום טוב ויום כיפור, אבל קדושת השבת גדולה מכולם, אפילו יותר מיום כיפור! כך משמע הלשון וקידשתו מכל הזמנים. ובאמת גם לענין העונש, שבת חמור מיום כיפור, שהמחלל שבת עונשו בסקילה, והמחלל יום כיפור עונשו בכרת ולא בסקילה, מפני שקדושת שבת חמורה יותר.

נשמה יתירה בשבת

וקדושת השבת משפיעה גם על האדם, וזהו הענין שיש נשמה יתירה בשבת, כמו שאמרו (ביצה טז, א) נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה ממנו שנאמר שבת וינפש, כיון ששבת ווי אבדה נפש.

וענין הנשמה יתירה הוא תוספת קדושה בנשמה, שהנשמה היא קדושה וטהורה, כפי שאנו אומרים בברכות השחר "נשמה שנתת בי טהורה היא", והמסילת ישרים פרק א' כתב שנשמת האדם קדושה וחשובה יותר מן המלאכים! ובשבת נוספת עוד קדושה בנשמה, מכוח השפעת קדושת השבת.

קדושת השבת משפיעה על מראה הפנים

והקדושה הזאת משפיעה גם על מראה הפנים, שבשבת אדם נראה שונה מכל השבוע, וכך אמרו במדרש (בראשית רבה יא, ב) שאינו דומה מאור פניו של אדם בימות החול למאור פניו בשבת, והיינו מפני שבשבת יש לאדם פנימיות אחרת, מכוח השפעת הקדושה, והפנימיות משפיעה על מראה הפנים שנראים אחרת.

וכפי שידוע על אנשים שהיו רחוקים מתורה ומצוות, ואחר כך חזרו בתשובה, שמראה פניהם השתנה לגמרי! ואם ייקחו תמונה מלפני שחזרו בתשובה, ותמונה לאחר שחזרו בתשובה, הם נראים אחרת לגמרי, כיון שהפנימיות השתנתה. וכך גם בשבת הפנימיות משתנה, וזה גורם לשינוי מראה הפנים.

ובמכתב מאלוהיו (ח"א עמ' 72) כתב בשם רבו "כי אם לא ירגיש האדם בעצמו קדושה יתירה ביום השבת, זה לאות כי אין בו אותה הנשמה היתירה. וכן מי שלא ירגיש קדושה בעצמו כלל, זה לאות שאפילו נשמה אין בו, ואין לו דבקות כלל אל הנשמה כי הלכה ממנו לגמרי, ורק אם ישוב בתשובה תחזור היא אליו", עכ"ד.

מבואר כי שייך להרגיש את הנשמה היתירה בשבת [וראה מה שכתב בזה החיי אדם בספרו זכר תורת משה על הלכות שבת סימן א'], איני יודע כיצד מרגישים את הנשמה יתירה, אבל זו המציאות, שבשבת יש הרגשה יותר נעימה, והאדם רגוע יותר בשבת. וכל זה תלוי באדם עצמו, מה היא הנהגתו בשבת.

מעשים דיבורים ומחשבות

והנה הנהגת האדם נחלקת לשלושה חלקים: מעשים, דיבורים ומחשבות. ונתבונן מה יותר מקדש את האדם, האם מעשה של מצוה, או דיבור, או מחשבה?

מסתבר כי המחשבה מקדשת יותר מדיבור ומעשה, כמו שמצינו בחובות הלבבות (שער הביטחון פ"ד) שהקב"ה גומל בטוב הצפון, עבור העבודה הצפונה שבלב, שנאמר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. היינו, כיון

זמני
הדלקת הנרות
פרשת וארא

ירושלים:
4:19

בני ברק [30 דק]:
4:23

מודיעין עילית:
4:28

כי היא
מקור הברכה

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 15

פרשת וארא

תשע"ח

תוכן הגליון ;

מלמד שכתב ע"ג הלוח אהי' אשר אהי' ♦ הרב אפרים שפיגלר

טלטול אופנים חשמליות בשבת כלאחר יד ♦ הרב עזרא ילין

הערה נכבדה לדינא בדין הש"ץ בק"ש ♦ הרב אברהם זנגר

פניני הלכה ממרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל ♦ דין קדימה במילת

ב' תינוקות ♦ דין קדימה במצוה שזמן חיובה קודם ♦ הרב שמואל דרזי

הרב אפרים שפיגלר

בענין מחיקת השם מע"ג לוח

מעשה במלמד בת"ת שכתב ע"ג הלוח פסוק בפ' שמות שמוזכר בו אהי' אשר אהי' ובשעת כתיבתו לא ידע שהוא משמותיו של הקב"ה ונודע לו אח"כ, והשאלה האם שרי למחקו.

בגמ' שבועות ל"ה א' מבואר דאהי' אשר אהי' הוא מז' שמות שאינם נמחקים, וכ"ה במסכת סופרים פ"ד ה"א, ואמנם הר"מ פ"ו מיסוה"ד ה"ב השמיטו מ"מ בשו"ע סי' רע"ו כ' דיש גורסין אהי' אשר אהי' וכן פסק הגר"א שם, ומעתה כיון דקיי"ל דאיסורא דמחיקת השם הוא אף בשם שנכתב ע"ג ידות הכלים כמבואר בערכין ו' ב' ובשו"ע סי' רע"ו, וכמו"כ איסורא דמחיקת השם הוא אף כשנכתב בכתב משיט"א כמש"כ המלאכת שמים וקסת הסופר סי' י"א, א"כ למחוק שם שכתוב ע"ג לוח יש בזה איסור דאורייתא, ומה דיל"ד הוא אי יש להקל משום שם שנכתב שלא בקדושה.

דהנה נחלקו הש"ך סי' רע"ו סקי"ב ופר"ח [בקונטרס לא"ח] בשם שנכתב שלא בקדושה אי יש בזה איסור מחיקה דהש"ך נקט דשרי למחקו מדאורייתא אלא דמדרבנן אין למחקו אלא לצורך תיקון, אולם הפר"ח פליג דאסור למחקו אף לצורך תיקון, וכן דעת המחנ"א בחידושי לטור יור"ד שם, וכן האריך בלשכת הסופר חקירה י"א, ומעתה נידון דידן תלוי בפלוגתת האחרונים הנ"ל. והנה בחזו"א יר"ד סי' קס"ד סק"ג צידד דכל דברי הש"ך בשם שנכתב שלא בקדושה בס"ת, דכיון דשם שנכתב שלא בקדושה פסול לס"ת לית ביה נמי קדושת השם לענין מחיקה, אמנם בנכתב שלא בס"ת דהתם אין דין לקדשו בכתיבה ה"ה דאסור למחקו אף בלא נתכוין לקדשו, וראייתו מידות הכלים דאיכא איסור מחיקה אף דמסתמא לא נתכוין לקדשו, [ובאמת יש מהאחרונים דהכריחו משום האי קושיא דכל דברי הש"ך הוא רק בכתב בלא ידיעה שהוא שם], ולדינא הגרע"א תנינא סי' ט"ו והביה"ל סי' ל"ב ס"ג וחזו"א שם פסקו דלא כהש"ך, וא"כ אין להקל לסמוך על קולת נכתב שלא בקדושה לחוד, ובפרט דהכא הנידון בידות הכלים דבזה יתכן דאף הש"ך מודה וכנ"ל.

ועדיין יל"ד דהרי בנתכוין לכתוב יהודה וכתב שם הוי' מבואר במס' סופרים דתולה דל"ת על גביו וכן פסק השו"ע סי' רע"ו סעי' י"ב, ועי' בני יונה שם דשרי אף למחקו אלא דמפני כבוד ד' אם אפשר בתליה תולין ובמקום דצריך למחקו שרי במחיקה [ויתכן דעדיף לתלות דל"ת על גביו ואח"כ למחקו ואכ"מ], ולפי"ז בנ"ד דהיה סבור דכותב תיבת חול יתכן דדמי לנתכוין לכתוב יהודה דשרי למחקו. אמנם י"ל דהכא גרע דהרי נתכוין להעתיק הפסוק כצורתו וגרע מנתכוין לכתוב יהודה דלא נתכוין כלל להך תיבה, וכמו"כ יש לציין לקסה"ס סי' י"ב ס"א ובלשכה שם דצייד דבהיה צריך לכתוב השם ונתכוין לכתוב יהודה וכתב בטעות השם דאסור למחקו עיי"ש, ולדבריו ה"ה דהכא אין למחקו.

והנה נחלקו האחרונים אי שרי מחיקת השם ע"י עכו"ם, דהגרע"א תנינא סי' ט"ו היקל בזה [ויתכן דהיקל רק בדרבנן וכדין אמירה לעכו"ם בשאר איסורים בדרבנן דמבואר בסי' תס"ח להקל], אולם החזו"א שם החמיר דכיון דמחיקת השם הוא משום כבוד השם אין להקל אף בעכו"ם. כמו"כ נחלקו האחרונים אי שרי מחיקת השם ע"י גרמא דד' הנו"ב וחזו"א לאיסור ובפ"ת סי' רע"ו הביא דיעות הפוסקים המתירים עפ"י הסוגיא בשבת ק"כ ואכ"מ, והיה מקום להתיר בנ"ד אמירה לעכו"ם בדרך גרמא [וכגון שיוציא הלוח למקום שסוף גשם לרדת], אלא דאף אי נעביד מחיקה בהיתר עדיין יהא אסור לכתוב ע"ג הלוח במקום שהיה כתוב תיבת השם לשיטת התוס' ערכין ו' דהשם קונה את מקומו, ואסור לכתוב ע"ג מקום שהיה כתוב שם השם, וכן פסק המ"א סי' לב, וא"כ אין תקנה ללוח זה אלא לקוץ תיבות השם, [ויש להאריך עוד אי צריך לקוץ לכל תיבת אהי' אשר אהי' או דתיבת אשר א"צ לקוץ ודבר זה תלוי בשיטות הראשונים בגדר שמו דאהי' אשר אהי' ואכ"מ].

הרב עזרא ילין

טלטול אופנים חשמליות בשבת

מעשה באחד ששכח בע"ש להכניס לביתו את הבטריה של אופניו החשמליות, ובשבת נזכר וחשש שמא יגנב, האם יכול לטלטל את

האופנים לקומת כניסה אצל אחד השכנים. ולכאור' דין האופנים ככלי שמלאכתו לאיסור משום שרוב מלאכתו לאיסור ע"י הבטריה, ובסימן ש"ח סעי' ג' נפסק שאסור לטלטלו מחמה לצל, ולצורך הפסד הוי כמחמה לצל.

והנה יש שהורו שיכול לטלטל את האופנים בגופו דהיינו שיאחז האופנים ע"י אחורי ידיו או אצילי ידיו דבזה נחשב כטלטול בגופו שנפסק בסי' שי"א סי' ח' דקש ע"ג המטה מותר לנענעו בגופו אף שהוא לצורך דבר האסור, אלא דדין זה תלוי בפלוגתת החזו"א והמ"ב כשמטלטל להדיא את האיסור ע"י גופו כגון לדחוף אבן ברגלו האם הוא נכלל בהיתר של טלטול בגופו, דלדעת המ"ב מותר משום שיסוד ההיתר של גופו הוא משום שינוי ולכן גם כשדוחף ברגלו להדיא את המוקצה נחשב שינוי ומותר, אמנם דעת החזו"א שההיתר של גופו היינו שאינו מתעסק בטלטול אלא בשכיבה ע"ג המטה, אבל כשמטלטל להדיא ברגלו את האבן אסור, וא"כ ה"ה הכא שמטלטל להדיא האופנים ע"י אחורי ידיו או אצילי ידיו יהא אסור.

אמנם לכאור' נראה דאף לדעת המ"ב אין זה נחשב כטלטול בגופו שמותר, דעי' במ"ב בסי' רע"ו סקל"א שכתב דהטעם שהתירו אמירה לגוי בטלטול משום דאי בעי ישראל שקיל בעצמו טלטול מן הצד כגון באחורי ידיו או בין אצילי ידיו, ומשמע להדיא שיסוד ההיתר של אחורי ידיו ואצילי ידיו הוא משום טלטול מן הצד ולא משום טלטול בגופו, ובטלטול מן הצד מותר רק כשהוא לצורך דבר המותר ולא לצורך דבר האסור, ובאופנים החשמליות הם לצורך דבר האסור, ולא רק מלשונו אלא מעצם דברי המ"ב מוכח כן, שהרי כתב שם שלטלטל הפתילה ע"י א"י כדי שלא יגנב אסור משום שבזה גם הישראל אינו יכול משום דהוי לצורך דבר האסור, ואם כונת המ"ב לטלטול בגופו, א"כ גם שלא יפסד או יגנב שהוא לצורך דבר האסור מותר כשזה בגופו, ובהכרח דנקט המ"ב דיסוד ההיתר באחורי ידיו ואצילי ידיו הוא רק משום טלטול מן הצד ועל כן מותר רק כשהוא לצורך דבר המותר. אמנם בגר"ז שם מבואר להדיא שאחורי ידיו ואצילי ידיו נחשב כטלטול בגופו עיי"ש.

וכן משמע בדברי הט"ז שכתב בסי' שי"א ס"ח טלטול בגופו פירוש ולא יגע ביד, ונראה דבא

לאפוקי דרך בגופו ממש אבל אחורי או אצילי ידיו אין נחשב כטלטול בגופו אלא כטמה"צ.

ולפי"ז אין להתיר לטלטל האופנים ע"י אחורי ידיו או אצילי ידיו משום דנחשב לטלטול מן הצד ולא לטלטול בגופו, ומן הצד קי"ל דמותו רק לצורך דבר המותר ולא לצורך דבר האסור.

ויתכן להתיר לטלטל האופנים ע"י הנחת ככר או תינוק לפי המבואר בסי' ש"ח סעי' ה' די' מתירים לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפי' מחמה לצל ע"י ככר או תינוק, ואע"פ שכתב המ"ב דהרבה אחרונים חולקים ע"ז וס"ל דלא התירו ככר או תינוק אלא במת בלבד, מ"מ כבר כתב השע"צ סק"ד בשם הגר"ז שבהפסד מרובה התירו.

הרב אברהם זנגר

הערה נכבדה בדין הש"ץ בק"ש

הנני לעורר הערה מחודשת לדינא בדין הש"ץ בק"ש, דהנה מבואר בשו"ע סי' ס"א ס"ג דבק"ש יש רמ"ה תיבות וכדי להשלים רמ"ח תיבות כנגד אבריו של אדם תקנו שיחזור הש"ץ ויאמר בקול רם ה' אלוקיכם אמת, ועי' בב"י שמוציא בזה את הציבור מדין שומע כעונה, ובכה"ח סק"ג כתב בשם חס"ל דבעינן כוונת שומע ומשמיע. ועי' במשנ"ב שהעתיק חומר דין זה מהב"י בשם המדרש, דמי שלא שמע מהש"ץ הני ג' תיבות הוא בגדר מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות.

והנה במשנ"ב סק"ח הביא פלוגתת הפוסקים אם הש"ץ בעצמו מסיים מקודם בלחש ה' אלוקיכם אמת ושוב חוזר על ג' תיבות אלו בקול רם, או שמסיים ה' אלוקיכם ואז אומר ג' תיבות אלו בקול רם, ד' השו"ע ורוב גדולי הפוסקים כצד הא', וכן המנהג ברוב המקומות כמש"כ הפמ"ג והמשנ"ב, אולם הכרעת הגר"א כצד הב' וכן מנהג הפרושים בירושלים.

והנה בד"כ הש"ץ עושה לפי מנהגו ואינו מתחשב בזה במנהג המקום, כי אי"ז נוגע

לציבור כי אם לו לבדו, אולם יש לעורר שהנהוג כד' הגר"א יתכן שאינו מוציא יד"ח את הציבור לפ"ד השו"ע ורוב הפוסקים, אשר לפ"ז פשוט דמחויב הש"ץ לנהוג בזה כמנהג המקום כמו בחזרת הש"ץ, ועוד יותר חמור דין זה מחזרת הש"ץ כיון שהוא חובת כל יחיד ויחיד לצאת בזה יד"ח מהש"ץ (כמו קריאת המגילה).

שורש הדבר מבואר בשו"ת רבי אליהו מזרחי סי' ב' (המצויין במג"א) בביאור טעם ד' השו"ע דהש"ץ מחויב לומר ב"פ אמת, דהנה כבר הקשו גדולי הפוסקים איך תיבת 'אמת' מצטרפת להשלים רמ"ח תיבות דק"ש, והרי היא תחלת ברכת אמת ויציב והוי תרתי דסתרי לדונה כחלק מק"ש וגם כתחלת הברכה, וכתבו ליישב דאה"נ תיבת 'אמת' הראשונה שאומרים הש"ץ והציבור היא תחלת ברכת אמת ויציב ואינה מצטרפת למנין רמ"ח, דהוי תרתי דסתרי, אולם תיבת 'אמת' השניה שחוזר ואומר הש"ץ בקול רם אינה חלק מברכת אמת ויציב אלא נאמרת כדי להשלים רמ"ח תיבות דק"ש, [וזה מהני אע"פ שאיננה תיבה מתוך פרשת ק"ש, כמו 'קל מלך נאמן' דמועיל להשלים ביחיד הקורא ק"ש].

[ואמנם יש בזה חידוש דאפשר להשלים לרמ"ח תיבות דק"ש באמצע ברכת אמת ויציב (ועי' שו"ע סי' ס"ו ס"ה דאחר שאמר אמת דינו כאמצע הפרק לענין הפסקות), וכבר העיר כן הגר"א ע"ד השו"ע דיחיד משלים רמ"ח תיבות בט"ו ווין של 'ויציב ונכון' וכו' ע"ש, ועוד מחודש בזה דשרי להפסיק בדיבור באמצע הפרק בשביל השלמת רמ"ח תיבות, ועי' בדברי חמודות על הרא"ש ברכות יד: שכתב דמשום כך מנהג הקדמונים היה להשלים הרמ"ח תיבות ב'קל מלך נאמן' ולא ב'ה' אלוקיכם אמת', ובשו"ת מהרש"ך ח"ג סי' ל"א (המצויין במג"א) כתב דמשום כך תקנו כן רק לש"ץ שיאמר הני תיבות ויוציא לכל הציבור אבל היחיד אינו רשאי להפסיק בשביל זה ולכן אמרו במדרש דהיחיד שלא שמע הני תיבות מן הש"ץ הוא בגדר מעוות לא יוכל לתקון ואסור לו להשלים בעצמו, וע"ע באג"מ או"ח ח"ה סי' ד'].]

וכתב הרא"ם דזהו ביאור ד' השו"ע דש"ץ מחויב לומר ב"פ אמת, לפי שאם לא יאמר אמת אלא רק בפעם השניה בקול, הרי תיבה זו משמשת עבורו לתחילת ברכת אמת ויציב ואינה יכולה להצטרף להשלמת רמ"ח תיבות.

והוסיף הרא"ם דאם עשה כן, לא זו בלבד שלא הוציא את עצמו ברמ"ח תיבות, אלא גם את הציבור לא הוציא בזה יד"ח, 'והוא והקהל כולם נשארים בקלקולם ולא תיקן דבר', עכ"ד.

והנה יש חידוש בדבריו בגדרי שומע כעונה, דנקט בפשיטות דא"א לייחס משמעות אחרת כלפי השומע באותה תיבה, ולכן כל שתיבת 'אמת' משמשת אצל הש"ץ כתחילת ברכת אמת ויציב אינה יכולה לשמש לציבור כתוספת תיבה לק"ש, ויש להרחיב בזה מכמה פנים ואכ"מ, אך מ"מ מפורש בדבריו דלפ"ד השו"ע אם נהג הש"ץ כהגר"א ולא אמר אמת לא יצאו הציבור יד"ח תשלום רמ"ח תיבות בק"ש, והרי הם בגדר מעוות לא יוכל לתקון. ולפ"ז נראה כאמור דאין הש"ץ רשאי לנהוג כמנהג הגר"א במקום שמנהג המקום הוא כד' השו"ע וגדולי הפוסקים, וזו הערה נכבדה לדינא.

והנה בא"א מבוטשאטש מהדו"ת סי' ס"א ס"ג כתב דאם הש"ץ טעה ובסיום ק"ש כשהגיע ל'להיות לכם לאלוקים אני' אמר מיד בקול 'ה' אלוקיכם אמת' יצאו בזה הציבור יד"ח אף שהוא לעצמו לא השלים הרמ"ח תיבות. אכן לפ"ד הרא"ם זה אינו, דהא בכה"ג תיבת 'אמת' היא תחילת ברכת ק"ש, ופשוט.

אכן הנה המג"א כתב בד' השו"ע דלא כהרא"ם והעתיקו המשנ"ב סק"ח, דשפיר מצטרפת תיבת אמת של תחילת ברכת אמת ויציב להשלמת רמ"ח תיבות, וביאר טעם השו"ע באופ"א, דגם בפעם הראשונה שמסיים הש"ץ 'ה' אלוקיכם' צריך להסמיק לו תיבת 'אמת' משום דינא דר' יהודה דאסור להפסיק בין אלוקיכם לאמת.

אך יש לעורר דד' המג"א מחודשת טובא, דהנה עולה מדברי המג"א דהיחיד שאמר אמת א"צ לשמוע מהש"ץ אלא ב' תיבות, כי יש לו כבר רמ"ו תיבות יחד עם תיבת 'אמת' ידיה, וכ"כ במחצה"ש, ועולה מזה חידוש רב, דהציבור השומע תיבות 'ה' אלוקיכם' יכולים להתחיל מיד 'ויציב' וגו' וא"צ לשמוע תיבת אמת כי כבר נשלם להם מנין רמ"ח תיבות. וכן מבואר בדברי הגר"א ע"ש שהביא ראיה לזה.

אך מכל דברי הב"י בשם המדרשים והראשונים משמע להדיא דכל ג' תיבות של הש"ץ נצרכות להשלמת המנין ע"ש [ז"ל המדרש; 'חסידי

הראשונים תקנו ק"ש כנגד עשרת הדברות וכנגד מנין איבריו של אדם והא חסרו מהם ג' למנין איבריו של אדם, תקנו שיהא ש"צ חוזר ומשלים אותם, ומאי נינהו ה' אלוקיכם אמת']. וכ"כ הרא"ם שם דבע"כ אמת שאומרים הציבור אינו מן המנין דאל"כ אינם חסרים אלא ב' תיבות ולמה אמרו שחסרים ג' ושתקנו שיהיה ש"צ חוזר ג' תיבות להשלימם והלא אינם חסרים כי אם ב', אלא ע"כ אמת אינו מהמנין, עכ"ד. וכן השיג בשו"ת מים רבים סי' א' ע"ד המג"א; 'דבריו אינם נראים, כיון שעיקר התקנה אשר תקנו להשלמת רמ"ח תיבות היה חזרת ה' אלוקיכם אמת ולא אמת ה' אלוקיכם'. וכן הוכיח בשו"ת מהרלב"ח סי' ע"ג (המצויין במג"א), דאם נימא דאמת הראשון מן המנין מ"ט לא סגי שהש"ץ יאמר 'אלוקיכם אמת', דהא רק ב' תיבות חסרות, וכתב דבע"כ אמת אינו מן המנין כשאומרים אותו בפעם הראשון הן הש"צ הן הציבור וכו'. וכ"כ בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' ס"ו (המצויין במג"א) דאם יאמר הש"ץ אמת רק פ"א אין לו אלא רמ"ז תיבות, והטעם משמע מדבריו כדברי הרא"ם דאמת היא חלק מהברכה ואינה יכולה לשמש להשלמת הרמ"ח תיבות דק"ש, ובע"כ צ"ל אמת ב"פ ואז יכול אחד מהם לשמש להשלמת הרמ"ח, וסיים 'ולפיכך ש"צ אומרה שני פעמים האחד למטבע הברכה והאחרת לתשלום רמ"ח'. וכן משמע בשו"ת רדב"ז ח"ד סי' נ"ה.

וכן מוכח מדברי הב"ח, דהנה כ' הטור דחסרים ד' תיבות להשלמת הרמ"ח תיבות דק"ש ועל כן יש הנוהגים להשלים באמירת 'אמן קל מלך נאמן', וכתב הב"י דאינו מדוקדק דהא אין חסרים אלא ג' תיבות, ות"י הב"ח דתיבות 'לעולם ועד' (בברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד) חשיבי כתיבה אחת כי לעולם ועד פירושו עולמית, וכתב דכך היה מנהג כל ישראל בילדותו ע"פ הסידורים שבידינו מאבותינו וע"פ הרוקח שכתב כן, אלא דעכשיו נתבטל ע"י הזוהר שכתוב שם להשלים ע"י הש"ץ ב'ה' אלוקיכם אמת' ותופסים עיקר דחסר רק ג' תיבות ע"ש. וצ"ע למה לא פירש דחסרים ד' והם נשלמים בצירוף 'אמת' שאומר כל יחיד לעצמו, ועמד בזה הפמ"ג מ"ז סק"ב, ובע"כ דנקט הב"ח דאמת של היחיד אינו מן המנין לפי שהוא תחילת הברכה.

העולה מכ"ז דמפשטות הב"י והב"ח והמדרשים והראשונים והפוסקים מתבאר דלא כד' המג"א,

דאמת הראשון אינו מן המנין, והטעם הוא כמש"כ הרא"ם לפי שאי"ז מתיבות הק"ש אלא חלק מברכת אמת ויציב, ורק כשחוזר ב"פ יכול לצרף תיבת אמת השנית כיון שאינה חלק מהברכה אלא נאמרת להדיא כתוספת לתיבות הק"ש, והציבור צריך לצאת יד"ח ע"י ג' התיבות שאומר הש"ץ. ולפ"ז קיימת הערתנו, דאם הש"ץ אינו אומר אמת אלא פ"א אינו יכול להוציא יד"ח את הציבור בהשלמת הרמ"ח תיבות לד' השו"ע כמש"כ הרא"ם, וצ"ע לדינא.

הרב שמואל דרזי

פניני הלכה ממרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

בענין דין קדימה במילת ב' תינוקות

יש לדון במי שנזדמנו לפניו ב' מצוות של חובה או שנתחייב לברך ב' ברכות האם מחוייב לקיים תחילה המצוה שנתחייב בה קודם, או דאין דין קדימה בזה, ומצינו באחרונים שדנו כה"ג לענין ברית מילה בב' תאומים האם צריך להקדים מילתו של הראשון לשני וכמש"ת.

דהנה השו"ע יו"ד סי' שנ"ד כתב דאם יש בעיר ב' מתים [ר"ל] צריך לקבור את הראשון תחילה, ומשום דחייב קבורתו קודם, וחזינן מכאן דיש דין קדימה למצוה שנתחייב בה תחילה, וכתב בשו"ת ברית אברהם סי' ס"ד דלפ"ז היה נראה לענין ברית מילה בב' תינוקות דצריך להקדים מילתו של הראשון, אולם דחה הברית אברהם דלענין מילה שאני ומדינא אי"צ להקדים הראשון כיון דאין החיוב תלוי בשעת הלידה אלא ביום השמיני, וחלות יום השמיני של שניהם בשוה והו"ד בפת"ש סי' רס"ה סק"ט, וכ"כ הערוך השלחן שם סכ"ו, וכתב דכמו"כ לענין מילה בזמנה ושלא בזמנה אי"צ להקדים השלא בזמנו, והיינו משום דכל זמן שאין ראוי למול עדיין לא חל חיובו בפועל.

ויש להסתפק בב' תינוקות של ב' אנשים והזמינו מוהל אחד והתינוק האחד נמצא בתחילת יום השמיני בירושלים ששם זמן הנץ החמה

מוקדם, והתינוק השני היה בתחילת יום השמיני בבני ברק ששם זמן הנץ החמה מאוחר בכמה דקות האם יש חיוב על המוהל להקדים ולמול את התינוק שהיה בירושלים שהגיע זמנו למול קודם התינוק השני [והמעשים היו מצויים לרוב אצל מרן זצוק"ל שהיו עושים בביתו כמה בריתות יחד אצל אותו המוהל]. וכשהצעת הדברים קמיה מרן זצוק"ל השיב דהמצוה מוטלת על האבא ולא על המוהל, דהוא רק שליח ובידו להקדים מי שירצה עכ"ד.

אולם שו"ר בחידושי הר"ן סוף מס' מו"ק דהביא הך דינא דמסכת שמחות הנ"ל, וכתב דמכאן יש ללמוד דאם יש בעיר שנים או ג' תינוקות למול מלין את הנולד ראשון תחילה יעו"ש, הרי להדיא מדברי הר"ן דיש דין קדימה ודלא כד' האחרונים הנ"ל, והיינו משום דהדבר תלוי בלידה ולא בחלות יום השמיני גרידא, ויעו"ש במגיה שם דביאר עפ"י ד' התוס' רי"ד דעל האב מוטל לדאוג למילה כל הח' ימים ולא רק ביום השמיני, וצריך להוסיף דמצות המילה מוטלת על כל ישראל אלא דהאב מחוייב ראשון ולפיכך צריך המוהל לקיים החיוב הראשון תחילה, אולם לענין דינא נראה דדברי הר"ן שייכי בעיר קטנה שיש בה מוהל אחד דבזה אמרינן דמוטל על המוהל למול כפי הסדר, אולם בימינו א"א לומר דבשעת הלידה נתחייב המוהל למול תינוק זה דאין לו שום שייכות לחיוב יותר מכל שאר המוהלים שבעיר וק"ו בעיר אחרת כמו בנידון הנ"ל, ולא שמענו דהמוהל מברר מי נולד תחילה, וא"כ צדקו דברי רבינו זצ"ל דאין דין קדימה לתינוק שהגיע מירושלים, אלא דלענין תאומים של אדם אחד יש ללמוד מדברי הר"ן דהאב מחוייב למול הנולד ראשון תחילה, וצ"ע.

ג' הערות ממרן זצ"ל בענין דין קדימה במצוה שזמן חיובה קודם

הנה כאמור מצינו בדברי האחרונים דנקטו דמי שנזדמנו לפניו ב' מצוות שנתחייב בהם בזא"ז יש לו דין קדימה לקיים תחילה המצוה שנתחייב בה ראשונה, וכן מצינו להדיא בדברי הט"ז באו"ח סי' תרפ"א [לענין ספה"ע וקריאת המגילה במוצ"ש דקודמין להבדלה ולא דמי להא דהבדלה קודמת לנר חנוכה מדין תדיר, וביאר דספה"ע ומגילה זמן חיובם קודם שהוא בכניסת הלילה ואילו הבדלה זמנה רק לאחר

תוספת שבת, וס"ל להט"ז דדין זה דחיוב ראשון קודם עדיף אף על דין תדיר קודם, ויעוי' בספר מלאכת שמואל י"ד סי' כ"ג במה שהק' האבנ"ז מתפילת מוסף ומנחה דמוכח דתדיר קודם וכן מצינו בשו"ת מהרש"ל דברכת אשר יצר קודמת לברכה אחרונה יעו"ש באריכות בנידונים הנ"ל.

ושמעתי ממרן זצוק"ל ג' הערות בענין זה: א] תחילה ציין רבינו לדברי הקובץ שעורים [ס"ה הכותב אות ש"ז] דכתב בענין מי שלוח מב' בע"ח באופן דליכא שעבוד נכסים דאף לדעת הסוברים דאין דין קדימה במלוה ע"פ היינו דווקא לגבי המלוה, אבל הלוח חייב לפרוע להמוקדם תחילה מטעם פריעת בע"ח מצוה, וצריך לקיים המצוה הראשונה שנתחייב בה כמו בכל שתי מצוות שאינו יכול לקיים שתיהן שצריך לקיים אותה שנתחייב בה תחילה כמבואר בזבחים ק'. גבי הולך לשחוט את פסחו ושמע שמת לו מת דמפליגין בין מת קודם חצות למת לאחר חצות יעו"ש, עכ"ד הקוב"ש.

ב] עוד העיר מרן זצ"ל במי שעשה צרכיו קודם הסעודה ונטל ידיו דמבואר במשנ"ב סי' קס"ה ד"א דיטול ידיו פעם אחת כדין ויברך תחילה ברכת ענט"י ולאחמ"כ ברכת אשר יצר [ואם אירע כן בתוך הסעודה כתב המשנ"ב בשם המג"א דלכו"ע נוטל ידיו רק פעם אחת ומברך ענט"י ואח"כ אשר יצר כיון דא"צ לברך המוציא יעו"ש], והעיר רבינו זצ"ל למה מקדים ברכת ענט"י הרי נתחייב תחילה בברכת אשר יצר.

א"ה יש לציין לדברי האליה רבא סי' קס"ה סק"א דעמד בקו' זו דהביא מהעולת תמיד שהקשה דלמה לא יברך תחילה ברכת המוציא ואח"כ אשר יצר דבזה אין הפסק בין הנטילה לברכת המוציא, ותירץ הא"ר וז"ל לכן נראה לענ"ד ליישב היטב דודאי ראוי להקדים אשר יצר, כיון דחיובו חל עליו תחילה מיד שעושה צרכיו ואח"כ חל עליו ברכת המוציא לסעודה, והא דלא כתב הלבוש טעם זה בברכת נט"י [כלומר דא"א לברך ענט"י קודם לברכת אשר יצר משום דברכת אשר יצר חיובה קודם והיינו קושיית מרן זצ"ל] ותירץ הא"ר היינו משום דברכת נט"י לא הוי הפסק כלל כיון דשייך לנטילה, ועוד דהרבה פוסקים ס"ל לעיל סי' ז' בטור דכל שעושה צרכיו מברך גם על נט"י וכ"מ בב"ח שם עכ"ד, וחזינן בדברי הא"ר דיש דין קדימה לברכת אשר יצר לגבי ברכת המוציא

משום שנתחייב בה תחילה, אולם לגבי ברכת נט"י א"י סיבה לדין קדימה כיון דגם ברכת נט"י מישך שייכא בנטילה זו, ויעוי' במשנ"ב סק"ב דהביא דברי הא"ר לענין ברכת המוציא דאין לאחר ברכת אשר יצר עד אחר ברכת המוציא שחיובה חל עליו מיד שעשה צרכיו ואין לאחר כ"כ.

ג] עוד העיר מרן זצ"ל מהא דטלית קודמת לתפילין [כמבואר בשו"ע סי' כ"ה ס"א], אע"ג דתפילין מעיקר דינא נוהג גם בלילה משא"כ טלית, ואעפ"כ מקדימין הטלית, והשאג"א [סי' כ"ח] הקשה דתפילין מקודש טפי מטלית, ואמנם השו"ע כתב הטעם משום דמעלין בקודש ויעוי' בבה"ל שם דהוסיף לבאר דהאדם צריך לילך מדרגה לדרגה, אולם צ"ב היכן מצינו דין קדימה זה, עד כאן שמעתי ממרן זצ"ל.

והנה השו"ע כתב הטעם דמניח התפילין לאחר לבישת הטלית משום שמעלין בקודש, ולזה הקשו השאג"א והדגול מרבבה דק"ל בזבחים פ"י דכל המקודש מחבירו קודם את חבירו וא"כ אדרבה יש להקדים התפילין, והבה"ל כתב ליישב וז"ל שמעלין בקודש על האדם קאי שצריך לילך מדרגא לדרגא ולהתעלות בקדושה וכו' א"ר והגר"א וכיוון בזה לתרץ קושיית הש"א והדמ"ר עכ"ל. והדברים צ"ב דלכאנ' הבה"ל עשה מקושיית האחרונים עצמה תירוץ, ויעוי' בשו"ת הר צבי או"ח סי' כ' דכתב לבאר דישנם ב' סוגי מצוות יש מצוה שהיא לא נעשית על גוף האדם והמצוה היא רק פעולה מעשית וכשמזדמן לאדם ב' מצוות התלויות במעשה גרידא כגון הקרבת קרבנות בזה נאמר הכלל דכל המקודש מחבירו קודם את חבירו, משא"כ מצוה שנעשית בגופו שגוף האדם מלובש במצוה ויש לפניו ב' מצוות אלו, בזה נאמר הכלל להיפך דמעלין בקודש וצריך האדם לקיים תחילה הקל ואח"כ המקודש יותר וזו כוונת הבה"ל שכתב 'מעלין בקודש על האדם קאי' פירוש דמצוה הנעשית על גוף האדם שהוא צריך להתקדש בשתי מצוות אלו ולהיות מעוטף בשניהם, בזה צריך האדם לילך מדרגא לדרגא ולהתעלות בקדושה מכיון טלית לקשר תפילין כמש"כ הבה"ל, ולפ"ז מיושב נמי קושיית רבינו זצ"ל דאע"ג דנתחייב תחילה במצות התפילין מ"מ יש להקדים לבישת הטלית משום שבמצוות שבגופו צריך לקיימן באופן של מעלין בקודש.

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

לרפואת י. בת א. בתושח"י

הל' תלמוד תורה סי' רמו סעי' ד

לימוד פילוסופיה

רמ"א – אין לאדם ללמוד כי אם מקרא וכו' אבל לא בלימוד שאר חכמות, מ"מ מותר ללמוד באקראי שאר חכמות. (ובתשו' הרמ"א הוסיף דאקראי היינו יום שישי בצהרים או ימי חול המועד).

וכתב בספר החינוך מצוה כה מצות האמונה במציאות השם יתברך וענין האמונה שיקבע בנפשו שהאמת כן ושאי אפשר חילוף זה בשום פנים, ואם יזכה להעלות במעלות החכמה ולבבו יבין ובעיניו יראה עכ"ל.

ולכאור' כוונתו שיש מצוה להוכיח לעצמו את מציאותו יתברך שמו ע"י ראיות פילוסופיות, וכ"כ הרמב"ם במורה נבוכים, אבל רוב הראשונים והאחרונים היו נגד המהלך הזה.

והחת"ס היה עוסק בלימוד שער הייחוד שבספר חובות הלבבות. והנודע ביהודה נלחם כמו אש להבה נגד לימוד שער הייחוד יע"י שו"ת נוב"י ח"א מהדור"ק או"ח לה וכך נהוג בעולם הישיבות מקדמת דנא שאין לומדים את שער הייחוד שבספר חובות הלבבות.

שו"ת הריב"ש תשובה מה וז"ל: אמנם ספרי הטבע המפורסמים וכו' ראוי להימנע מהם וכו' וכתבו בספריהם שאין ידיעה שלמה רק אותה שהיא מצד החקירה לא מצד הקבלה, ואנחנו מקבלי האמת, דעתנו שהתורה שלנו היא שלמה, שבאה אלינו במעמד הר סיני מפי הבורא ובאמצעות אדון הנביאים ע"ה, היא למעלה מהכלל, וכל חקירתם אפס ותוהו לערכה עכ"ל.

וכבר שאל רבי שמואל הנגיד מרבינו האי גאון אם מותר להתעסק באותן החכמות? והשיב לו וז"ל: תיקון הגוף ומישור הנהגת האדם הוא עסק המשנה והתלמוד, ואשר טוב לישראל, כי לימוד התורה יועיל לעצמו ולאחרים כמוהו, ויועיל לעמי הארץ כי ימשכם לדרכי התורה והמצוה. ואשר יסיר לבו מזה ויתעסק בדברים ההם יסיר מעליו תורה ויראת שמים, ויפסיד באותם העניינים.

ואם תראה שאותן בנ"א המתעסקים באותן חכמות יאמרו לך כי היא הדרך הסלולה ובוזה ישיגו ידיעת הבורא, לא תאבה להם ודע כי יכזבו לך באמת, ולא תמצא יראת שמים ויראת חטא וזריזות וענוה וטהרה וקדושה אלא במתעסקים במשנה ותלמוד עכ"ל.

וכתב הרשב"א וז"ל: ואין להביא ראיה מן הרמב"ם כי הוא למד קודם לכן כל התורה כולה בשלמות, הלכות ואגדות תוספתא ספרא וספרי וכוליה תלמודא בבלי וירושלמי, וכדי להשיב לאפיקורס עשה ספר המורה לסתור המופתים והראיות שהביא הפילוסוף עכ"ל.

ובשו"ת חוות יאיר סי' ריש וז"ל: ואפילו בי"ג עקרי הדת שמוטל על כל איש מישראל להאמין, בררנו והוכחנו שהאמונה חיובית וטובה, והחקירה תועבה, אף כי לכאור' מדברי הרמב"ם במורה נבוכים משמע דלא נקרא אמונה כלל אם לא על צד הבירור מתוך החקירה, מ"מ ביררנו משאר דבריו שאי אפשר לתפסם כפשוטן רק נאמינם בקבלת אמונת אומן וכו' עכ"ל.

והגר"ח וואלווין בכתר ראש כתב ורבינו הגר"א היה מחבב ס' מנורת המאור וס' חובות הלבבות, ובמקום שער הייחוד היה אומר ללמוד ספר הכוזרי שהוא קדוש וטהור.

ספרי מינות

מתני' סנהדרין צ. ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ר"ע אומר אף הקורא בספרים חיצוניים. גמ' שם: תנא בספרי מינים.

רש"י ר"ה יז. ד"ה המינין האנשים תלמידי יש"ו ר"ת ימח שמו וזכרו הנוצרי אשר הפכו דברי אלוקים חיים לרעה. [ובדרכ"ת הל' עכומ"ז כתב ד"מין הוא ר"ת מתלמידי ישו נוצרי].

מקורות בענין יש"ו שר"י

גמ' ברכות סא: תנו רבנן פעם אחת גזרו מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לר"ע שהיה מקהיל קהילות רבים ועוסק בתורה, א"ל: "עקיבא אי אתה מתיירא מפני מלכות" א"ל: "אמשול לך משל וכו' (המשל הידוע על השועל שהיה משכנע את הדגים לצאת מן המים) לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לר"ע וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. א"ל אשריך ר"ע שנתפסת על דברי תורה או לו לפפוס בן יהודה שנתפס על דברים בטלים.

גמ' גיטין צ. וזו היא מידת פפוס בן יהודה שהיה נועל בפני אשתו ויוצא.
רש"י – בעלה של מרים מגדלא נשיא היה וכשיוצא מביתו לשוק נועל דלת בפניה שלא תדבר לכל אדם ומדה שאינה הוגנת היא שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם ומזנה תחתיו.

גמ' חגיגה ד: הא דרב ביבי בר אביי הוה שכיח גביה מלאך המות א"ל לשלוחיה זיל אייתי לי תהרוג לי את מרים מגדלא שיער.
תוס' שם: דמספר מה שאירע לו כבר, דהאי עובדא דמרים מגדלא דהיתה אמו של פלוני (ישו) כדאמרינן (שבת קד).

גמ' סנהדרין קז: כדקטלינהו ינאי מלכה לרבנן אזל רבי יהושע בן פרחיה וישו לאלכסנדריה... א"ל רבי עיניה טרומות עגולות א"ל רשע בכך אתה עוסק? אפיק ארבע מאות שפורי ושמתייה.

גמ' שבת קד: המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב וחכמים פוטרינן. תניא א"ל ר"א לחכמים והלא בן סטדא הוציא כשפים ממצרים בסריטה שעל בשרו, א"ל שוטה היה ואין מביאים ראיה מן השוטים.
בן סטדא בן פנדירא הוא, אמר רב חסדא בעל סטדא בועל פנדירא בעל פפוס בן יהודה הוא, אמו סטדא אמו מרים מגדלא נשיא היא כדאמרינן בפומפדיתא סטת דא מבעלה.
רש"י – בועל פנדירא: ונקרא על שם בעל אמו אע"פ שהוא היה ממזר.

תוס' סנהדרין לז: וא"ת והא כתיב דגלתה סנהדרין וישבה בחנות ואמר שלא דנו דיני נפשות. וי"ל מ"מ כשהיו רואים צורך שעה היו חוזרין ללשכת הגזית כי ההיא עובדא דישו הנוצרי.

גמ' סנהדרין מג. (בצענזור) והתניא ערב פסח תלאוהו לישו והכרוז יוצא לפניו מ' יום קודם שהוא יוצא ליסקל על שכישה והסית והדיח את ישראל, כל מי שיודע לו זכות יבוא וילמד עליו, ולא מצאו לו זכות ותלאוהו בערב פסח, אמר עולא ותסברא בר היפוכי זכות הוא מסית הוא ורחמנא אמר "לא תחמול ולא תכסה עליו" אלא שאני ישו דקרב למלכות הוה. תנו רבנן חמשה תלמידים היו לו לישו מתאי נקאי נצר ובוני ותודה (והרגו את כולם עיי"ש).

גדר ספרי מינות

רמ"א – ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות ובלבד שלא יהיו ספרי מינים.

כתב השו"ע הרב הלכות ת"ת פרק ג הלכה ז וז"ל: ובלבד שלא יהיו ספרי מינים שהם ספרי הפילוסופים מאומות העולם שהיו מינים וכופרים בהשגחה ובנבואה, שאסור לקרות ולעיין בהם כלל אפילו באקראי.
ואפילו ללמוד מתוכן איזה מוסר ויראת שמים, ולכן גם שדבריהם הובאו בספרי ישראל צריך לזהר מהם, ועליהם אמרו חז"ל שהקורה בספרים חיצונים אין לו חלק לעוה"ב.
ולא עסקו בהם מקצת חכמי הדורות שלפנינו אלא כדי להשיב עליהם ולחזק דתינו והשעה היתה צריכה לכך לתשובת המינים משא"כ בדורות הללו עכ"ל.

כתב האג"מ יו"ד ח"ג ס"ס עג וז"ל: וספרי לימודי חול שיש שם ענייני כפירה בבריאת העולם, ודאי הם ספרי מינות שאסור ללמוד בהם, וצריך להשגיח שמורי לימודי החול לא ילמדו בהם להתלמידים, ואם א"א להשיג ספרים אחרים צריך לקרוע אותן הדפים מספרי הלימוד עכ"ל.

ובמכתבי הח"ח אגרת יב כתב וז"ל: מי שמשעה את הספרים הללו בתוך ביתו, אף שאינו קורא בהם, עובר על הלאו ד"לא תביא תועבה אל ביתך" וסופו והיית חרם כמוהו, ח"ו והן מי שקורא אותם או בני הבית קוראים בהם שאין לו חלק לעוה"ב כדאיתא בחז"ל עכ"ל.

ועיי' קצוה"ש דמהאי טעמא אסור להחזיק בבית עיתונים לא כשרים וכדו'.

{ אז נדברו }

פרשת וארא תשע"ח | גליון מספר: 365 | לסדר: "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים..."

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

מודים אנחנו לך על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו...

זכינו לראות שבוע שעבר את ישועת ה'... המשנה עיתים ומחליף את הזמנים שפתח את אוצרות השמים ובבת אחת התחיל להריק לנו גשמי רצון ברכה ונדבה...

גשמים הם הדוגמא הכי מוחשית לקבלת תפילות!!!!

הרי יהודי מבית שמש שהתפלל על גשם... וברוך ה' ירד שם גשם... אבל הגשם הרי לא ירד ממש רק בבית שמש... הוא ירד גם בכל היער הגדול שליד בית שמש... מדובר במיליוני קובים של מים נוספים שירדו במקומות שנפש אדם לא נמצאת בהם... אז מה זה? בשביל מה זה? מה התועלת בכל הכמויות הלכאורה מיותרות האלו???

התשובה היא: הגשם הוא מדגם לתפילה שמתקבלת!! לישועה שמגיעה משמים!!

אתה איש קטן... יש לך ראש קטן... יש לך ידיים קטנות... אבל הקב"ה נתן לך ברז... הברז הזה הוא לא בממדים הקטנים שלך... אלא בממדים אלווקיים!!!

אתה אמנם פותח את הברז בידיים הקטנות שלך... בפה הקטן שלך... בלב הפצפון שלך... אבל הברז עצמו... השפע עצמו שיוצא הוא שפע בעוצמה ובכמות אלווקית... הוא מתרחב לכל הכיוונים ימה וקדמה צפונה ונגבה... מי שרק יהיה במאה קילומטר המרובעים שלך פתאום מקבל גשם על הראש... הוא לא יודע מאיפה זה נוחת עליו... אז זהו!!! שבמאה קילומטר שלו יש יהודי שהתפלל על גשם... והוא פתח ברז בממדים אלווקיים... בזרנוק אלוקי שמתפזר מאה קילומטר לכל עבר... תעשה משהו...

וקח בחשבון: שיש חשבונות שמים... שלכן דווקא אתה כעת לא מקבל ישועה... אבל גם אם הישועה הנקודתית שלך לא מגיעה, אבל את הברז פתחת... והזרנוק האלוקי כעת משפיע לכל עבר... ובדיוק כמו שרכב שנוסע אי שם בצומת תפוח צריך לנגב וישרים על צינור שיהודי בני ברק פתח בתפילתו... ככה יכול להיות שכעת נשמע קול ששון וקול שמחה אצל השכן... ובשורות טובות אצל הבן דוד... ממה? מתפילה שאתה התפללת!!! ואתה כעת לא רואה ישועה מסיבות מסוימות... אבל את הברז פתחת... והוא מרעיף ישועות לכל עבר...

"ככל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת: כל העולם כולו ניזון בקציל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב קצת לערב קצת..." מה זה הבת קול הזו???

פשוט מאוד: זרנוק של ישועות היה יוצא מידי יום מביתו של ר' חנינא בן דוסא... זרנוק אדיר של ישועות שהתפזר לכל עבר... ריפא חולים... ופקד עקרות... שידך מעוכבים... והשיב לבבות לאביהם שבשמים... וכל הגשם של הישועות הזה הגיע דרך צינור אחד ויחיד ששמו ר' חנינא... אבל דא עקא... שמשום מה דווקא אצל ר' חנינא עצמו לא הורגש שום שינוי... הוא לא נהיה יותר בריא... והוא לא היה נראה יותר עשיר... דווקא המצב הגשמי שלו נשאר כביכול סטטי ביחס לכל מי שהיה סביבתו... כל המאה קילומטר מרובע שסביב ר' חנינא עסוקים ב"ה בשמחות שבביתם... חולפים על פניו של ר' חנינא ולא מתפנים אליו... מצטערים... אנחנו המשכנו הלאה בחיים... רק ר' חנינא נותר לאחר... ועל זה נשמעת לה בת קול קנאית שמנסרת לה בחלל העולם... הההלו יהודים יקרים... תעצרו רגע... תגידו תודה!!! כל מה שיש לכם... הכל מהתפילות של אותו יהודי... שאתם אפילו לא מתפנים להגיד לו שלום ברחוב... כי המשכתם הלאה...

כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני **למרות!!!!** למרות שחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת... הבת קול כביכול מוחה על כבודו של ר' חנינא... היא מנסרת לה בחלל העולם... ומי מקשיב לה?? אף אחד... אבל יום יבא... ובעולם האמת כולם ידעו לגשת לשדכן הגדול... לרופא האמיתי... למלאך המושיע האמיתי שאף אחד כעת לא זקק את הישועה לזכותו...

אותו דבר אתה: מעוכב יקר... (באיזה תחום שזה יהיה...) אתה שמתפלל ועדיין לא נושע... אתה שרואה שכולם ב"ה מסתדרים בחיים... ורק אתה נשארת לך אחרון בתחנה... אתה מתפלל ומתפלל ולא רואה ישועות... אתה בטוח שכנראה כולם צדיקים והתפילות שלהם מתקבלות... ורק אתה כנראה הלא בסדר (וכל רשימות של חשבון נפש ש"אנשים טובים" מנסים להעשיר אותך)... ולכן התפילות שלך נתקעות... מי יודע... יתכן מאוד שמדי יום בת קול יוצאת ומכרזת: כל העיר הזו!!! כל המשפחה המורחבת... ניזונים וממשיכים הלאה בחיים רק בזכותך בני... למרות!!! שאתה בעצמך עדיין תקוע!!! עדיין לא מסודר... בזכות האמונה שלך והתקווה המתמדת שלך באבא שבשמים למרות שאתה עדיין לא רואה את ישועתו... זה משפיע על כל העיר ועל כל הסביבה... אל דאגה!!!! הם לא מקבלים את הישועה במקומך... הישועה שלך בא תבא... ובקרוב ממש... אבל לעתיד לבא... תופיע אותה בת קול ותפתיע אותך בכל מיני מניית שאתה לא תבין מה לך ולזה... כן... גם הגשם יורד במקומות שאתה בחיים לא דרכת בהם...

גליון זה נתרם בחלקו לעילוי נשמת

ר' יצחק בן רחל ע"ה

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

להשתתפות בהוצאות הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

"קהילות"

בטלפון:

נפלתי... מעדתי... מה עכשיו? מה הלאה...??

סיפר לי יהודי מבוגר בעל תשובה... שבעבר בתור חילוני הוא היה טייס בתקופה של מלחמת יום כיפור... **הוא אמר לי דבר מדהים:** אחד מהכללים הנוקשים שהיו אז בחיל האוויר... מה קורה בטייס שעשה תרגיל... וקרה לו איזה תקלה... והוא הוצרך לעשות נחיתת אונס... וכמובן שהוא גם נפצע...?? אז באמת מיד מגיעים חובשים... ועזרה ראשונה... ומטפלים בו טיפול ראשוני... אבל!!! **קעת בשלב זה עדיין לא לוקחים אותו לבית חולים** להמשך טיפול!!! **לא!!! עדיין לא!!!** יש משהו קודם ויותר חשוב מהבית חולים!!!

מה??? אז הדבר הראשון: החייל הפצוע והחבוש מקבל פקודה לחזור שוב פעם לתא הטייס, ותוך כדי שהוא חבוש ומוכה, הקצין נותן לו פקודה שוב להמריא!!! שוב לעשות את אותו תרגיל בעצמו!!! והפעם להשתדל לעשות את זה נכון ולנחות בשלום!!!

זהו? הפעם נחתת בשלום... הפעם הצלחת במשימה... עכשיו מזמינים אמבולנס... ואז מגיע אמבולנס עם סירנות עולות ויורדות... פופ פופ... יש פה פצוע... והאמבולנס מיד לוקח אותו להמשך טיפול מסור בבית החולים... תנחש למה היו עושים ככה??

מסכן... הבן אדם נפצע... במקום לטפל בו... בדיוק עכשיו אתם רוצים שהוא ימשיך הלאה?? מה התשובה?? ברגע שטייס עשה טעות באוויר!!! והוא הוצרך להיפרד מהמטוס בנחיתת אונס... **זה טראומה!!! טראומה לכל דבר!!** אם מיד אחרי כזה אירוע... מיד יגיע אמבולנס ומיד ירחיק אותו מהזירה... ויקח אותו לבית חולים... אותו חייל ישכב בבית החולים, ועל מה הוא יחשוב כל הזמן?? אבאלע... המטוס... המטוס... איזה טראומה עברתי במטוס... וכידוע... בבית חולים יש הרבה זמן לחשוב... ובשעה שש בערב יש כיבוי אורות בבית חולים... הולכים לישון... על מה הוא יחשוב כל הלילה?? איזה חלומות יבעיתו אותו בלילה?? המטוס... המטוס... אבאלע... מטוס... נופלים מהמטוס... **אני ואבוי אם זה מה שיקרה!!!** זה יהיה היום האחרון שלו בתור טייס!!! הוא יהיה פגוע הלם כל החיים!! אם זה מה שיקרה החייל הזה לנצח נצחים לא יעלה על מטוס... לא בתור טייס ולא בתור נוסע...

ואסור שזה יקרה, כי חסר לנו טייסים (אז באמת היה חסר טייסים), אם כל טייס שיעשה טעות הכי קטנה... הוא יכנס למערבולת של סיוטים... והוא יברח כל עוד נשמתו בו מהזירה, אנחנו יכולים לפשוט את הרגל...

אין ברירה!!! ועם כל האכזריות שבזה... חייל זה חייל!!! וחייל צריך לדעת שהוא ממשיך להיות חייל גם כשהוא קצת נפצע... ולכן גם אם קרתה פשלה... והוצרכת לעשות נחיתת אונס... ואתה פצוע וחבול... **אבל... אבל אז מה?** אנחנו לא נבהלים... אנחנו לא יוצאים מגדרנו... אז הוצרכת לעשות נחיתת אונס... **אז מה?** אז יש לך שבר בגפיים וביד... אנחנו בהחלט משתתפים בצערך... **אבל נו... אז מה?** לכן צריך לברוח?? לכן צריך לפשוט רגל?? **לכו!!! אין ברירה!!! וכעת!!! כעת ממש!!!** לא אחר כך! אלא **עכשיו דווקא עכשיו,** תוך כדי דיבור לנחיתת אונס הכושלת... אנחנו מכריחים אותך לחזור **שוב** לתא הטייס, **ושוב** להמריא, **ושוב** לטוס, ושוב לנחות והפעם כמו שצריך, וכמו שאתה יודע טוב ואתה לא אמור להיכשל... והנה!!! יופי... תראה איך הפעם הצלחת... אז פעם שעברה לא הצלחת אבל הפעם כן...

נכון שלפני חמש דקות לא הצלחת, אבל הנה, עכשיו כן הצלחת, אחרי שהצלחת, עכשיו אתה יכול ללכת לבית חולים להמשך טיפול, כעת!!! גם אם בבית חולים אתה תהיה קצת בטראומה... וגם אם תזכר מידי פעם באימה ברגע של הנחיתת אונס... אבל עדיין זה לא יהיה הזכרון **האחרון** שלך מתא הטייס... כי מאז הספקת שוב להיות בתא הטייס... ושוב להמריא... ושוב לנחות ובשלום...

יש בדבר הזה מסר מאוד חשוב לנפילות בעבודת ה':

נפלתי??? מעדתי? אתה מזועזע מעצמך? אתה לא יודע איפה לקבור את עצמך?? הוי, כמה שאני מבין אותך... אתה מרגיש ריסק איברים רוחני... אתה כעת מתקשר בעצבנות ל-101... אתה מתקשר לאמבולנס של תשובה... אתה רוצה להשמיע סירנות של תעניות וסיגופים ותשובה שתגיע עד כסא הכבוד בשביל לכפר על מה שעשית...

הלו הלו... כהה!!! כהה!!! תבטל את הקריאה לאמבולנס... חכה עם זה... יש משהו לפני כן... דבר ראשון: תמשיך הלאה... דבר ראשון: תחזור בחזרה לתא הטייס ותמשיך את החיים הלאה... מחר נדבר על תשובה... אנחנו נקבע כבר עכשיו זמן למחר בצהריים בשעה חמש... שאז אנחנו מזמינים אמבולנס ושלוחים אותך להמשך טיפול בבית חולים... **אבל עכשיו!!!** עכשיו אנחנו עוצרים פה רק לעזרה ראשונה נקודתית... ולכן תלך כעת לצד... תבקש סליחה מהקב"ה בדמעות... חרטא!!! וידוי!!! עזיבת החטא!!! ומיד לעלות שוב על המטוס!!! ממשכים להמריא... ממשכים בתרגילים... ממשכים לעבוד את ה'... וממשכים להתמודד והפעם כן להצליח ולצלוח איפה שמקודם נכשלתי... אבל הפעם באמת תתאמץ להצליח... **רק יממה שלימה לאחר!!! לאחר הנפילה...** רק אז אתה מתחיל לפתוח בכלל את הנושא, רק אז אתה מתחיל לעשות "ישיבת קבינט" מה עושים להבא...?? מה עושים כדי שזה לא יקרה להבא?? **אבל כעת!!!** מיד לאחר הנפילה אסור להתעסק עם זה!!!

אז בא נסכם הלכה למעשה: קרה מה שקרה... ואתה כעת מזועזע מעצמך איום ונורא... כעת אתה צריך עזרה ראשונה... תתפוס פינה שאף אחד לא נמצא... תעמוד מלא קומתך כדן וידיי שהוא בעמידה, תרכין ראש... ותאמר בשפה שלך, אנא ה', חטאתי עויתי פשעתי, ועשיתי כך וכך, אני מאוד מתחרט על מה שעשיתי, זה לא היה שווה, ואני מקבל ע"ע להבא לא לעשות כן, זהו!!! תוך דקה, או מקסימום שתי דקות, **אתה סיימת את הסיפור,**

עכשיו!!! ברגעים אלו... אתה עושה לעצמך שעון מעורר בפלאפון לשעה מסוימת מחר בצהריים... שאז אנחנו שוב חוזרים ופותחים את הנושא מחדש, אז אנחנו ניגש להמשך טיפול יסודי יותר... ולחשוב למה זה קרה... ואיך גורמים שזה לא יקרה...

אבל כעת!!! לאחר השתי דקות של תשובה, אתה דבר ראשון ממשיך הלאה!!! מה פירוש ממשיך הלאה? ממשיך את החיים... ממשיך להתמודד... ממשיך באותו מקום שנפלת... ו... ועושה מאמץ עליון שלא ליפול... כדי להוכיח לעצמי שאני לא לגמרי פראייער של היצר הרע... יש גבול! והנה הגבול! נפלתי ו- לא עוד!! אני כעת מתגבר!!! מה שנקרא "גבר"!!

תזכור טוב טוב את היסוד הזה!!! הנצחון הכי גדול שאתה יכול לתת ליצר הרע זה את הדכאון שאחרי נפילה... לפחות את זה אל תתן לו... מחר כשתהיה בפוקוס נדבר בשכל...

מה העניין בהסתפקות במועט???

זו שאלה שאלתית... שהרבה צעירים בדורנו שואלים אותה... ואי אפשר לזלזל בשאלה הזו... בפרט שאנחנו כבר מתמודדים עם כל מיני ניסיונות רוחניים שאנחנו צריכים להתגבר על עצמנו ולקחת כמה צעדים אחורה... אז מה שכבר נקרא "דבר הרשות" למה שנחסוך מאיתנו?? **ח טענה נכונה וצודקת!!!** אם אפשר ליהנות מהחיים... אז למה דווקא לא?? אם אפשר לחיות בבית מפואר אז למה להשאר בבית פשוט?? אם אפשר לאכול ארבע מאות סאה גוזלות בקינוח סעודה אצל פקח בן רמליהו בשעתו... **מה העניין להתעקש לאכול רק לישראל ירק כחזקיהו בשעתו???** בקיצור: איזו מצווה יש להסתפק במועט?? לאיזו מצווה זה שייך?? לאיזה שער בארחות צדיקים זה מסונף?? לשער התורה? לשער השמחה? הגאווה? הבושה?? **השאלה הזו נשאלת בפרט עכשיו!!!** לאחר פטירתו של מן הרב שטיינמן זיע"א... שהוא הנחיל לכולנו דוגמא אישית של הסתפקות במועט באופן חריג ויוצא דופן... והשאלה המתבקשת: מה העניין?? למה להסתפק במועט?? ---

עכשיו: נקודה נוספת בעניין זה: מקובלנו שאנשים של פעם היו מסתפקים במועט בייחס להיום... ולמרות זאת היו מאושרים הרבה יותר מאשר אנחנו כיום... **זו גם נקודה שצריך להבין אותה...** למה זה ככה?? מה ההיגיון? הרי בשכל הישר זה אמור להיות ההיפך?

אני אתן לך דוגמא: לי באופן אישי יש סבתא... שכשהיא היתה בגיל שלי... ל"ע היא כבר הספיקה להיות ניצולת שואה על כל המשתמע מכך... פלוס אלמנה עם ארבעה יתומים קטנים... פלוס תינוק בן חצי שנה עם פוליו... וכל זה עוד בעניות מחרידה... **ובכל זאת!!! אחרי כל זה!!!** כשהיא מספרת לי על החיים זה נשמע שהעסק היה מאוד עליז ושמח... היא מתארת בהתלהבות איך שכל יום היא הגיעה... ושוב הניחה את הסיר על הפתילה ושוב היה אוכל לילדים... והיא הצליחה ב"ה לגדל משפחה למרות הכל... והיא טוענת בתוקף שהיום אנחנו הרבה פחות מאושרים מאשר הם אז... והיא באמת צודקת... זה באמת נראה כך... **ואני עומד מתוסכל ושואל:** איך?? איך זה יכול להיות?? איך יתכן ששני אנשים נמצאים באותו דור... אחד עבר צרות רבות כנהר כפשוטו והוא פשוט מאושר... טוב לו... הוא רק שמח עם **מה שיש...** ואילו השני... נמצא באותו דור... והוא מקבל הכל על כפית של זהב... והוא עצבני? ממורמר?? מתלונן כל הזמן... ולא טוב לנו... תסכים איתי שבגגדול אנחנו מסתובבים עם פרוצור חמוץ... לא... לא טוב לנו... המשפט שאנחנו אומרים הכי הרבה זה "יהיה טוב..." יהיה... **איך זה יכול להיות??**

בשלמא: היית אומר לי שיש כאן פער של שבע מאות שנה בינינו... ואז המושגים היו אחרים לגמרי... אבל לא!!! זה סבתא שלי וסבא שלי!! עד מאה ועשרים!! זה אנשים שאנחנו מכירים אותם... מדברים איתם... ויש לכל אחד מאיתנו את הדוגמאות האישיות המוכרות לו... מהסבא והסבתא שלו... רק תדבר עם הדור הקודם ותראה איך הם היו מאושרים באפס תנאים לעומתנו... איך יכול להיות כאלו פערים בלתי נתפסים?? איך יכול להיות שבדור אחד יש בן אדם אחד שאיבד את כל משפחתו ועבר את כל השואה... והוא כל היום שמח במה שיש... ועומד מולו אדם שקיבל הכל על מגש של כסף וכל הזמן מתלונן על מה שאין?? השאלה הזו הטרידה אותי זמן רב!!! **ולא סתם זה הטריד אותי...** כי זה נפקא מינה מאוד גדולה בשבילי... סו"ס אני רוצה לחיות טוב... ויש לי פה קונפליקט... אני בחחחחחחיים לא הייתי רוצה להחליף עם סבתא שלי את כל מה שהיא עברה בחיים... אבל כן הייתי רוצה בנתונים הטובים שלי לקבל קצת מהשמחת חיים שיש להם... מהאושר הפנימי של הדור הקודם... האם יש סיכוי?? או לא?? ---

האם חייבים להסתפק במועט...??

לפני כמה שנים הייתה לי ישועה פרטית באיזה נושא... ומתוך "אהבת הנס" קבלתי ע"ע קבלה טובה... שאני מתחיל להקפיד מכאן ואילך שלא ליהנות מחשמל של שבת... אבל מה אעשה... אין לי כסף לקנות מצבר... אז אין ברירה... יושבים בחושך... שנה שלימה התרגלתי לחיות בלי חשמל בשבת!! בחורף קצת רעדנו מקור... וישבנו לאור צלליות הנרות... ואז הגיע הקיץ... והתחלנו להתבשל בחום כמאכל בן דרוסאי... בלי מזגנים... בלי מאווררים... וזה כבר נהיה בלתי נסבל. החלטתי שאני קונה מצבר!!! אבל לא היה לי תקציב... (יותר נכון: לא היה לי מספיק תקציב של בטחון שזה יחזור...) אז קניתי מצבר מאוד מאוד קטן!!! ממש מינימלי!!! (שתאם את מדת הבטחון שהיתה לי באותו זמן) שמספיק רק למקרר... ולחמש שעות של תאורה... ועוד איזה תשע שעות של מאווררים... **וכעת מתחילה המשמיה:** קניתי שעון מעורר... והתחלתי לתכנן את השבת לפי דקות... שהאור ידלק בדיוק בשעתיים של הסעודה... לא לפני ולא אחרי... ואח"כ ידלק המאוורר לשעה וחצי בסלון ויכבה... וכשהוא יכבה... אז בדיוק ידלק המאוורר בחדר שינה... בקיצור: זו אחת מהעבודות הקשות שבמקדש...

השבת פרשה כנפיה על ביתי הקטן!!! והנה... אני מגיע עם המלאכים לביל שבת... ועדיין חושך... אני רק מתחיל שלום עליכם... הופה!! האור נדלק... איזה התלהבות!!! יופי... בדיוק בזמן הוא נדלק... (תכנס לדקדוקי עניות שלי: אם זה היה נדלק לפני רבע שעה... זה לא היה שווה... כי בזבזתי רבע שעה יקרה של תאורה על ריק... אבל ככה זה בדיוק מה שרציתי...) אה... איזה אור בסעודה... אגיוואלדיג... אני כבר התרגלתי לאכול בחושך... והנה... ברהמ"א... אני מגיע לברוך... על הארץ ועל המזון... הופה!! האור נכבה... איזה יופי!! בבבדיוק בזמן... לא דקה לפני ולא דקה אחרי... הגיע הזמן ללכת לישון... אבל חחחח... ואני לא יודע מתי המאוורר ידלק... טוב... ככפרת עוונות... אני מגיע למטה... לא עוברות שתי דקות... הופה!! המאוורר נדלק... איזה יופי... אין לך מושג איזה שמחה וכו' וכו'... מרוב התלהבות לא נרדמתי שעה... בקיצור: כל השבת כרכרתי סביב השעוני שבת... מחכך את ידי בסיפוק... איזה הצלחה מסחררת... איזה ניצול מרבי של המצבר הפצפון עד הסוף... בדיוק כשחזרתי משחרית שוב נדלק המאוורר... ושוב נכבה בדיוק בזמן... וכל פעם מחדש זה מילא אותי במצב רוח... והנה... הגיע קרוב לשקיעה והמצבר התחיל להראות סימני גסיסה... עוד שניה הוא נכבה... טוב... הזדרזתי מהר להתחיל סעודה ג' לפני שיהיה פה חושך... ברכתי המוציא וב"ה עדיין יש אור... שרתי ידיד נפש ועדיין יש אור... שרתי קל מסתתר ועדיין המצבר לא נכבה... 20 דקות אחרי השקיעה ואני כמעט מבוך ברהמ"א... ובום!!!! המצבר נכבה והשתרר חושך... איזה יופי... איזה סיפוק... תראה... רק עכשיו הוא נכבה... בדיוק בזמן... הייתי מבסוט מכל דקה שהמאוורר עבד... מבסוט מכל דקה שהאור עדיין דלק... ומבסוט מכל דקה מיותרת שהוא לא דלק... הרגשתי לקראת סוף השבת מין תחושה ממלאת כאילו הייתי בנופש בנירוונה... טוב... כעת יש חושך בבית... הלכתי לי לחלון... והסתנוורת... מה יש???

הבית של השכנים מאיר באור יקרות!!!!

פתאום תפסתי את עצמי... **אני** כעת נמצא בחושך... **והשכנים** באור...

אני שבת שלימה בלי מזגן בכלל... **והם???** יש להם מזגן בכל חדר...

לי נכבה כעת המצבר... **ולהם** אין כעת הפסקת החשמל...

ובכל זאת!!!! אני כעת מרוצה עד לב השמים... ו... ו... **והם???** כלום!!!!

אין להם שום סיבה בעולם להיות מרוצים... למה להיות מרוצים? ממה?? האור דולק פה עשרים וארבע שעות... והמזגן 25 שעות... מי חשב אחרת... מי בכלל חושב על אופציה אחרת... **ולא זו בלבד**... תחשוב: לפניך שני בתים בישראל... הבית שלי ושל השכנים... תאר לעצמך שבשני הבתים נכבה פתאום האור לביל שבת... רק מה ההבדל??? אצלי נכבה האור כאמור באמצע ברכת המזון של ליל שבת כי הגיע זמנו... ואני מאושר מזה עד לב השמים שזה נכבה בדיוק בזמן הנכון... **ותחשוב שבדיוק עכשיו!!! מעבר לקיר!!!** הגיע איזה אחיין שובב קטן... וגם הוא שיהיה בריא לחץ על המתג וכיבה רח"ל את האור... מה יקרה באותו רגע?? אוי אוי... תשעה באב... למה?? למה כיבית?? איזה דכאון... כולם מתחילים לפתוח ספרים... אולי יש בכל זאת היתר להגיד לנכרי לבא ולהדליק... צורך גדול... עונג שבת... **אתה קולט מה קורה פה?**

קיר אחד בלבד מפריד בינינו!!! ולשנינו קרה אותו דבר... לשנינו נכבה האור!!! ותראה איזה הבדל תהומי... לי נכבה האור ואני מאושר... יש לי מהכיבוי עצמו עונג שבת... ולהם נכבה האור וזה מעצבן אותם על גבול ההיתר דאמירה לנכרי... **אה... מה ההבדל???** אין יכול להיות שבאותו בנין... קרה אותו סיפור... נכבה האור... ותראה איזה הבדל בתגובות??

נו... מה הפשט בזה??? **כאן נפל לי האסימון!!!!** אני אגיד את זה כעת במשפט אחד... ואח"כ אני אסביר: ככל שאנחנו יותר מסתפקים במועט כך אנחנו יותר חווים את מה שיש... בשיא החוויה העסיסית והמתענגת שקיימת... ואותו דבר להיפך: ככל שאנחנו מסתפקים במועט ככה אנחנו פחות חווים את מה שיש... **אין!!!** הבנת מה אמרתי?? **אני אסביר:**

ברגע שקניתי מצבר כזה קטן... זה פשוט העמיד אותי בפעם הראשונה והיחידה בחיי מול החוויה המתוקה ביותר בעולם ששמה **הסתפקות במועט!!!** אין זה נהיה פתאום חוויה? פשוט מאוד: זה שהיה לי מצבר כ"כ קטן ומצומצם שידעתי שזה מה שיש... והשלמתי עם העובדה שאני "הולך" על זה... זה פשוט גרם לי לחוות את מה שיש!!! כל דקה נוספת של מאוורר היה בה גישמאק מיוחד... הרוח שיצאה מהמאוורר הייתה הרבה יותר חזקה... מורגשת... מרעננת... כל רבע שעה נוספת של אור... שהייתי בטוח שאני אספיק שנים מקרא רק עד שלישי... והנה אני כבר אווז בחמישי היה לי מזה כזה סיפוק... כזו תחושת הישג... **המועט הזה!!!** הסיטואציה הזו שהעמידה אותי מול ההכרח להסתפק במועט... גרמה לי פשוט להתמקד ליהנות ממה שיש!! **מעוד רגע** של אור... **מעוד רגע** של

מאוורר... וגם כשזה נכבה... לשמוח שזה קרה רק עכשיו ולא דקה אחת לפני כן... **לעומת זאת:** השכנים שמעבר לקיר שאצלם הכל עובד 24 שעות ביממה... הם לא יכלו באותה שבת ליהנות ממה שאני נהניתי... פשוט לא היה להם את הכלים להתמקד במה שאני התמקדתי... כי היות ויש מזגן 24 שעות... ויש אור 24 שעות... אז הם לא יכולים להתמקד באור שיש ובמזגן שיש... הדבר היחיד שנותר להם זה להתלונן על מה שאין!! על האחייך שכיבה את האור ואין כעת אור וכדו'.

באותה שבת נפל לי האסימון... ופתאום הבנתי את הכל... פתאום הבנתי מה ההבדל התהומי ביני לבין סבתא שלי... פתאום קלטתי אין יכול להיות ששני אנשים חיים באותו דור ונושמים אותו אוויר... ובכל זאת זה נהנה ויש ושמח **מכל מה שיש**... וזה מתוסכל **מכל מה שאין**...

פשוט מאוד: הסבים והסבתות שלנו נאלצו בעל כרחם להסתפק במועט!! כל הצרות והיסורים שהם עברו... העמידו אותם מול עובדה שזה מה שיש!! ברגע שאדם מתרגל להסתפק במועט... הוא פשוט לומד להתמקד ולהעריך את מה שיש!! לחוות **לשמוח ולהתענג ולהתעלס** על מה שיש... בשיא העונג והחוויה את הקורת גג שיש לו מעל הראש... את הפתילה שאפשר לשים עליה סיר ולאכול אוכל מזין ובריא... וברוך ה' אנחנו חיים!!!! הם נשמו את חוויית החיים...

אז כמובן שהדור של הסבתות זו דוגמא די קיצונית... הרי מה סבתא שלי רצתה בשוואה?? לחיות!!! זה הכל!!! להתחתן?? זה כבר תשלומי כפל... וילדים?? מי מדבר על זה בכלל... זה כבר תשלומי (כפול) ארבעה וחמשה... והנה... היא זכתה לשרוד את השוואה... וזכתה גם להקים משפחה... ואפילו ללדת ילדים... אז נכון שבעלה פתאום נפטר והשאיר אלמנה עם ארבעה תינוקות... אז התשלומי ד' וה' ירדו... אבל יש חיים?? יש ילדים?? אז אני כבר בפלוס גדול... מי חלם על ילדים?? אני מודה שאני בכלל חיה... מה הפלא שאחרי כל הצרות עדיין הסבתות שלנו נשארו שמחות... כי ההסתפקות במועט מיקדה אותם **במה שיש!!** וכשאתה מתרכז במה שיש... אז אתה חווה את כל מה שיש... **והרי יש!!!!** יש הרבה מתנות טובות משמים... **יש** עיניים... **יש** רגלים... **יש** בריאות... ו... ויש מאה ברכות... מאה פריטים שאפשר לברך עליהם...

רק למה אנחנו לא רואים את כל הדברים הטובים האלו בעיניים??

כי אנחנו בדיוק כמו המשפחה שמעבר לקיר שלי שהמזגן והאור עבדו אצלם 24 שעות... ולכן הם לא יכלו להתמקד ולהתענג ולחוות את מה שיש!!! רק אני... שהמצבר הכריח אותי להסתפק במועט... הוא מיקד אותי לחוות את מה שיש... הבנת את הרעיון?? (אגב: אל תמהר להתלהב ממני ולקנאות בחיים המאושרים שלי... כי סוף הסיפור הוא שכיום אני כבר מחובר לגנרטור ב"ה... וגם אצלי יש 24 שעות אור ומזגן ב"ה... וגם אני כבר לא שמח במה שיש... וחזרתי להתלונן על מה שאין... ואוי ואבוי אם חלילה וחס הגנרטור יפול... ☹)

שאיין...

זה נתונים מאוד פשוטים ויבשים... שרק מי שיש לו אינטרס לחשוב אחרת יכול להכחיש אותם... אבל לך הרי אין אינטרס... אתה בין כך נאלץ להסתפק במועט... אז מה אכפת לך להבין את הדבר הפשוט הזה!!

אגב: כאן גם טמונה התשובה לכל אלו שחושבים שהסתפק במועט זה שחור לבן. וממילא הם לא מבינים: למה היו גדולי ישראל שהיו מסתפקים במועט... ולעומת זאת היו הרבה גדולי עולם שלא אימצו את הדרך הזו... תכל'ס: צריך להסתפק במועט או לא?? מה התשובה??

שוב: אין פה איזה איסור!! יש פה שימוש נכון בענייני העולם הזה!!!

וברגע שזה עניין של שימוש נכון... כאן יכולים להצטרף עוד כמה שיקולים אחרים שמשנים את התמונה... הנה לך דוגמא ממש קיצונית: רבי הקדוש הוא מצד אחד הסמל והדוגמא לשיא ההסתפקות במועט, שהרי ביום פטירתו הוא הגביה עשר אצבעותיו ואמר לא נהניתי מהעוה"ז באצבע קטנה... ומאיך!!! הוא בעצמו! אותו רבי הקדוש היה עשיר מופלג בקנה מידה שלא היה כמותו. והגמ' מפליגה ואומר: שאפילו שומר האוורות שלו היה יותר עשיר משבור מלכא... נו... איך אתה מסביר את זה? זו הרי סתירה מיניה וביה?? אלא מאי?? אצל רבי הקדוש היה שיקול נוסף של הנהגה של "נהוג נשיאותך ברמה"!!! (לא משנה כעת מה זה) ובשביל זה הוא ראה לנכון להתנהג בהנהגה של עשירות... אבל בד בבד! הוא בעצמו היה חי בהסתפקות במועט בדיוק כמו ר' חנינא בן דוסא... הנה לך שהיות והסתפקות במועט זה שיקול ענייני של שימוש נכון בעוה"ז אז לפעמים ההנהגה משתנית לפי העניין... ובאמת יתכן שישנם כאלו שצריכים לסגל הנהגה של רחבות בעבודת ה'... כדי לחפות על התמודדויות אחרות בעניינים רוחניים. בקיצור: זה עניין אינדיבידואלי אבל עדיין תמיד זה יהיה נכון: שהסתפקות במועט זה שיקול מפוכח וערובה לחיים יותר מאושרים... זה הכל!!

מה שברור הוא: שכל מי שרמת המשכל שלו טיפה יותר מהשטחיות העממית מבין וקולט שכמו ששמחה אמיתית לא נקבעת לפי אמת מידה של צחוק מתגלגל או ריקודים על גגות של מכוניות... ככה אושר אמיתי לא נקבע לפי הפרסומות המרהיבות של מנעמי עולם חומריים שזה מה שיעשה אותך מאושר... לקלוט עניין בכאלו דברים לא צריך להיות צדיק... צריך בסה"כ להיות טיפה משופשף... או לחילופין- בעל הניסיון...

אברך יקר: תמשיך לעמול בתורה... אתה לא מפסיד כלום... כלום כלום!!! אתה לא מאמין?? אין בעיה... צא לרחוב... תסתכל על הפרצופים של האנשים... תחפש שם את האושר הגדול בעיניים... אני מחכה לך פה... תחזור אלי... תעדכן אותי אם זה נראה לך משכנע...

כמה דוגמאות קטנות ומוכרות מהחיים: אדם שחי בלי רכב... והוא החליט שזה רמת החיים שלו... לא נותר לו אלא לשמוח ולהתמקד במה שיש!!! שיש צרכניה חדשה קרובה לבית... שיש תחנת אוטובוס נגישה... עוד קו חדש... לעומת זאת: מי שיש לו רכב... הוא כבר לא יכול לשמוח במה שיש... אבל הוא כל הזמן עסוק במה שאין... שאיין חניה... שאיין פה כביש דו סטרי... שאיין לו עצבים לחכות ברמזור...

אדם שמגיע לאולמי ארמונות חן... אוה... יש בר גדול... יש הרבה שתיה... יש אולם רחב ידיים... יש תזמורת טובה... יש!!! למה יש?? כי מישוהו פעם אמר לי שבאולמות של החרדים האלו אין כלום... והנה הגעתי ויש... אבל!!! כשאתה מגיע לאולם המדופלם שכל מנה עולה 60 דולר... אתה רק מגיע ומיד מתחיל להתעצבן... אמרו לי שיש!!! יש פה אולם רציני... אז איפה?? אין מספיק טחינה... אין שירות אדיב... אין בלינצ'ס- נגמר... אין פה כלום!!! היה או לא היה??? ככל שאתה נמצא במקום שמסתפק במועט ככה אתה חווה ונהנה ממה שיש!!! ולא פוגש את מה שאין!!!

ואני אומר לך... אתה קורא את המשפטים האלו ויתכן שאתה צוחק... זה אולי נשמע מצחיק... אבל למייעשה זה בכלל בכלל לא מצחיק!!! המשפטים האלו נוגעים באחת הסוגיות הכבדות ביותר שמאוד מעסיקות אותנו בחיים... מה שנקרא אושר!!! אנחנו משקיעים המון אנרגיות והמון כסף באושר... מה אנחנו לא עושים בשביל שיהיה לנו אור בעיניים... מה כבר לא עשינו בשביל לספק את הנפש הרוטנת והנרגנת שלנו שלא מתמלאת משום דבר... כאן הנקודה!!! אנחנו יותר מידי עסוקים במה שאין!!! וזה מגיע נטו מבחירתנו האישית... שבחרנו להמריא לרמת חיים גבוהה שניתקה אותנו ממה שיש... אין דרך אחרת לחיים מאושרים אלא רק לאמץ אורח חיים יהודי פיקח ולסגל רמת חיים פשוטה שמחוברת וחווה את מה שיש...

אין מטרתו של מאמר זה לשכנע בן אדם שנמצא ברמת חיים גבוהה... שיעשה מהפך ויתחיל לסגל לעצמו אורח חיים חדש... בל נשלה את עצמנו!! אז מה כן?? למי כן מיועד מאמר זה??

לנו! בני האברכים!!! אנחנו שכבר בלאו הכי מסתפקים במועט... מחוסר ברירה... זה לא מגיע אצלנו מבחירה... אלא כורח המציאות העמיד אותנו בפני עובדה שאנחנו במצב נתון של הסתפקות במועט...

וכמובן שלכל אחד מאיתנו בתורו הוא... יש לו את הרגעים של הקנאה... של המחשבה... לו הייתי רוטשילד... אם הייתי יכול להרשות לעצמי הייתי קונה רכב... הייתי קונה וילה... הייתי חי טוב... כל מיני מחשבות כאלו שלא עושות לנו טוב... אז זהו שלא!!! אם אתה כבר בלאו הכי מסתפק במועט... מותר לך קצת להעמיק בנושא ולדעת את האמת האמיתית!!!

זה לא יעזור!!! העובדה והמציאות מוכיחה והחשבון המתמטי הפשוט מכריח שהסתפקות במועט היא הערובה לאושר הכי עסיסי וחי ומרגיש את מה שיש... וככל שאתה מעלה את רמת החיים אתה פשוט מנתק את עצמך ממה שיש... ועסוק מיום ליום רק במה

בפתח הגיליון נשאלה השאלה: מה העניין להסתפק במועט?? לאיזה חלק ביידישקייט זה מסונף?? האם זה שייך להסתגפות? לפרישות??

מה התשובה??? לא!!! זה לא שייך בהכרח לאיזושהי מצוה!!!

אלא מאי?? תתפלא לשמוע... חלק בלתי נפרד מעבודת ה' זה שימוש נכון בעולם הזה!!! ואם תשים לב לרמב"ם יש כמה וכמה פרקים בהלכות דעות שהוא כותב שם באריכות איך להשתמש נכון בעולם הזה... הוא לא אומר להסתגף... והוא גם לא אומר לזלול ברעבתנות... הוא פשוט מתווה דרך איך להשתמש נכון בעוה"ז!!! והסתפקות במועט זה פשוט שימוש נכון ומומלץ לחיים תקינים מאושרים בעולם הזה-- וכמובן מתואם עם יעודו ומטרתו להוביל לחיי העולם הבא...!!!

הרב שטיינמן הסתפק במועט... למה?? כי הוא ידע שזה פשוט לא ריווחי להעלות את רמת החיים... הוא היה פיקח להבין שאם אתה מתחיל לשדרג את רמת החיים... אתה לא מרויח כלום... אתה לא מעלה עוד בדל חיוך נוסף על פניך... אתה רק מוחק אותך... זה הכל...

ופה הבעיה הגדולה שלנו!!! שאצלנו הסתפקות במועט מצטיירת כעומס דת... כאילו יש פה עוד מצוה קשה וממש לא נחמדה שאנחנו מוכרחים לאמץ גם אותה... אז זהו שלא!!! אם ככה אתה רואה את ההסתפקות במועט... אז עזוב... אל תאמץ את זה... תחיה ברמת חיים גבוהה ותסבול מהתופעות לוואי שלה... ההסתפקות במועט היא נטו המלצה לשימוש נכון בחיים למי שמבין עניין ולמי שמעוניין בכך...

אבל אם אתה לא רוצה... תעזוב... אל תפיל על היהדות תיקים נוספים... תחיה רמת חיים גבוהה... אבל אל תתפלא ששום אושר לא נוסף לך בחיים... אל תגש ליהדות בטענות: למה לא אמרת ל??

וממילא: בחור יקר... אתה שנגשת אלי ונורא נורא הלחץ אותך שחרדי חייב להיות מסכן כזה... חי בפשטות כזה... לא!!! לא!!! ממש לא... קבל ביטול... אין שום בעיה לחיות חיי פאר... אתה יכול לחיות טוב... להעלות את רמת החיים איך שאתה רוצה... זה לא נוגד את היהדות... אבל אל תגיד שהיהדות לא אמרה לך מראש ש. שלא זה מה שיעשה אותך מאושר!

בסופו של דבר כולנו מגששים ומחפשים אושר!!! ויש לפנינו אנשים מהדור הקודם שהיה להם אושר ולנו לא!!! ואם אנחנו מעוניינים לעלות על הנקודה כדי לשפר את האושר שלנו בחיים... אז הנה!!!

תזכור את המשפט הבא ותשנן אותו:

ככל שאתה מסתפק במועט ככה אתה יותר חווה את מה שיש!!!

וככל שרמת החיים יותר גבוהה... ככה אתה יותר חווה את מה שאין!!!

"למען לא נבוש..." - מושגים בסיסיים בהלכה.

הסיטואציה: אחד האברכים שלומדים בישיבה הזמין אותי לסעודת שבת אצלו בבית... אני מאוד אוהב לאכול סעודת שבת אצל אברכים... זה מזכיר לי את הבית... את האווירה החמימה ואת הצורה של שלחן שבת... ובכן: איזה הלכות אני אולי לא יודע שיתכן ואני פוגש בכולן מקומות??

אז דבר ראשון: יש הלכה שכמעט אף בחור לא זוכר אותה והיא לא מונחת לו בראש... קוראים לזה: **מצות הדלקת נרות שבת**... כל יהודי מחויב להדליק נרות שבת. והיות ובלייל שבת הזה אתה מתכנן לאכול אצל אברך ולא בישיבה, אזי ההדלקת נרות של החדר אוכל בישיבה לא פוטרת אותך, ממילא אתה נחשב לאכסנאי, ואתה צריך להשתתף עם אותו אברך בפרוטה, (או שתתן לו פרוטה, או שהוא יתן למישהו פרוטה שיזכה בשבילך להדלקת נרות... או שתבא אליו הבייתה ותדליק אתה בעצמך... אני בעד... מה אכפת לי: השאלה האם גם המארח בעד... @!!!! או שתדליק בחדר שלך בפנימיה, אבל כאן צריך לברר טוב אם הנהלת הישיבה מאשרת הדלקת נרות בחדר, אל תקל ראש בזה, (החדר שלי כבר נשרף)... מה שכן: מרן הרב אלישיב זיע"א פסק: שיש להקל בבחור שתכנן לאכול בישיבה, ופתאום מישהו הגיע וחטף אותו לסעודת שבת, שהיות ובכניסת שבת הוא לא חשב לצאת אז הוא יצא בהדלקת נרות של הישיבה, אבל אם אתה יודע, שאתה עתיד לאכול אצל מישהו, אתה מחויב לנהוג כדן אכסנאי ולהשתתף בפרוטה).

בעל הבית יקר: נקוט האי כלל בידך: בחור ישיבה הוא בחזקת רעב!!! אז אנא... תריץ קידוש כמה שיותר מהר... (עיי' מ"ב שער הציון סי' תרל"ט סק"ד) ואל תשכח: שקי"ל: בעל הבית בוצע (קס"ז ס"ד) וזה לא מגיע בתור כיבוד, אלא "כדי שיבצע בעין יפה", תעקוב כל הזמן אם נגמר הלחם או השתיה או הסלטים, **תדע כלל**: כל מי שהוא בגדר "המצפה על שולחן אחרים" (ביצה לב) יש לו טבע לאכול יותר הרבה כדי לבטח את עצמו, כי הוא לא יודע מתי הוא יאכל שוב...

שישאר בינינו... כמה רגישויות של דרך ארץ שבחורים לא כ"כ שמים לב... ולא באשמתם... **א לא להסתובב בכיניו**: בן אדם שהזמין אותך לביתו לסעודת שבת הוא לא לקח בחשבון שאתה גם שמאי דירות... והוא לא העלה על דעתו שאתה מתכנן להסתובב לו בכל החדרים. אז בבקשה... **ב** בחחחיים אל תפול על בן אדם לסעודת שבת בלי שהוא בעצמו הזמין אותך, (גם אם אומר לך שזה בסיידר... ואין שום בעיה ולמעשה אתה לא יודע איזה חוסר נעימות גרמת פה מתחת השלחן... ולך תדע מי פה לא מקבל מנה בגללך)... **ג** בתור בחור הייתי נעלב שבמשך הסעודה האברך היה עוסק הרבה עם הילדים שלו... דף קשר... שאלה הן להשכיב אותם. רציתי לדפוק על השלחן: הלו... שכחת שכבוד קדושת נמצא פה? אז תנוו דעתך: זה לא סוד... שגם אחרי שאתה האורח החשוב, פה עדיין האשה והילדים של אותו מארח חשובים יותר ממך, וזה לא אמור להעליב, **ד קח בחשבון**: שאל אברך הסעודה אורכת פי שלוש מאשר בישיבה ואתה חייב בזימון!! וגם אם אתם שני בחורים והבעה"ב אחד, ותטענו שלגבי זימון הרי קי"ל: שאחד מפסיק לשנים בעל כרחו, אתם מבינים לבד שכאן זה חוסר טאקט לנהוג כשורת דין זו... **ה** אם אתה נוהג לעשר כל מה שאתה אוכל או עוד כמה הנהגות לא לגמרי מקובלות ושוות לכל נפש שגרתיות, דבר ראשון: כל הכבוד לך... **אבלונו**! כל זה בתנאי שאתה יודע לעשות את זה בהכמה ובשקט מופתי באופן שאף אחד בעולם לא ישים לב, אבל אם אתה לא יודע לעשות את זה בשקט ואתה הולך לעשות פה סקנדל... אז אנא ממך: היכבד ותשאר בישיבה לטובת כל הצדדים... בינינו... לא חבל...? בישיבה אתה יכול להרוויח יותר קהל צופים... ודו"ק...

רבים העירו על הנכתב בשבוע שעבר שניתן לברך ברכות השבח **בישיבה**, שישנם פוסקים שכן כתבו או הסתפקו שאולי ראוי לברך ברכת הברקים והרעמים **בעמידה**, וכל אחד יעשה כמנהגו... שגיאות מי יבי...

קבלת פנים לחתן הזאטוט בן השנה וחצי שכל העיר מוארת באבוקות לכבודו

ברוכים הבאים לכפר שלנו... אנחנו כעת בעיצומו של החורף... בשעה חמש בערב הקב"ה עושה כיבו אורות... ועד שעה שש בערב כולם ישינים... דממה ברחוב!!! כל מי שהיה לו משהו מיוחד לעשות בערב... עשה כבר בצהריים כשיש אור... ולחילופין: כל מי שהיה עייף בצהריים... דחה את השינה לערב כשיש חושך... ולכן עד השעה שש בערב כולם ישינים!!! הגיע השעה 12.30 בלילה... והעויילם מתחיל להתעורר... הבית מדרש מחכה!!!! עיקר רינה של תורה בלילה!!! מי לא רוצה ללכת ללמוד לבימ"ד... מה יש לעשות בבית?? חושך!!! כלום!!! אין מקום יותר מתוק ומושך מאשר הבימ"ד... אבל דא עקא: שמאוד מפחיד לצאת לרחוב עם כזה חושך מצרים... וגם הבימ"ד בעצמו... אתה יודע מה זה להאיר בית מדרש שלם?? אתה יודע כמה שמן צריך בשביל זה?? כמה אבוקות?? ועוד כל לילה מחדש?? אין לנו תקציב בשביל זה!!! ואל תשכח... שצריך תאורה גם בבית מדרש וגם ברחוב... מה יהיה?? צריך תקציב גדול של תאורה... ואין לנו לכפר הקטן שלנו...

והנה... השנה הגיע לשוב שלנו תושב חדש בשם ר' אלינות כהן... אדם שקט וצנוע... קבלנו אותו בסבר פנים יפות... אבל עם הזמן התברר שזכיניו בפיס... מדובר בתלמיד חכם ועובד ה'... וגם כהן מיוחס... ויש לו דין של חבר... מכל הכפר התחילו להגיע ולתת לו חלה ותרומה גדולה ותרומת מעשר... וגם מכל הכפרים שמסביב שמעו עליו והביאו לו מתנות כהונה... **והנה!!!** יום אחד מגיע ר' אלינות לביהמ"ד... ורואה שכולם מודאגים... הוא ניגש ובירר מה קרה... אז סיפרו לו: שיתכן שבחורף הזה הבית מדרש לא יפתח משעה 12.30 בלילה מחוסר תקציב של שמן למאור... והוא יפתח רק משעה 4.00 בבוקר ואילך... **חייר ר' אלינות ואמר: מה הבעיה??** חסר לכם שמן למאור?? זה בסדר!!! **זה עלי!!!** אני מקבל על עצמי לממן את כל השמן למאור לכל החורף הקרוב... הסתכלנו עליו כאילו הוא נפל מהירח... סו"ס ר' אלינות... עם כל הכבוד לך... אתה קצת פרוש מהעוה"ל... אבל יש לך מושג באיזה כמות שמן מדובר?? ואתה יודע כמה השמן היום יקר? ר' אלינות לא נבהל... אני יודע טוב מאוד... ובכל זאת תהיו רגועים... השמן למאור עלי!!! לכל החורף הקרוב.

מה התברר?? שר' אלינות... היות והוא כהן... אז מידי שנה... מיד בתחילת החורף... ברגע שמתחילה עונת מסיקת הזיתים ובית הבד מגיעים אליו כמויות גדולות של שמן תרומה... **אבל סמא אה!** סו"ס יש הרבה בעלי פרדסים שהם עמי ארצות... והרי גם ע"ה מקפידים על תרומה... אבל הם לא יודעים הלכות טהרה... ומסילא: כשהם מביאים שמן תרומה... הרי הוא בחזקת טמא! ויש דין מיוחד בשמן טמא של תרומה... שאסור לאכול אותו... (כהן שאוכל תרומה טמאה חייב מיתה בידי שמים) אבל מותר להשתמש בו למאור... וזה מה שנקרא "שמן שריפה"! **ואכן מיד בתחילת החורף**... התחילו להגיע לבית של ר' אלינות כל מיני יהודים מתוקים כאלו... יהודים פשוטים... איכרים מכל האזור שלא יודעים מי יודע מה... הם רק יודעים שצריך להכפיר תרומה ולתת לכהן... והם שמעו שיש פה כהן טוב... והם מגיעים אחד אחרי השני... כל אחד עם כמה כדים של תרומה... וכמובן שכל השמן הזה מיועד רק בשביל מטרה אחת: **למאור!!** (או לחיסום) תחשוב: המשפחה של ר' אלינות... אברך צעיר עם שתי תינוקות... כמה שמן הוא כבר צריך... ועוד למאור?? גם עוד 5 שנים הוא לא יגמור...

ר' אלינות קרא לשמש של הבית מדרש ואמר לו... תקשיב: אני כהן!! ויש לי פה שמן שמותר **לי** להשתמש עם זה למאור... **ואני** רוצה מידי לילה בשעה 12.30 ללכת לביהמ"ד וללמוד. הבעיה היא שיש חושך... גם ברחוב... וגם בבית מדרש... **אז הנה!!!** בשביל זה אני נותן לך 20 כדים של שמן... בשביל שתדליק **לי** מידי לילה אבוקות ותאיר את הרחוב ואת הבית מדרש... **והכל ב ש ב ל י ל י !!! זכותי!** אני כהן וזה תרומה שלי...

רגע... שאל השמש בהססנות: ומה עם כל שאר היהודים שגרים פה...? אם כבר הבית מדרש מואר בשבילך - הכהן... האם מותר גם לעוד יהודים לעלות עליך טרמפ ולהגיע לבימ"ד ולהנות מהאור שלך על הדרך?? חייר ר' אלינות ואמר: כן!!! זה **היתר מיוחד בנר של תרומה!!!** כלומר: בסתם תרומה אסור לזר ח"ו ליהנות ממנו... אבל כשמדובר בנר?? בנר יש כלל: **"נר לאחד נר למאה"**... ואם הנר הזה כבר נדלק בשבילי - הכהן... אז על הדרך מותר לכל כלל ישראל ליהנות ממנו... ולכן אני מזמין בשמחה את כולם לבא יחד איתי לבימ"ד

הגיע 12.30 בלילה... ולא יאומן... ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר... הרחוב מאיר באור יקרות... הבית מדרש מאיר עוד יותר... ועוד במה הוא מאיר??? **בשמן של תרומה!!!** ר' אלינות אמנם יושב כמו כולם ולומד... אבל למייעשה כולנו יודעים שכל האור פה... הכל בזכותו... כולנו נטפלים אליו... לכולנו יש זכות ליהנות מהאור אגביו... כך הכל דפק... במשך חודש חשוון כסליו וחצי טבת... **אבל בשבוע האחרון... אל תשאל מה קרה...** לא... אל תבהל... לא קרה אסון נורא... רק **מה בכל זאת קרה?** ר' אלינות לקה בשפעת... נו נו... לא סוף העולם... זה קורה במשפחות הכי טובות... אבל דא עקא... שאם ר' אלינות לא מגיע לבימ"ד המשמעות היא שאין תאורה!!! כי הרי כל ההיתר שלנו זה רק בגלל שר' אלינות מגיע ונהנה ממנו... אבל אם אנו יודעים בוודאות שהוא לא יגיע... אז אין שום היתר... אז אתמול הוא עוד איכשהו גרר את עצמו לבימ"ד ובקושי... אבל היום היה לו ממש חום גבוה והוא הודיע שכנראה הוא לא יוכל להגיע הלילה... מה יהיה??? זה נהיה שיחת היום... האם בלילה הקרוב יהיה בית מדרש או לא?? בשעות אחרי צהריים הזמין ר' אלינות את השמש למיטת חוליו... ואמר לו בבת צחוק: מצאתי פתרון משעשע!!! הילד שלי יענקי... הוא אמנם תינוק בן שנה וחצי... אבל אל תזלזל בו... הוא כהן!! כהן גמור!!! הלילה הזה אני ממנה אותך להיות הביביסיטר שלו... אתה תקח אותו לבית המדרש... ותתן לו משחקים... ותשמור עליו כל הלילה... ואם ככה... אתה יכול להדליק את התאורה כרגיל... וההכל בשבילנו...

צחוק צחוק... אבל אומר ועושה... השמש ר' קלמן גמר להכין את האבוקות של כל הרחוב ושל בית המדרש... ו... ואז הוא פנה לביתו של ר' אלינות... **לקחת את החתן!!!** הוא דופק בדלת... וגברת אלינות פותחת לו... ויענקי הקטן כבר מוכן בעגלה עם מעיל וקפוצ'ין... כולו שש ושחח... מחכה ליציאה לטיול השנתי... ור' קלמן שער רגע אז היה השמש... נהפך ברגע אחד להיות ביביסיטר... הוא לקח את יענקי באישון לילה ברחובה של עיר... ולחש לו באוזן: אתה רואה את כל האור שיש עכשיו ברחוב?? הכל לבדך!! עינקי הקטן האחר כבר לבד לבית מדרש... אה... אשרי וילדתו... הוא התחיל לחול ולקפץ בין כל הלומדים... הפעם לשם שינוי אף אחד לא גער בו... לא צעק עליו... כולם ידעו שהוא פה הבוט!! הכל פה בזכותו... אז רק לשבר את האוזן: האם מעניין אותך מה סוף הסיפור...? סוף הסיפור... שאחרי שעתיים פתאום בא הרוג ברגליו... ר' אלינות הופיע בכבודו ובעצמו בביהמ"ד... כולם מופתעים... מה קרה?? הרי אתה לא מרגיש טוב... אל תשאלו... מאז שהשמש ר' קלמן לקח את יענקי שלי... אשתי לא רגועה... מה קורה איתו... לך תדע האם הוא מסתדר איתו... ואולי יוצאים לו קרניים... השמש חייר... אתה צודק... הגעת בזמן... אני באמת עוד רגע משתגע... לשמור על זאטוט לילה שלם... ועוד כהן...? עכ"פ כולנו מאחלים לר' אלינות רפואה שלימה... וגם לנו המשך חורף בריא...

היהדות מעודדת שאלות!!! שקיפות מלאה!!

כשהייתי ילד... אז כמו כל ילד... בשלב מסוים בחיים התחלתי לחשוב שאולי... אולי אני מאומץ... (כמעט כל ילד בשלב מסוים בילדות הוא פתאום מתחיל לחשוב שאולי שהוא מאומץ... ואולי הוא בכלל מילדי תימן וכו' וכו')... נגשתי בספונטניות לאבא שלי ושאלתי אותו האם זה נכון... ש... שאני מאומץ??? אבא שלי פרץ בצחוק... ו... והאמת שאני כבר לא כ"כ זוכר מה הוא בדיוק הוא ענה לי ואיך הוא בדיוק הוכיח לי **מה שברור הוא** שקבלתי תשובה מספקת... הוא זרם איתי... והוכיח לי... והראה לי תמונות... תעודת זהות... ובקיצור: השתכנעתי... ומאז יותר לא העליתי על דעתי שאני מאומץ...

אבל!!! תאר לעצמך שאבא שלי היה לוקח קשה את השאלה שלי ובמקום לענות לי בצורה עניינית או אפילו משועשעת... במקום זה הוא היה מתנפל עלי בזעזוע... הוי... איזה טטיות יש לך בראש... איך אתה מעיז לחשוב שאתה מאומץ... אתה לא מתבייש לחשוב על אבא שלך שהוא לא אבא שלך... תזהר!!! אסור לחשוב כאלו מחשבות... אתה עובר על כבוד הורים... אסור לחשוב ככה... אם חלילה וחס ככה אבא שלי היה מגיב... **אתה יודע איך מוח י ש ר !!!!! של ילד מתרגם כזו תגובה???** אני מדגיש: **מוח ישר של ילד!!!** (כי מוח של מבוגר זה נוך אמייעשה) אז ככה: **תקשיב טוב טוב את הניתוח הפסיכולוגי**: מצד אחד הייתי באמת משתכנע מאבא שלי שאני לא מאומץ!!!! כי הוא באמת מאד כעס ומאד שלל את זה מכל וכל... אז כנראה שאני באמת לא מאומץ... **אבל ל מ ה ! ! ! !** למה אני לא מאומץ?? מה אבא **נימץ???** כי... כי... **כי אסור לחשוב על זה!!!** כלומר: אני לא מאומץ **לא כי** באמת אני לא מאומץ... אלא כי אסור לחשוב על זה... **הבנת?** מה כתוב כאן? שאם חלילה וחס אני אעבור על האיסור החמור ואני כן אעז לחשוב על זה שאני מאומץ... אז יתכן שזה באמת יהיה נכון ש... שאני מאומץ... **הבנת מה קרה פה???** זה הרי בדיוק מה שהוא אמר לי!!!! אני שאלתי האם אני מאומץ?? במקום לקבל תשובה שלא!!! איזו תשובה קבלתי?? שאסור לך לחשוב על זה...

מה טמון בתשובה הזו?? אתה לא מאומץ... **רק בתנאי** שאסור לחשוב על זה!!! אבל אם אני אהיה ח"ו בן 'סורר ומורה' ואני כן אכשל במחשבות זרות ואני אחשוב על זה...?? אז תתברר האמת שאני אכן מאומץ...

הנה לך דוגמא קלאסית של הורתה וליתתה של מחשבה טורדנית!!!

ילד כזה יגדל... ובמשך השנים יהיו לו ההוכחות הכי מוחשיות והבירות שהוא הבן הביוולגי הכי הכי של אבא שלו... (יהיה ביניהם דימוין... וכל מי שיראה אותו יגיד שהוא דומה שתי טיפות לאבא שלו גם בפנים וגם בתנועות וגם באופי...) ולמרות כל ההוכחות הפשוטות... תמיד תמיד תדגור לו איזה מחשבה... מה שנקרא **מחשבה טורדנית** ולא הגיונית... רגע... אולי לא? אולי דווקא לא... אולי בכל זאת אני מאומץ... **והמחשבה הזו היא סססתס!!!** היא כמו להכעיס!!! היא סתם מחשבה עקומה שאין שום היגיון בעולם שאני אחשוב ככה!!! **ובכל זאת** המחשבה הזו כל הזמן תנקר וכל הזמן תתעורר בלי שום סיבה הגיונית... **נו... ולמה באמת???** מאיפה מגיעה המחשבה הטורדנית הזו?? **פשוט מאד**: אי פעם!!! בפעם הראשונה כששאלתי בספונטניות ילדותית אולי אני מאומץ... אבא שלי ענה לי סוג תשובה שהוא הכניס לי בראש שכל נקודת ההנחה שאני לא מאומץ... מתבססת רק על זה **שאסור לך לחשוב על זה!!!**

הנה לך מתכון בדוק **ל ה נ צ ח ת** דמיונות!!! ילד סתם המציא... סתם חלם שאולי הוא מאומץ... דמיון בא דמיון הולך... לא חסרות לילדים פנטזיות שאחרי יומיים הוא שוכח מזה... היה אפשר לסיים את השטות הזו בחמש דקות... אבל ברגע שהאבא הגיב בצורה של סתימת פיות ואטימת מוחות... כאן הוא פשוט לקח את השטות הזו **והנציח אותה!!!** בצורת התגובה הוא הכניס לילד בראש... כן... אתה ממש דברת לעניין... אתה באמת מאומץ... רק מה?? אסור לך לחשוב על זה... ממילא תזהר כל ימי חיך לא לחשוב על זה... כי אז תתברר האמת...

עד כאן ילד מאומץ... נו נו... אבל כעת נעבור לדברים קצת יותר מהותיים ומוכרים: **הנושא ששמו אמונה!!!** אני רוצה להקדים ולהבהיר: בדור 2018 אין חרדי אחד בכל הגלובוס שסובל מספקות אמיתיות באמונה!!! שמעת?? **אין!!! אבל מה כוונת?** יכול להיות שיש כאלו שסובלים ממחשבות טורדניות באמונה... כלומר: ספקות באמונה שלא מגיעות ממקום שכלתני אלא יושבות בכלל על בעיה נפשית!!! **ומאיפה זה מגיע???** מאותו סיפור בדיוק... ילד תמים הגיע יום אחד לאבא או למורה שלו ושאל איזה שאלה באמונה... סתם שאלה... (הוא לא חשב מידי הרבה לפני כן... מסתמא הוא בסה"כ רצה צומי או חשב שאבא יתלהב) עכשיו: איך אמורים להגיב על כזו שאלה?? לחייך חיוך גדול... ולהגיד לילד... אוה... אתה שואל שאלה טובה... שאלה מוכרת... (אחור מוכרת... תהיה רגוע... הסוגיה ששמה אמונה היא סוגיה רוויה... אל תכשל לרגע בשגעון גדלות שבדיוק אתה שאתה שואל שאלה שאף אחד לא חשב עליה... תהיה רגוע...) אז התשובה היא כך וכך... ומקסימום אם אבא לא יודע תשובה... והוא לא חייב לדעת תשובה כי זה לא התחום שלו... אז תזכיר לי בשבוע הבא... אנחנו נלך יחד לרב שמתעסק בנושאי אמונה והוא יענה לנו... ואל תשכח להזכיר לי (אני מוכן להתערב איתך שעד שבוע הבא הילד ישכח להזכיר לך... כי התשובה על השאלה הזו מעניינת אותו הרבה פחות מהקרבנו שאחרי אבות ובנים)... **אבל!!! משום מה**... בדור הקודם שהחיון היה יותר שמרני וסגור ובעצם גם עד היום... יש כאלו מורים או הורים שנורא נורא נבהלים משאלות באמונה... הם רואים בזה כאילו שהילד שלהם נהפך להיות המומר של העיירה... **וממילא... יש כאלה!!!** שברגע שהעזנו לשאול שאלה ספונטנית באמונה... קבלנו בבת אחת קיתון מים צוננים... איך אתה מדבר... איך אתה מעיז לשאול כאלו שאלות... אסור לחשוב כאלו מחשבות... בום בום בום...

ומעתה: ילד ששאל שאלה תמימה באמונה... וקיבל כזה סוג של תגובה... איך המוח שלו מתרגם כזו תשובה?? שוב אותו דבר: שאלתי שאלה באמונה!!! ומה ענו לי??? **שאסור!!! אסור לחשוב על זה!!!** זאת אומרת: עקרונית אין תשובה לשאלה הזו!!! רק מה?? אסור לחשוב על תשובה וככה אנחנו מתפטרים מהשאלה... מה טמון פה?? שהאמונה שלנו היא אמת ויציב כל זמן שאתה לא

מעיז לחשוב... אם אתה ח"ו מתחיל לחשוב... אוי אוי אוי... כל בנין האמונה יכול להתרסק... עפרא לפומיה!!!

הילד הזה יגדל!!! והוא בסה"כ יגדל טוב... הוא יהיה ירא שמים... ויגדל באוירה הכי שמורה ובחיון הכי טהור... ולא תהיה לו שום סיבה בעולם להרהר הרהורי כפירה... **אבל כל הזמנו!!!** כל הזמן תנקר לו מחשבה טורדנית... רגע אולי לא... אולי הכל סתם... וכל הזמן הוא יצטרך להילחם נגד המחשבות האלו ולהיות מתוסכל מעצמו... מה זה המחשבות האלו? איך יכול להיות שתוקפים אותי כאלו מחשבות זרות?? וכל למה??? **כי פעם פעם!!!** מישהו שידר לו בלי כוונה: שהאמונה שלנו נכונה כל זמן שאתה לא חושב!!! כל זמן שאתה לא שואל!! אם אתה מעיז לפתוח ראש... אוי אוי... אתה מסכן את כל המערכת... לא חבל???

יש בעולם שלנו כ"כ הרבה אמונות טפלות שבאמת הם מוכרחים לאבטח את עצמם בסתימת פיות ובאיטום מוחות כדי שח"ו לא יעלו על השקר הגדול... ואילו האמונה היהודית היא היחידה שבדיוק ההיפך!!! לאורך כל היהדות אתה רואה שקיפות מלאה!!! שמי שרוצה לשאול יכול לבא לשאול ויש תשובה על כל שאלה... אז מה העניין סתם להחשיד?? מה העניין סתם ליצור מין הרגשה שיש קצוות לא לגמרי סגורים??

תכל'ס: בדור שלנו אסור לסתום פיות!!! אם ילד או בחור שואל שאלה באמונה או בהשקפה... הדבר הכי טפשי בעולם זה להשתיק אותו בנזיפה!!! **כי יש!!!** יש תשובות לכל השאלות ללא יוצא מן הכלל... תהיה רגוע... אתה לא עד כדי כך כשרוני... שיש לך שאלות באמונה שאפילו הוילנא גאון לא חשב על זה... תנוו דעתך... לכן אל תחוס על היהדות ותשמור על כבודה... זה בסדר... אפשר לשאול... עכשיו: זה לא סתירה שלא כל אחד יודע לענות!!! זה לא סוד שיש מקצועות בתורה, יש רב שיועד לענות שאלות בהלכה, ויש ראש ישיבה שיועד לענות על שאלות בלימוד ויש רב שיועד להשיב לאפיקורוס... (וכמובן לא דווקא אפיקורוס...)

זה לא בושע לומר שאני!!! אני לא יודע תשובה... כמו שאני לא מתבייש לומר שאני לא יודע לענות תשובות בהלכה, וזה לא הופך להיות עובר על הלכה, ככה באמונה... יש אנשים שמתמחים בשאלות מסוג זה, ואם אני לא יודע לענות... אז בבקשה... הנה הכתובת... תפנה אליו והוא יענה לך... **עכשיו: בינינו... אני אגלה לך סוד**: בדור שלנו... כשצעיר שואל שאלה באמונה... הדבר **האחרון** שמעניין אותו זה באמת מה באמת התשובה... כל הסיבה שהוא שואל כי הוא באמת רוצה לוודא שהנושא כבר מטופל! והוא לא גילה את אמריקה... שכבר שאלו את זה וכבר ענו על זה והשאלה הזו מטופלת ויש עליה מענה מספק... ברגע שהוא ישתכנע שכבר ענו על זה... אז בדיוק מהי התשובה?? תאמין לי שזה לא מעניין אותך... כמו שאותך לא כ"כ מעניין מה התשובה של המהרש"א...

הפתרון למחשבות הטורדניות בענייני אמונה וכו'... הוא דבר ראשון להכניס לראש: **מותר לשאול שאלות!!! ואתה מוזמנו!!!** יש שקיפות מלאה ביהדות... ואדבר, לאלו שחושבים אחרת... אז זהו שלא! תתפלאו לשמוע... שהיהדות **מ ע ו ד ד ת** שאלות... והרי לך הדוגמא הקלאסית ביותר: בליל הסדר היהודי יש לנו ארבעה בנים... והילד **האחרון** ברשימה... הילד הכי בעייתי זה הילד **ש א י נ ו י ו ד ע לשאול**... אפילו הבן הרשע כבר יותר מיוחס ממנו... אנחנו לא מעודדים ילד שלא יודע לשאול... הוא לא מודל לחיקוי... אדבר... תשאל... אל תהיה פתי... **ואם תשים לב**... יש דבר מאד מאד תמוה: אם תשים לב בהגדה של פסח, כשהבן הרשע שואל מה העבודה הזאת לכם... אחרי שאנחנו שוברים לו את השיניים מה אנחנו עונים לו??? בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים! וזה מאד תמוה: כי אם תבדוק התשובה בעבור זה... זה בכלל התשובה של הבן שאינו יודע לשאול... (ואילו התשובה של הבן הרשע זה ואמרתם זבח פסח הוא, עיין בפרשת בא יב כו ואכמ"ל)??

התשובה היא כך: הבן הרשע הוא סתם מתריס!!! הוא בכלל לא מתכוין לשאול... אלא סתם מתכוין לעצבן... מי שמתכוין להתריס אין עניין לענות לו תשובה עניינית... צריך רק לשבור לו את השיניים... ולענות לו באותו מטבע לשון זולה ולשלוח אותו לטיפול שיניים... **אבל!!! בכל זאת יש תועלת אחת גדולה בבן הרשע**... מה התועלת??? שבסוף השולחן יש שם איזו "כבשה" קטנה... יש שם איזה בן שלא יודע לשאול... נעבאך... לא... לא יודע... נו... מה נעשה איתו??? **אז בשבילנו** בדיוק בשבילו יש את הבן הרשע... שהוא כן יודע לשאול... אוהו יודע... יודע יותר מידי טוב לשאול... אבא פונה לבן שאינו יודע לשאול ואומר לו: נו... שמעת את השאלה של הבן הרשע... מה אתה אומר?? פסח קאמר... יש לו שאלות טובות... אגוטע קשיא... **נו... מה עושים עם השאלה שלו???** אבא רוצה שהבן שאינו יודע לשאול יעמוד מול שאלות!!! שלא יחשוב שמישהו פה מטיח... ואז אבא מתחיל לספר ולענות לבן שאינו יודע לשאול את כל השאלות על הרקע של השאלות של הבן הרשע... (וזה הסיבה שבהגדה הבן הרשע מקבל את התשובה של השאנו יודע לשאול דור"ן) בקיצור: **אנחנו צריכים לגשת לשאלות באמונה בדיוק כמו שאנחנו נגישים לשאלות בגמ'**...

מי שפעם פתח גמ' יודע... שכל המבנה של הגמ' מבוסס על שקיפות מלאה... הגמ' בנויה כביכול על חופש הביטוי ועד הסוף... כל דין שנאמר בגמ'... יש עליו תילי תילים של שאלות וויכוחים... ודחיות... ופירכות... ואנחנו בתור למדנים **מחונכים ב ש י ס ת י ו ת**... ובעקשנות לוויתור!!! לא הביישן למד!... אני מחונך ומודרך להתווכח עם הרב של עד ש-או אסביר לו למה הוא צודק ואז אני נכנע לדעתו... או שאני אסביר לו למה אני צודק והוא מחויב להיכנע לדעתי... וזו הסיבה שאם תשים לב... עדיין לא קרה שהיה למדן שהייתה לו קושיה כ"כ קשה בלימוד עד שהוא הטיל ספקות באמיתת הגמ'... ולמה לא?? כי היות ויש שקיפות מלאה בגמ'... אז ברור לי כשמש שכל שאלה כבר מטופלת ממזמן... ואם אני לא הבנתי אז אני פה הבעיה... רק חבל שבנוגע לאמונה... פה זה כבר שונה... שיש כאלו שחושבים שאם יש להם איזה ספק... אז יתכן שהם גילו את אמריקה... זה לא אמור להיות ככה... וזה מחבל חינוכי שלנו!!!

מותר לשאול שאלות!!! ואם מישהו אמר לך אחרת... הוא טועה!!! נקודה.

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' – אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה. פרשת וארא התשע"ח, גליון 23

בס"ד

תשובה: כל ירידת האדם לעולם הזה היא כדי לקיים את המצוות, ובלא זה אין לו זכות קיום, ולכן ירבח האדם בתורה ובמצוות.

בח השמיעה האמיתית

שאלה: האם יתכן שאדם שומע דיבורים, אך באמת אינו שומע?

ב. שמות ו, ט: "ולא שמעו אל משה בן רוח ובמעבדה קשה". פרש"י "ולא שמעו אל משה – לא קיבלו תנחומין". ופירש בשפתי חכמים ו'שמיעה' זו לשון קבלה, שסברו שאי אפשר לגאלם מעבודה קשה כזו, 'ואל משה' פירוש לתנחומיו. כיוצא בזה כתוב (דברים ו, ד) "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ופרש"י קבל והבן ישראל...

לפעמים מדברים עם אדם על איזה דבר, אבל אתה רואה שאינו אתך, הוא לא מקבל את הדברים, אף שהוא 'שומע' באזניים, אבל חסר ב'שמיעת הלב' – בקבלת הדברים ובהבנתם. [לכן כשרואה שאינו שומע ולבו אטום 'מקוצר רוח ומעבודה קשה', ינסה לדבר עמו בזמן אחר כשהוא רגוע יותר ולבו פתוח, או שינסה למשוך את לבו במשלים וסיפורים, ואגב יאמר לו גם את מה שרצה. וכאותה אמה שהוצרכה לתת תרופה לבנה וסגר את פיו בכל עת שנגשה אליו עם התרופה, לכן אמרה לו בדיחה, וכשפתח פיו בצחוק, תיכף הכניסה לו את התרופה].

וחילוק גדול יש ביניהם, ככתוב (להלן יח, א) "וישמע יתרו... את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו", ופרש"י "מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק". ונתבאר להלן (יח, א 'שמיעה ראיה') כי באמת כולם שמעו, ככתוב (להלן טו, יד) "שמעו עמים ירגזון", אבל יתרו הוא זה שבא, ולמה? משום שאצלו השמיעה היתה קבלה והבנת הדברים שידע מה הם מחייבים. וכאותו כפרי שיצא פעם לעיר, בעודו הולך ראה מסילות ברזל על הדרך, והתפלא והתעניין מה הן ומה משמעותן. לא עברו רגעים מועטים והנה שומע הוא צפירות חדות מרחוק, אך בהיותו איש כפר, לא ידע מהי רכבת ולכן לא השגיח בצפירות, לאחר שניות מועטות הוא שומע כי הצפירות

זכות קיום בלא תורה

שאלה: האם יש לאדם זכות קיום כשאינו לומד תורה ומקיים מצוות?

א. שמות ו, ז: "ולקחתי אתכם לי לעם... וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים". נראה שיש ללמוד מכך שהקב"ה כביכול אומר לבני ישראל שמחוייבים הם לקיים את המצוות וחלילה להם מלעשות עבירות, שהרי כמעט בטלו מלהיות אומה, על ידי שבמצרים ירדו עד מ"ט שערי טומאה, וכל מה שהקב"ה הוציאם ממצרים (שעברו שם את כור ההיתוך לעשותם אומה שתקבל את התורה במדבר) ולקחם לעם הוא כדי 'להיות לכם לאלקים' שתקיימו תורתי ומצוותי, אך אם אינכם מקיימים אותה, מוטב שלא תהיו, כדרך שנאמר (ברכות יז.) על מי שלומד תורה שלא לשמה כשהוא על מנת לקנטר ש'מוטב לו נהפכה שלייתו על פניו' (תוספות ברכות שם ד"ה העושה). וכדרך שאמרנו (עירובין יג:) נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, מאחר שיש שס"ה לאוין שהם הרבה יותר מרמ"ח מצוות וקרוב הוא יותר לעבור עבירות (כפירוש מהרש"א), ואם כן כל התועלת לאדם שנברא הוא רק כדי שיקיים המצוות כראוי ותהיה שווה ירידתו לעולם הזה.

גם האור החיים (בראשית א, א) כתב "רז"ל (ב"ר א, ד) דרשו תיבת 'בראשית' בשביל התורה שנקראת ראשית, ופירוש אות ב' של בראשית היא ב"ת הסיבה, ומעתה מי שזכה בתורה – זכה בכל העולם, ומי שלא זכה בתורה – אין לו ליהנות מהעולם עד מדרך כף רגל לבד (אלא) אם ישמש הכֶּשֶׁר עמלית". ולכאורה מבואר כאן דברים חמורים, שמי שאין לו שייכות לתורה, אסור לו ליהנות מהעולם הזה שנברא בעבור התורה. גם הרע"ב פירש את המשנה (אבות ג, יז) "אם אין קמח אין תורה – מי שאין לו מה יאכל האיך יעסוק בתורה. אם אין תורה אין קמח – מה יועיל לו הקמח שבידו הואיל ואין בו תורה. נוח לו שלא היה לו קמח והיה מת ברעב", שהרי כל הקמח ועניני העולם הזה ניתנו רק למי שעוסק בתורה כמבואר באור החיים הנזכר.

השיכור מתקרב אל שיכור המתגולל בקיאו, מתכופף ולוחש לו: היכן קנית כזה יין משובח וריחני?!...

אדם כל כך תפוס בתאוותיו ושטויותיו עד שאינו מרגיש עד כמה הוא מלוכלך בהם ולכן קשה לעזור לו, העצה היא להתפלל עליו שהקב"ה יפתח את לבו לקבל תוכחה ולשנות את דרכו. וכמובן ינסה לפתוח עמו בשיחה בזמן שהוא בשמחה ומצב רוח מרומם, אך לא ירפה מלהתפלל שיצליח במשימתו.

תשובה: לפעמים אדם כל כך שקוע בתאוותיו עד שקשה להניאו מכך, ויש לדעת איך לעשות זאת בחכמה.

התבוננות הלב

שאלה: האם שיין שאדם ישמע דבר שנחוץ לו ביותר, ובכל זאת לא יתייחס אליו?

ד. שמות ו, ט: "ולא שמעו אל משה מוקצר רוחו ומעבודה קשה". פרש"י "כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו". וביאר בעיקר שפתי חכמים שכאלו כתוב "ולא שמעו אל משה מחמת שהיו בצרה גדולה", והרמב"ן והחזקוני הוסיפו לבאר שהואיל ופחדו מפרעה שמא לא יספיקו לבנות כמתכונתם ויהרגום שוטריה, לכן לא יכלו להקשיב לדבריו. ועדיין יש לעיין, כי אדרבה כיון שהיו בצרה כה גדולה, בתוככי השעבוד המפרך והקשה, אם כן מיד שבאים לבשר להם על הצלתם היה להם לשמוע היטב, (וגם לתוספת הרמב"ן ורבינו בחיי שהיו כקצים בחייהם מחמת רוב השעבוד, עדיין קשה למה לא שמעו אליו שכן אם יגאלו, שוב לא יהיו בשעבוד כזה). אלא התשובה נמצאת בדברי הספורנו שכתב "ולא שמעו אל משה – להתבונן בכל זה בענין שיבטחו בישועת האל יתברך ויחשבה להם צדקה, מקוצר רוח – כי לא נאמנה את אל רוחם, ולא נתנו לב להתבונן. ומעבודה קשה – כי לולא העבודה הקשה היו נותנים לב לדברי משה, והיו מבינים מטענותיו שראוי לבטוח". מבואר כי על אף ששמעו אותו שבה לבשר להם על גאולתם על ידי שיבטחו בה, אבל מקושי העבודה לא "נתנו לבם להתבונן" בדבריו.

וכבר העיר הגה"צ רבי לייב חסמן (אור יהל) שזוהי מחלה רוחנית שממנה סובלים רוב באי העולם מדור דור, ע"ש. וכן אמר הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין (באור יחזקאל אמונה עמ' רטז): כך הם דרכי שמים לתת לאדם נסיון באופן שיש מקום לטעות כדי לבוחנו אם יתגבר, כל החיים נסיונות לאדם,

מתקרבות ומוסיפות בקולם הרם, מתחיל הוא לרקוד, לדעתו זה נראה תזמורת כמו בחתונה, והוא מפזז ורוקד לעצמו, הצפירות הולכות ומתחזקות ביתר שאת, שהרי קטר הרכבת לא רוצה לדורסו, אך הוא רק מגביר את ריקודיו. ברגע האחרון ממש, תפסו עובר אורח והשליכו אל מעבר המסילה, וברוך ה' ניצל. לאחר התאוששות של כמה רגעים, בא אליו אותו הלך ושאלו בבהלה נוראה: וכי שוטה הנך, או חרש אתה, וכי לא שמעת את הצפירות הרמות של הרכבת? השיבו הכפרי בתמימות: שמעתי, ועוד איך שמעתי, אבל חשבתי שזו תזמורת... מעלת השמיעה היא לנסות להבין מה שהוא שומע, לקבל את הדברים ששומע וליישם.

תשובה: חשומע בלא חבנה וקבלת הדברים נחשב כמי שלא שמע.

הוצאה מהבלי הזמן

שאלה: מה צריך לעשות כשרואים אדם שקוע בחבלי הזמן?

ג. שמות ו, ט: "וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מוקצר רוחו ומעבודה קשה". פירש הספורנו "ולא שמעו אל משה – להתבונן בכל זה בענין שיבטחו בישועת האל יתברך ויחשבה להם צדקה... מקוצר רוח – כי לא נאמנה את אל רוחם, ולא נתנו לב להתבונן". הרי שמשה רצה לעזורם ולגואלם, אך הם מרוב שקיעותם בעבודה לא יכלו להתבונן בדבריו ולהקשיב לו.

ניתן ללמוד מכך על המציאות שלפעמים רואים בחור במצב רוחני קשה, מסובב בכל מיני שטויות והבלים המפריעים אותו בעבודת ה', רוצים לעזור ולדבר עמו, אבל "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח". אתה רוצה לנענעו ולהזהירו: תבין באיזה מצב נורא הנך נמצא, למה לא תתפוס את עצמך לפני שיהיה מאוחר... אך הוא כאותו שיכור שנמצא בשכרותו ואין מה לדבר עמו. ומסופר על אחד השיכורים שחכם אחד דרש בטובתו שיפסיק במעשי שכרותו הנבזים ולא יתגולל בתוך קיאו בחוצות (עיין במצודות דוד ירמיה מח, כו), אך ללא הועיל. הוא חשב מה יעשה כדי לשכנעו לחדול ממנהגו הרע הזה, פעם כשראה איזה שיכור אחר מתגולל בקיאו, כולו מטונף בבגדיו ומשמיע הברות משונות, משך את השיכור לאותו מקום – כדי להראות לו כיצד נראה שיכור בשעת שכרותו, וחשב בודאי כשיראה זאת בעיניו יפסיק להשתכר. כשהביאו לשם, נתפלא לראות את ידידו

כשאדם רואה מכשולים וקשים בחייו, עליו להתגבר עליהם ולדעת כי (משלי כט, יא) "וחכם באחר ישבחנה" (כלומר, אדם שהוא חכם בזמן מאוחר יותר כשיתברר לו שהיה הדבר לטובתו, ישבח את אותו המאורע כגון: לטובתי נשברה רגל פרתי וכדו'), ורק בסוף הדרך מראה הקב"ה את הנהגתו, נבטח בה' ולא נתייאש כלל. לכן ראוי לאדם להתבונן בקורות אותו, ולהבין מה עליו לעשות, וכיצד עליו להתנהג? וכפי שאמר דוד המלך (ש"א יז, לו) "גם את הארי גם הדוב הכה עבדך", ובודאי לא נתכוין להתגאות, אלא כונתו שהואיל והקב"ה עשה לו כן, הבין שהקב"ה הראה לו שיש בכוחו להתגבר על גלית.

תשובה: אדם שאינו מתבונן חיטב במה שקורה עמו, אף כששומע דברים הנחוצים לו, יתכן שלא יתייחס אליהם.

הנהגה בנחת

שאלה: מהי הדרך להנחית את העם או בני חבית?

ה. שמות ו, יג: "ויצוים אל בני ישראל". פרש"י "ציום עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם". מבואר שהדרך להנהיג בני אדם הוא רק בנחת ובסבלנות, ואם אינו יכול לעשות זאת, כמעט שלא יוכל להנהיגם. ולכן ידע האדם: אם אינך יכול להתנהג בסבלנות, אל לך ליגש כלל למלאכת החינוך וההדרכה. וכבר אמר שלמה בחכמתו (קהלת ט, יז) "דברי חכמים בנחת נשמעים".

גם תוכחה נצרכת להיעשות רק בנחת, כמו שכתב הרמב"ם (דעות ז, יז) "יוכיחנו בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה, ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו להביאו לחיי העולם הבא". וביראים (סימן לו) כתב "ועל המוכיח להוכיח בנעימות ונחת כדי שיקבל דבריו", ובעמודי הארזים שם פירש דהיינו בלשון רכה ודיבור בנחת ולא בכעס. וברש"י (ערכין טז:) פירש בדברי האמורא שאמר 'תמהני אם יש בדור מי שיודע להוכיח', היינו 'שיודע להוכיח, דרך כבוד שלא יהו פניו משתנין' (ובויקרא יט, יז 'תוכחה ראוי', ובדברים ח"א א, יא 'תוכחה באהבה' הרחבנו עוד בדברים אלו). ולא זו בלבד שאין להוכיח כי אם בנחת, אלא שכתב הגר"ח מוואלז'ין (כתר ראש, קמג) ש'אם אינו יודע להוכיח בלשון רכה אלא בכעס, פטור הוא ממצות התוכחה'.

גם אם האדם ממחר לעסקיו ואפילו ללימודו, או שאין לו כח ורצון מספיק להתנהג בנחת רוח עם בני ביתו, ולכן עושה את הדברים בציווים מהירים: תעשה כן, לך מיד לישון וכדו', שלא יחשוב שחוסך הוא בכך זמן וכוחות, כי פעמים

רבות גם אם באותו רגע נראה שהעסק מסתדר מיד, אך לאחר שנים רבות יראה שצריך להשקיע שעות, ימים ואולי גם חדשים על כל מה שמנע מלהשקיע בהם בקטנותם, כמו למשל שעל ידי מניעת היחס 'החם' שלא הקדיש להם בקטנותם, גרם להם חסכים וחסרונות רגשיים, וכשגדלים והמצב קשה, צריך להקדיש פי כמה וכמה מזמנו כדי להשלים זאת. והנסיון יוכיח על כך.

תשובה: על האדם להתנהג עם בני ביתו ושאר העם בנחת ובסבלנות, גם כשמוכיחם יעשה כן בנחת ובדרך ארץ, ואם לא עושה כן – מוטב שימנע מלחזקו.

התפארות בבן מוצלח

שאלה: האם ראוי לאב להתפאר בבנו המוצלח ולסמוך על בנו שיגדל כראוי בלא השגחה?

ו. שמות ו, כ: "ויקח עמרם את יוכבד... ותלד לו את אהרן ואת משה". כתב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (דרש משה) שמה שלא הוזכר שם אביו ושם אמו של משה עד אחר שנצטוו להיות הגואל, נראה שבא להשמיענו שאין לאדם להשתבח בבנו אף שכשרונותיו גדולים מאוד ונתמלא הבית אורה מחמתו, ולא יסמוך שאינו צריך להשגיח עליו וללמוד עמו משום שבודאי יהיה טוב, כדרך הרבה בני אדם שכשיש להם בן בעל כשרון גדול סומך עליו שלא לחנכו ולא לייסרו ביותר, כי חושב שבודאי יהיה תלמיד חכם וירא אלקים. אלא אדרבה יש לחוש שבכשרונותיו הגדולים יתגדל בענינים אחרים ויתפתה ליצרו, כמאמר חז"ל (סוכה נב.) שהגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, ולכן צריך ללמדו ולחנכו ביותר ולהשגיח עליו, שלכן לא נשתבח עמרם ויוכבד בבנו הגדול מכל העולם אלא רק כשנתגדל ונעשה נביא ה' ושליח לגאולה.

תשובה: אין לאדם להשתבח בבנו בעל חכשרון ולחזקו מלחנכו על סמך שבודאי יהיה חכם וירא אלקים, אלא אדרבה עליו להשקיע בו ולחנכו ביותר.

עשר המכות

לסיום, הואיל והארכנו בכל ענייני עשר המכות בספר 'תורת עשר המכות', וניכר מזה הרבה אמונה וגבורות ה', לכן נציין רק כמה שאלות מעניינות מתוך הספר: (א) האם היתה מכה שהיו מצרים יכולים להישמט ממנה לגמרי, ומדוע דוקא היא נתייחדה בזה?

(ב) במה נתייחדה מכת כינים שלדעת כמה ראשונים (רמב"ם וריטב"א ועוד) היתה גם אצל בני ישראל, אלא שלא הזיקתם?

(ג) במה נתייחד מכת ארבה יותר משאר המכות שיש לספר זאת לדורות?

(ד) מה היה גודל הכינים, ומדוע לא יכלו החרטומים לעשותן?

(ה) האם היתה מכה שלא נצטוו משה ואהרן מפי ה' במפורש להודיע עליה לפרעה?

(ו) כיצד היה נס בתוך נס בכל מכה, ולא רק במכת ברד?

(ז) האם היו מכות שגם אומות אחרות סבלו מהם?

(ח) מהי המכה שהיתה המחודשת יותר בדרך הטבע, והמצויה ביותר בדרך הטבע?

(ט) מהו עונש המצריים על כך שעל ידי השעבוד ביטלו את ישראל מלהתפלל וללמוד?

(י) מאיזה מכות סבלו הרבה אחרי שנגמר המכות?

(יא) מה קרה לברד שהיה באמצע לרדת בשעה שמשה התפלל להסרתו?

(יב) האם המכות נהגו גם בשבת או רק בימות החול?

(יג) למה דוקא מכת בכורות נעשית על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו?

(יד) מדוע דתן ואבירם לא מתו בימי האפילה שבמכת חושך כשאר הרשעים?

(טו) כמה מבני ישראל מתו במכת חושך?

(טז) מה הטעם שבמכת חושך פרעה לא ביקש ממשה שיתפלל עליו?

(יז) מדוע רק במכות ברד וארבה נזכר פרעה לומר: חטאתי?

(יח) מהו עונשן של נוגשי מצרים על מה שהפחידו את ישראל?

(יט) מדוע עשה ה' קולות במכות צפרדע וברד?

(כ) אלו מכות שימשו הכי הרבה פעמים, וכמה פעמים שימשו שאר המכות?

(כא) האם המכות נהגו גם בישראל, לפחות בחלקן, ומדוע?

(כב) מהו תכלית המכות, ומדוע הוצרך ה' להביא את כולן ולא נסתפק במכה אחת החמורה שבהן?

(כג) לשם מה הוצרך פרעה לצאת בכל יום אל היאור?

(כד) למה משה ואהרן התרו את פרעה רק על חלק מהמכות?

(כה) מהו הזמן בו התחילו המכות, ובמשך כמה זמן היו?

(כו) מה הטעם שהמצריים לקו דוקא במכות אלו ולא במכות אחרות, ומה הטעם שלקו דוקא במגין זה?

(כז) מדוע הוצרך הקב"ה להכביד את לב פרעה, וכיצד עשה זאת?

(כח) למה על חלק מהמכות לא הוצרך פרעה לבקש שיפסקו?

(כט) אלו מכות ניסו גם החרטומים לעשותן, ואלו לא ניסו לעשותן, ומדוע?

(ל) איזה עונש קיבל פרעה על מה ששחט את ילדי ישראל?

(לא) אלו חיות באו במכת ערוב, מהיכן באו, ומדוע?

(לב) כמה צפרדעים היו בתחילת מכת צפרדע, וכיצד נתפתחה המכה?

(לג) על מי נשאר השחין לעולם גם לאחר שנסתלקה המכה?

(לד) איזה עונש קיבלו המצריים על מה שביטלו את ישראל מתורה?

(לה) מדוע במכות מסויימות הוצרך פרעה לקרוא למשה ולאהרן ולא נסתפק לקרוא למשה בלבד?

(לו) מה טעם שהמצריים שנאו את רועי הצאן?

(לז) מהו החילוק בין מה שפרעה הכביד לבו למה שחיוזק לבו?

(לח) מדוע חשש יעקב אבינו להיקבר במצרים?

(לט) מדוע בחלק מהמכות הוצרכו משה ואהרן ללכת להתרות את פרעה בעודו ביאור, ובחלק מהמכות התרו בביתו?

(מ) כיצד הראה הקב"ה שהוא מושל בעליונים ובתחתונים, ביסוד המים, העפר, הרוח והאש?

(מא) האם עשיית המכות נעשו על ידי ידו של משה או על ידי מטהו?

(מב) מה עשו הכינים לאלו שברחו מפניהם לים?

(מג) מה הן שלשים ושמונה הטעמים של 'מידה כנגד מידה' למכת צפרדע?

© כל הזכויות שמורות. להערות, תרומות והנצחות. ולהשיג את ספרי המחבר: הפרשה המחכימה – על התורה, המגילה המחכימה – אסתר, המשנה המחכימה – אבות, תורת עשר המכות, שלום רב המקוצר – שאלת שלום והארת פנים (בעברית או באנגלית). זמנים ומועדים – חנוכה. המעוניין בעלון דרך המייל, ישלח בקשתו, בטלפון 02-5864229, או בדוא"ל: bh5864229@gmail.com

נא לתרום ב'גדרים פלוס': קופות נוספות, שבט (באות ט') אחים רמות פולין, לתשלום עבור: עלון הפרשה המחכימה

מערכה בענין משה ומטה אהרן

לא פורש באיזה מטה. ומוזכר שתי הפעולות הרמה והכאה. ומפורש שהכה את המים שביאור. והדבר צריך ביאור.

ונראה הביאור שבאמת נעשו שני הדברים, גם משה הכה את היאור עם המטה שלו.² וגם אהרן הרים את מטהו על כל מימי מצרים. וזהו ביאור הפסוק 'ויעשו כן משה ואהרן' - ששניהם עשו כל אחד מה שהצטווה. 'וירם במטה' - זה אהרן, שרק הרים את מטהו כנגד מימי מצרים. 'ויך את המים אשר ביאר' - זה משה שהכה במטה שלו שנהפך לנחש. [ויש לדייק גם מטעמי המקרא שיש הפסק ניכר בין וַיִּרָם בַּמֶּטֶה להמשך וַיִּךְ אֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר, לרמוז שלא נעשה על ידי אותו אחד].

ונמצא ששני הפסוקים אמת, גם משה הכה את היאור במטה שלו כמו שהתירה את פרעה, וגם אהרן הרים את המטה שלו על כל מימי מצרים כמו שהצטווה.³

ג. פעולות המטה בהכאה ובהרמה.

יש להבחין שדברים רבים נעשו ע"י המטות, ומצינו כמה פעולות במטה:

א. השלכה –

1. בפרשת שמות "וישלכוהו ארצה ויהי לנחש" (שמות ד' ג').
2. בפרשת וארא "והשלך לפני פרעה יהי לתנין" (שם ז' ט').

ב. הכאה –

1. במכת דם "ויך את המים אשר ביאר... ויהפכו... לדם" (שם כ').
2. במכת כינים "והך את עפר הארץ והיה לכנים" (שם ח' ב').
3. בפרשת בשלח "והכית בצור ויצאו ממנו מים" (שם י"ז ו').

ג. הרמה –

1. במכת צפרדע "נטה את ידך במטך... והעל את הצפרדעים" (שם ח' א').
2. במכת ברד "ויט משה את מטהו על השמים, וה' נתן קלת וברד" (שם ט' כ').
3. במכת ארבה "ויט משה את מטהו... ויעל הארבה" (שם י' ג' - ד').
4. במכת חושך "ויט משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה" (שם י' כ"ב).⁴

² ולקמן ניישב הסתירה מהגמרא ומהמדרשים.

³ יש עוד פסוק המקביל להתראה בפרעה בסוף פרשת בשלח "ומטך אשר הכית בו את היאר קח בידך" (שמות יז ה'), ומדויק 'מטך' - מטה משה. 'אשר הכית' - פעולת הכאה. וגם 'הכית' - משמע שמשה היכה. 'את היאר' - שההכאה היתה רק ביאור ולא בכל מצרים.

⁴ ואע"פ שלא פורש שאחז מטה בידו. הכוונה עם המטה. וכמו שכ' הרמב"ן במי מריבה (במדבר כ' ח') 'ולפעמים יאמר נטה את ידך ורצונו לומר להכות

א. האם היו שני מטות?

בפרשת שמות כשאמר משה "והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי... ויאמר אליו ה' מה זה בידך ויאמר מטה. ויאמר השליכוהו ארצה וישלכוהו ארצה ויהי לנחש" (שמות ד' א' - ג'). ובסוף ציווהו "ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האתת" (שם י"ז). ובהמשך "ויקח משה את מטה האלקים בידו" (שם כ'). - למדנו שביד משה נמצא מטה שנהפך לנחש.

ובפרשת וארא אמר ה' למשה "כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין". ונראה שזה היה מטה של אהרן שאמר 'מטך'. וכן בהמשך "וישלך אהרן את מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין" (שם ז' ט'). ובסוף מפורש "ויבלע מטה אהרן את מטתם" (שם י"ב). א"כ משמעות הכתוב שהיו שני מטות: מטה משה - שנהפך לנחש, ומטה אהרן - שנהפך לתנין.

ב. ביאור מיוחד כיצד נעשתה מכת דם.

במכת דם יש בתיאור המכה שלש חלקים: א. ציווי ה' למשה - להתרות את פרעה (פרק ז' פסוקים י"ד - ח'). ב. הציווי לאהרן לעשות את המכה (פסוק י"ט). ג. תיאור העשייה (פסוקים כ' - א').

ישנם כמה הבדלים בין ההתראה לפרעה לציווי של אהרן.

הנה בתחילה אמר ה' למשה "לך אל פרעה... והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך" (שם ז' ט"ו). וכפי שראינו זהו מטה משה שנהפך לנחש ולא לתנין.¹

"ואמרת אליו... הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאר, ונהפכו לדם" (שם ט"ז). ובהמשך כאשר ציוה את אהרן "ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים - ומפרט - על נהרתם על יאריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם. ויהיו דם. והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים" (שם י"ט).

ויש כאן ארבעה הבדלים: א. מי יעשה את המכה - משה או אהרן. ב. באיזה מטה תעשה - במטה משה או במטה אהרן. ג. מה יעשו במטה - הכאה או הרמה. ד. על איזה מים - ביאור או בכל ארץ מצרים.

אחר זאת נתבונן בפסוק בתיאור עשיית המכה, "וַיַּעֲשׂוּ-בְנֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּרָם בַּמֶּטֶה וַיִּךְ אֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לַעֲיֹנֵי פְרַעְה וְלַעֲיֹנֵי עֲבָדָיו וַיִּהְיוּ כַל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר לְדָם" (שם כ'). והנה בפסוק סתם מי עשה את המכה, בתחילה כתוב 'ויעשו כן משה ואהרן', משמע ששניהם עשו, ואח"כ כתב בלשון יחיד 'וירם במטה, ויך את המים'. גם

¹ ואף שרש"י פירש לתנין - נחש. יתבאר לקמן מה הכריחו לזה. אך אעפ"כ נאמר שזהו סוג נחש מיוחד שנקרא תנין ואינו נחש סתם.

5. בקריעת ים סוף "הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו" (שם י"ד ט"ז).
 6. בהטבעת מצרים "נטה את ידך על הים וישבו המים על מצרים" (שם כ"ו).⁵
 7. במלחמת עמלק "ומטה האלקים בידי... והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל" (שם י"ז ט' - י"א).

ונראה לבאר את חילוק הפעולות לפי התוצאות:

השלכה - בשביל לשנות את המטה לדבר אחר. כמו נחש ותנין.

הכאה - בשביל לשנות את הדבר שהכהו לדבר אחר.

בדם - נהפכו המים לדם. כמו שכתוב "ויהפכו כל המים אשר ביאר לדם" (שם ז' כ').
בכינים - נהפך העפר לכינים. כמו שכתוב "והך את עפר הארץ והיה לכינים". "כל עפר הארץ היה כינים" (שם ח' יב - יג).

בצור - נהפך האבן למים, וזהו מה שכתוב "ויצאו ממנו מים". וכן מפורש בתהילים "ההפכי הצור אגם מים" (תהילים קיד ח').⁶

הרמה - בשאר המקומות שלא השתנו דברים לדבר אחר.

נחזור למכת דם, וכפי שראינו שם היה גם הכאה וגם הרמה. ועל פי היסוד הנ"ל יש בו גם כן שתי תוצאות. וכמו שמדוקדק בפסוקים.

בהתראת פרעה נאמר "כה אמר ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאר, ונהפכו לדם" (שמות ז' יז). ובפסוק אח"כ מבואר ההשלכות "והדגה אשר ביאר תמות, ובאש היאר, ונלאו מצרים לשנות מים מן היאר" (שם יח). ומודגש כל הזמן שמכה זו תהיה על היאור.

ובציווי לאהרן נאמר "קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים - על נהרתם על יאריהם⁷ ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם, ויהיו דם, והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים" (שם יט). כאן מדובר על כל המים שבמצרים, ולא על היאור. וגם לא מוזכר שיהפכו לדם, אלא שיהיה בהם דם. ואף הלשון "ויהיו דם" אין הכוונה שיתהפכו לדם שהרי לא כתוב "ויהיו לדם" כמו שכתוב בכינים על העפר "והיה לכינים".

וכן נשנה ג"כ בתיאור המכה "ויהפכו כל המים אשר ביאר לדם - והדגה אשר ביאר מתה, ויבאש היאר, ולא יכלו

מצרים לשנות מים מן היאר. ויהי הדם בכל ארץ מצרים" (שם כ' כא).

זאת אומרת ע"י הכאת היאור נהפכו כל המים שביאור לדם, ולא היה שם מים, לכן מתו הדגים ויבאש היאור ולא יכלו לשנות ממנו. וזה נעשה ע"י משה במטה שלו שנהפך לנחש. אבל אהרן הרים מטהו על כל מצרים ועל ידי זה נהיה דם בכל המים שבמצרים, לא נהפכו המים לדם אלא נהיה בהם גם דם. ולכן לא מתו בהם הדגים ואף המצרים יכלו לשנות מים מעורבים עם דם, לא כמימי היאור שהיו רק דם.⁸

ומדויק בפסוקים שרק מן היאור לא יכלו לשנות, כמו שכתוב "ולא יכלו מצרים לשנות מים מן היאר" ובהמשך "ויחפרו כל מצרים סביבת היאר מים לשנות כי לא יכלו לשנות ממימי היאר" (שם כד).

וכן מדויק בתהילים "ויהפך לדם יאריהם, ונזליהם בל ישתיו" (עח מד). משמע שרק היאור הפך לדם, ושאר הנוזלים רק לא היו ראויים לשתיה.

ד. השוואת מכת כינים למכת דם.

אחר הדברים האלו יש לדקדק גם בפסוקים במכת כינים שנעשתה כמו מכת דם. ע"י משה ואהרן בשני המטות ובשתי תוצאות. שכך נאמר בכינים - "ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן נטה את מטך והך את עפר הארץ והיה לכינים בכל ארץ מצרים. ויעשו כן ויט אהרן את ידו במטהו ויך את עפר הארץ ותהי הכנס באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כינים בכל ארץ מצרים" (שמות ח' יב - יג). ויש לדקדק מהו הלשון 'ויעשו כן' בלשון רבים והרי רק אהרן הכה.⁹

ונראה לפרש כך 'ויאמר ה' אל משה - אמר אל אהרן נטה את מטך' - זהו ציווי אחד. 'והך את עפר הארץ והיה לכינים בכל ארץ מצרים'. זהו ציווי נוסף למשה. שהיה ציווי לומר לאהרן להרים את מטהו. והיה ציווי למשה להכות את העפר. וכך ג"כ בעשייה 'ויעשו כן' - שניהם. 'ויט אהרן את ידו במטהו'. זה עשה אהרן, 'ויך את עפר הארץ' - זה עשה משה. וגם התוצאות התחלקו: 'ותהי הכנס באדם ובבהמה' - זהו שבאו עליהם כינים כמו שבאו צפרדעים, וחלק זה נעשה על ידי הרמת המטה של אהרן. 'כל עפר הארץ היה כינים בכל ארץ מצרים' - זהו שנהפך העפר לכינים ונעשה על ידי הכאת המטה של משה. ויש הדגשה שנהפך העפר לכינים בכל ארץ מצרים גם בציווי וגם בעשייה. שהייתה זו מכה על האדמה שנהפכה לכינים, חוץ ממה שעלו באדם ובבהמה. [גם כאן מדויק ההפסק בטעמים, נִטָּה אֶת-

⁸ (על פי זה אפשר לומר שכשהיו היהודים שותים היה נברר להם המים, אבל מהיאור שהיה בו רק דם גם היהודים לא יכלו לשנות).

⁹ ובאבן עזרא פירש ויעשו על משה משום שדיבר לאהרן, ומדין מעשה את חבירו. אך אין לפרש ויעשו דהיינו שמשה ציווה ואהרן היכה. שהרי בפרשת בהעלותך כתוב ג"כ דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות ואח"כ כתוב ויעש כן אהרן, בלשון יחיד, ולא כתוב ויעשו על משה שציוה.

במטה, כי הכתוב יקצר בדבר הנשמע'. וכך הוא במכת ברד בציווי נאמר "נטה את ידך". ובעשייה "ויט משה את מטהו". (וכ"כ באבן עזרא ח' י"ב).

⁵ כנ"ל.
⁶ וכן פירשו כמה מהמפרשים שהוא הצור בחורב, וכך משמע גם ברמב"ן במי מריבה, שהיפוך הצור לאגם - הוא בחורב. חלמיש למעיינו מים - במי מריבה. ובפירוש ר"י חיון לתהילים כתב 'ההפכי הצור אגם מים - וכאמרו והכית בצור ויצאו ממנו מים, כי נמש והיה למים'.

⁷ פרש"י העשויים בידי אדם. ואינו היאור - הנילוס.

בְּמִטָּה, וְהָיָה אֶת-עֵפֶר הָאָרֶץ. וְכֵן בְּהִמְשֵׁךְ וַיֵּט אֶהָרֶן אֶת-יָדוֹ בְּמִטָּה, וַיֵּד אֶת-עֵפֶר הָאָרֶץ. לְרִמּוֹז שְׁאִין כָּאֵן רִצָּף לִפִּי שְׁלֹא נַעֲשׂוּ שְׁנֵיהֶם עַל יְדֵי אֶהָרֶן¹⁰.

ה. ישוב דברינו עם הגמרא והמדרש.

בגמרא בסנהדרין (צט ע"ב) "אמר רבי אבהו כל המעשה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה שנאמר ומטך אשר הכית בו את היאר וכי משה הכהו והלא אהרן הכהו אלא לומר לך כל המעשה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה". ומפורש שאהרן היכה.

ברש"י פירש במכת דם (ז' יט) "אמור אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים ולקה על ידי אהרן". וכן במכת כינים (ח' יב) "אמור אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול ולקה על ידי אהרן. ומקורו במדרש רבה בשם רבי תנחום. ומפורש שלא כדברינו.

אמנם נראה שדבר זה תלוי במחלוקת אם היה מטה אחד או שני מטות. והנה למרות שמשמעות הפסוקים שהיו שני מטות כמו שדייקנו, במדרש מוכח שהיה מטה אחד שכתוב (שמ"ר ה' ו') שעל המטה היה כתוב דצ"ך עד"ש באח"ב ואמר ה' למשה אלו המכות עשה לפרעה על ידי המטה הזה. ורואים שסבר שאף דם צפרדע וכנים נעשו במטה הזה אף שלשון הפסוק שנעשו ע"י מטה אהרן כמו שכתוב בדם "אמר אל אהרן קח מטך" (שם ז' יט). בצפרדע "אמר אל אהרן נטה את ידך במטך" (שם ח' א'). בכינים "אמר אל אהרן נטה את מטך... ויט אהרן את ידו במטהו" (שם ח' יב - יג). אלא שהיה זה אותו מטה וכשהוא ביד אהרן נקרא מטה אהרן¹¹.

וכן גם במדרש על הפסוק "והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך, כדי שיתירא ממנו". וביארו המפרשים לפי שראה שבלע את מטות החרטומים וכשראה פרעה כן תמה ואמר, ומה אם יאמר למטה בלע לפרעה ולכסאו, עכשיו הוא בולע אותנו. וזהו לשיטתו שהיה מטה אחד והוא זה שבלע את מטות החרטומים, אבל לפי דברינו שהיו שני מטות והמטה אשר נהפך לנחש אינו מטה אהרן שנהפך לתנין ובלע את מטות החרטומים. ולפי המדרש תנין ונחש הוא דבר אחד וכמו שפירש רש"י.

אמנם מצינו מן המפרשים שפירשו שהיו שני מטות וכמשמעות הפסוקים¹².

¹⁰ ונמצא שגם בדם וגם בכינים היו שתי מכות שונות: בדם - א. הוכה היאור שהיה האליל של המצריים שנהפך לדם. וכלשון הפסוק "וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאר" (שם ז' כ"ה). ב. הוכו האנשים שבכל המים היה דם ונפסל לשתייה. בכינים - א. הוכתה האדמה בכל מצרים שהפכה לכינים (וכל הצמחים התקלקלו). ב. הוכו האנשים שסבלו מהכינים שעלו עליהם.

¹¹ כך פירש האבן עזרא, ועוד מפרשים.

¹² כך פירש בכלי יקר. והביאו המפרשים שכן משמע בזוהר. (אוה"ח שמות ד' י"ז). וכך לשון הזוהר (וארא קיז) "ואמרת אל אהרן קח את מטך - מאי טעמא מטה אהרן ולא מטה משה וכו'".

ובזה תלוי הנדון האם משה הכה את היאור. שאם היה רק מטה אחד בהכרח שאותו איש שהרים את המטה הוא גם הכה בו¹³. וכיון שנאמר לאהרן נטה את ידך על כרחך שהוא ג"כ הכה. ולכן כתוב במדרש ובגמרא שמשה לא הכה, אלא שנקרא על שמו משום שעיישה את אהרן, אמנם אם היו שני מטות גם אין הכרח לומר שאותו איש הרים והכה, שהרי היו שני מטות ואיש אחד הרים והשני הכה. ויש גם הכרח לזה שהרי יש גם סתירה באיזה מטה נעשתה המכה, מצד אחד נאמר לאהרן 'קח מטך' דהיינו מטה אהרן, ומצד שני כתוב 'והמטה אשר נהפך לנחש', שהוא מטה משה. וכן בפסוק שהגמרא הביאה 'ומטך אשר הכית בו את היאר' נראה שהיה זה מטה משה, ועל סתירה זו אין תשובה משום שעיישה את אהרן. אלא בהכרח שהיו את שתי הפעולות בשני המטות על ידי משה ואהרן וכמו שביארנו.

[אמנם על הטעם שאמר במדרש לפי שהגינו היאור והעפר על משה אינו דין שילקו על ידו. ולפי דברינו הרי לקו על ידו. יש לומר שמטעם זה הסתירו הכתוב ולא כתב מפורש בעשיית המכה שהכהו משה, רק רמז הכתוב ובמקום אחר מפורש 'ומטך אשר הכית בו את היאור'¹⁴.

נספח

ו. באיזה מטה היה מעשה דמי מריבה?

בסוף מעשה דקרח אמר ה' למשה לקחת מטה לבית אב מאת הנשיאים, שנים עשר מטות, ויניחם באהל מועד. והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח. ועשו כן והנה פרח מטה אהרן. ויוצא משה את המטות ויראו ויקחו איש מטהו¹⁵. ויאמר ה' אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת (במדבר יז טז - כו). ונמצא שמאז היה מטה אהרן באהל מועד.

ובפרשת חוקת במיתת מרים "ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן" (שם כ' ב') ובהמשך "וידבר ה' אל משה לאמר, קח את המטה והקהל את העדה..." (שם ז' - ח') ולא

¹³ אין לומר אף אם היה מטה אחד שקודם הרימו אהרן ואח"כ מסרו למשה ומשה הכה. משום שא"כ היה הפסק בין הפעולות ולא משמע כך. וביותר לפי דברינו שבהרמה נפעל שיהא דם בכל מצרים ובהכאה נהפך המים שביאור לדם, ובפסוק הקדים לתאר שנהפך היאור לדם ואח"כ כתוב "ויהי הדם בכל מצרים". ובשלמא אם נעשו ביחד אפשר לומר שהקדים הכתוב את היאור משום שהוא עיקר המכה ובו התרה את פרעה, אך אם בזמן קדם הדם בכל מצרים להפיכת היאור לדם אי אפשר להקדים בפסוק את הפיכת היאור לדם.

¹⁴ עיין במפרשים שפירשו כעין דברינו: האברבנאל, ובמלבי"ם הביא פרוש זה ודחאו מהמדרש, ובהעמק דבר, ובספר אבן יהושע.

¹⁵ מכאן נראה שכך היה הדרך שכל איש חשוב היה הולך עם מטה. ולכן לקחו בחזרה את מטותם להשתמש בהם. ולכן היה למשה מטה, ולאהרן מטה, וגם לחרטומים מטה, שהיה משמש אותם להילוכם. וכן מצינו באלישע שהיה לו משענת. וכן ביהודה "חתמך ופתילך ומטך אשר בידך" (בראשית לח יח). (ואחר שהושם מטה אהרן באהל מועד שמא עשה לו מטה אחר).

פורש איזה מטה¹⁶. "ויקח משה את המטה מלפני ה' כאשר צוהו" (שם ט'), והמטה שלפני ה' זהו מטה אהרן כמו שראינו בפרשת קרח. ובהמשך "וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים" (שם יא) ומדויק הפסוק נראה שזה היה המטה שלו, וצריך ישוב.

גם יש לדקדק את ריבוי הפעולות הרמת המטה והכאה בו שתי פעמים.

ושמא נאמר שמאחר שלא התפרש בציווי מה לעשות עם המטה היה סבור משה שמספיק שירים את המטה כמו במלחמת עמלק, ואחר שראה שלא יצאו מים, חזר והכה במטה. שהיה סבור שמא צריך להכות כמו בפרשת בשלח והכית בצור ויצאו ממנו מים. ואחר שראה שעדיין לא יצאו מים אז החליף את המטות וחזר והכה במטה שלו. וזהו שאמר הכתוב ויך את הסלע, במטהו פעמים. שהפעם השניה היתה במטהו. [וכך ג"כ הוא נפסק לפי הטעמים ויך את-הסלע, בַּמֶּטֶה פְּעָמִים].

וההסבר לשינויים אלו הוא דהנה ההבדל בין הכאה להרמה כבר פירשנו שהכאה הוא להפוך את הדבר, והרמה כשאין בו שינוי. והנה ה' אמר "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע" (שם ח') ועיין ברמב"ן (שם) על הלשון 'מימיו' שיכול להתפרש המים שיש בו, ויכול להתפרש שיתהפך למים ומים אלו נקראים על שמו. ולפי זה נאמר שבתחילה סבר משה שיש בו מים כדרך מעיינות והנס יהיה שינבעו המים ויבקע הסלע. וא"כ אין בו שינוי דבר ולכן מספיק הרמה. אך אח"כ הבין שהנס הוא שיתהפך הסלע למים ולכן נצרך הכאה כמו 'הכית בצור ויצאו ממנו מים'. וכמו בתהילים 'ההפכי הצור אגם מים, חלמיש למעיניו מים'. הצור - הוא בבשלח. והחלמיש שנהפך למעיין - הוא הסלע כאן. וכמו שפירש הרמב"ן כאן. ולכן חזר והכה בסלע כדי להפכו למעיין.

וכלפי שינוי המטות יש לומר שבתחילה הבין משה שהכוונה למטה אהרן אף שלא פורש אלא 'קח את המטה' סתם. [ושמא מדלא פירש את מטה האלקים כמו שפירש "והמטה אשר נהפך לנחש" (שמות ז' טו) "ומטך אשר הכית בו את היאר" (שם יז ה')]. ופירש הכתוב שזהו באמת הייתה כוונת הציווי, "ויקח משה את המטה מלפני ה' כאשר צוהו" (במדבר כ' ט'), דהיינו שזו היתה הכוונה אף שלא התפרש. אך אחרי שהכה ולא יצאו מים היה סבור משה דשמא פעולה זו להכות ולהפוך את הדבר צריך דווקא את המטה שלו, שהרי בכל הפעמים עד עכשיו שהכו במטה היה זה במטה משה. בדם - והמטה אשר נהפך

לנחש. בצור - ומטך אשר הכית בו את היאור. ובכנים - לפי מה שפירשנו באות ד'¹⁷.

ולכן סבר משה דשמא כוונת ה' הייתה למטה שלו, וחזר והכה במטהו.

ז. ביאור החטא במי מריבה.

הנה באמת כוונת ה' היה רק שירים במטה אהרן - לרש"י שפירש שלא היה צריך להכות. או שיכה פעם אחת עם מטה אהרן - לרמב"ן. (וניחא טפי לדברינו שבא להפכו למעיין).

ואף שלא מצינו עד עכשיו שיהפכו דברים על ידי מטה אהרן שמא אחר שנתקדש באהל מועד היה ראוי גם מטה אהרן להפוך את הסלע למעיין. וענין זה ידוע מביאורו של הגר"ח שמואלביץ זצ"ל על יוסף משיתא שאחר שהוציא את המנורה מבית המקדש חזר בתשובה ואמר אוי לי שהעסתי את בוראי. וביאר שלפי שהיה במקום הקודש הושפע עליו קדושה והתעורר לחזור בתשובה.

ויש לבאר לפי זה מה היה החטא במי מריבה. שאמר ה' "יען לא האמנתם להקדישני לעיני בני ישראל" (שם יב), שענין זה הוא הקידוש ה' שנחסר. שרצה ה' שיראו שהמטה כשהיה באהל מועד נתקדש ויכול לשנות הטבע. כך גם כל מי שמתקרב לה' ונדבק בו ובתורתו מתקדש והטבע מסור בידו. וזהו קידוש ה' שהתורה מקדשת ומרוממת את האדם.

ובאמת יצאו המים ע"י הרמת מטה אהרן לבד או על ידי ההכאה בו, כמו שכתוב במדרש שהתחילו לצאת טיפין. והיה על משה להמתין שיצאו מים רבים. וע"י שחזר והכה שוב במטהו, סברו העם שיצאו המים מחמת הכאת מטהו כאשר היה בצור בחורב. ולא היה ניכר שיצאו ע"י מטה אהרן שהתקדש. ונחסר בקידוש ה'.

וגם יש כאן המראת פי ה' כמו שכתוב "על אשר מריתם את פי למי מריבה" (שם כד) שלא אמר ה' להכות במטה שלו. אלא כמו שהבין בתחילה שכוונת ה' היתה למטה אהרן¹⁸.

ושמא כביכול היה חסרון באמונה בדבר זה כמו שכתוב "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל" (שם יב) שאף שהכה משה תחילה במטה אהרן מ"מ לא האמין שהתקדש לשנות דברים. לכן בתחילה הרים ידו במטה להוציא מים שיש בו. ואף אחר שהכה ולא יצאו מים רבים סבר שצריך להכות במטהו, ואם היה מאמין היה מחכה שיצאו המים¹⁹. ועיין.

¹⁷ ולפי יסוד זה שרק במטה משה היכו והפכו דברים נבין מדוע בתחילה סבר משה שלא יתהפך הסלע למים אלא שיש בו מים ועכשיו יצאו. שהרי אמר לו ה' לקחת את מטה אהרן כמו שהבין. ולכן הרים את ידו כמו שביארנו. ¹⁸ וכן בתהילים "כי המרו את רוחו" (קו לג) ומדויק שלא היה ציווי מפורש שהמרו אלא את כוונת הציווי.

¹⁹ וכנגד זה נענשו לא להיכנס לארץ הקדש.

¹⁶ ובכל שאר המקומות פורש איזה מטה. (חוץ מבכנים לדברינו שהציווי 'זהך את עפר הארץ' היה למשה, אלא שבהכרח היה במטהו שהרי מטה אהרן היה ביד אהרן שאהרן הרים את מטהו).

עובדות נוראות על מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצ"ל

זה שנחסר עכשיו את העובד ה', והצדיק הזה, שכל כך אהוב היה לפניו יתברך, חסר בעולם, חסר מי שיעבוד עבודת ה'.

חסרון המילי דחסידותא

אותם המילים אנחנו אומרים על רבינו ראש הישיבה, אותם המילים. והוא ממשיך לדבר פה, יש משהו בתשובות הגאונים, שכתוב שם שכשרב נפטר, אז עשרה אמוראים אחריו, כל אחד קיבל דבר אחד, מההנהגות שהיה לרב. זאת אומרת, אף אחד לא היה יכול לקחת את כל ההנהגות של רב, כל אחד לקח הנהגה אחת. אצל רבינו, זה כנראה, זה מה שרב נהג באלו הדברים, היה עבודה קדושה שרב עשה, ועכשיו זה יחסר. אם כן, אף על פי שתלמידי חכמים, שלא הלכו ד' אמות בלא תורה, אבל עכשיו יחסר המילי דחסידותא שקיים רב, יחסר להקב"ה הנאה בעולם, לא יכלו לעזור לזה, ולא כלום לעשות נחת רוח להקב"ה, וגם נחת רוח לרב. וזה מה שכתוב, על דברי התורה שאומרים משמו, שפתותיו דובבות בקבר. וכן כל מילי דחסידות שנהג, אם עושים אחריו ומושפעים ממנו, שהוא הגורם לזה, יש לו נחת רוח גדול, שעושים לו נחת רוח. דברים כדברנות.

אני רק רוצה עוד כמה שורות, ואחר כך נעבור לדברים. הוא כותב פה, על הדבר שעושים, ללמוד לעילוי נשמת הנפטר וכו', כי האדם לאחר פטירתו, מאד מסכן, וכבר אינו יכול לעשות כלום. לא רק דברים גופניים, אלא הנשמה כבר לא יכולה לפעול. וכל זמן שאדם חי, באפשרותו לזכות בזכויות גדולות מאד. ואחר פטירתו, כבר לא יכול לעשות כלום לעלות. וכל זמן שעושים בשבילו, זה ממש חסד של אמת. ואפילו הוא צדיק גדול מאד, בכל זאת כל מה שעושים בשבילו, יש לו כל כך הנאה ועונג, שהוא כבר לא יכול לעשות כלום, ועושים לטובתו, אי אפשר לתאר איזה הנאה ועונג גורמים לו. מבהיל, מבהיל, זה הדברים שאנחנו מנסים קצת, בתור הכרת הטוב על כל חסדו אשר גבר עלינו כל השנים, קצת לשתף את הציבור, בדברים שלמעשה מרוממים את האדם, כמה טפחים מעל הקרקע.

אוי ווי - הם לא תינוקות שנשבו

נתחיל בסוגיה הלכתית. פעם אחת ישבנו ודיברנו על איזה ענין, והתבטאתי קצת בחריפות, על ציבור מסוים, שלא שומר תורה ומצוות. שאל אותי, אם יש לי היתר לדבר כך. אמרתי לו שכן. שאל אותי, למה? אמרתי לו, הם לא תינוקות שנשבו, ממילא

המצוה הגדולה ביותר - קידוש ה'

באמת קשה לדבר, לא ראויים לדבר, מי אנחנו אנשים כל כך קטנים, לבוא לדבר על אדם ענק שבעונקים, שזכינו לחסות בצילו שנים לא מעטות, והמתנה הזאת נלקחה מאיתנו, מה גם שבצוואתו הוא כתב מה שכתב, כמו שכולם יודעים. אבל רבינו שר התורה אמר שצריכים לדבר וחייבים לדבר, וכל דבר שאומרים דבר טוב ממנו או לומדים ממנו משהו, זה נחת רוח גדולה לנשמתו, אז הדבר הזה, שאני הקטן עומד פה לדבר בפניכם, מצד אחד זה זכות גדולה, קצת להכיר טובה לרבינו הגדול, שנשא אותנו על כפיו, שנים רבות, מהדבר הקשה ועד הדבר הקל, יום ולילה.

ומצד אחד זה חובה גדולה מאד. כי רבינו הגדול סלד משקר, בצורה שקשה לתאר. וכל דבר שאנחנו צריכים לומר ברבים, אם לא יהיה מדויק מאד, אנחנו יודעים שבשמים מאד מאד לא יהיה לרוחו. לכן אנחנו נשתדל בעזרת ה', לשתף אותכם בכמה דברים, שהיו במשך השנים, שנראה שמי שירצה קצת להתרומם, בעזרת ה' יוכל.

גם זה דבר פלא גדול, מי שהיה יודע, כמה שכל ימיו היה אומר ברבים וביחיד, תדעו לכם, ככה הוא היה אומר לנו, המצוה הגדולה ביותר שאדם יכול לעשות, זה לקדש את ה'. והעבירה הכי גדולה שיכול להיות, זה לחלל את ה'. תשתדלו שבכל דרכיכם רק תרבו כבוד שמים, ותקדשו את ה'. מי שיודע מקרוב, כמה שהראש ישיבה מסר נפשו לקדש את ה', בצורה שלא ניתנת לתיאור. וגם, זה לא בשביל הרבים לדבר על זה, אבל מסירות נפש ממש. ובגדר דבריהם הם הם זכרונם.

מיתת צדיקים מכפרת - צער השכינה

לפני העובדות, אגיד לכם מה שרבינו הגדול הספיד את הרב שך, בברכות אמרינן, כשם שנפרעין מן המתים, כל נפרעים מן הספדנים. אם כן, צריך לדעת בדיוק מה להספיד. ומי יכול לדעת את זה? למי יש השגה, להעריך את גדולתו, לכן נמעט בזה, ונאמר מה שיהיה תועלת לרבים ולכבוד שמים.

ה'שפראך' הזה נשמע מוכר... מיתת צדיקים מכפרת, ומזהיר, יש לומר דאין המיתה מכפרת סתם, אלא, על ידי הכאב שיש בחסרון הצדיק, כי הרי אדם שיש לו יסורים, שיש לו כאבים, זה מכפר. אבל יסורים כאלה, שיש לו מחמת חסרון רוחניות, שחסר לו את הצדיק, את התלמיד חכם, זה דבר שיכול מאד לכפר. ועל כן מיתת צדיקים מכפרת. אמנם זה באופן שמכוין לצער השכינה, על

הרב הלל קופרמן שליט"א

עובדות נוראות על מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצ"ל

שהיינו בשכנות, והיא רצתה שנשלם כסף לועד הבית, שחמי היה צריך לשלם. אמרנו לה שלנו אין כסף, וכשחמי יגיע, שישלם לה. מה זה קשור אלינו. והיא התחילה להרעים בקולה, ולצעוק צעקות גדולות, והחזרנו לה לא כל כך בעדינות.

אחר כך שאלתי את נוות ביתי, איזה היתר יש לנו, לדבר כך אליה? הרי היא אלמנה. היא אומרת לי 'מה אלמנה? מחללת שבת בפרהסיא. גויה גמורה. מה, שום דבר'. אמרתי לה 'ברור לך ככה?' היא אומרת לי 'כן, ברור לי'. טוב, הלכתי לרב אלישיב, הוא אמר לי שהיא צודקת. כל המצוות של בין אדם לחבירו, זה רק למי שהוא אחיך בתורה ובמצוות, כולל 'כל אלמנה ויתום לא תענון, ממילא, זה, כיון שהיא מחלל שבת, היא כגויה גמורה לכל דבר. 'אשתך צודקת, אפשר לדבר עליה, ללא כל שום בעיה'. סיפרתי את זה לר' אהרן ליב. מה התגובה שלו? **אני הייתי מפחד. אני הייתי מפחד. אלמנה...** כך הוא אומר לי, **אני מפחד...**

היה פעם, באחת הישיבות בירושלים, סיפר לי אחד מראשי הישיבה שמה, שהיתה אישה אלמנה, שבאה לבקש ממנו, שיכניס את הבן שלה לישיבה. והוא מספר לי, 'אני אומר לך, זה לא מתחיל להתאים לפה. לא מתחיל להתאים. וניסיתי להסביר לה, שזה לא כדאי. והיא בשלה. היה ישיבת צוות, מה עושים? אמרו, לא מקבלים אותו. ואני אמרתי, כך הוא סיפר, שאני מפחד מאלמנות, מה אני יכול לעשות? אז סיכמו, שאחד מהראשי ישיבה, יסע לר' אהרן ליב, ושאל הכרעה. ר' אהרן ליב אמר, **אני מסכים איתו. אני גם הייתי מפחד.** פחד, פחד לעבור על הבין אדם לחבירו.

אריכות ימים - זה לא תמיד דבר טוב
סיפרתי בכמה מקומות, אבל סיפור, באמת היה שייד לפרשת שבוע שעבר, צריך לדעת, שאותו ר' אהרן ליב, שאמר כמה פעמים בזמן האחרון, עד החולי האחרון שהיה שנה שעברה, כמה פעמים שמעתי ממנו, אתם יודעים, ככה הוא אמר, **אריכות ימים, זה לא תמיד דבר טוב. לא תמיד. אבל גם אם נניח מצב הבריאות איך שהוא כן טוב, עדיין זה בכלל לא פשוט.** ואני כך שואל בשובבות, 'מה כל כך לא פשוט, הראש ישיבה יראה, מה הוא ככה זוכה, באריכות ימים שלו. מה הוא בונה, בלי עין הרע מה שהולך פה'. אתה יודע, שאני יצטרך לענות, על הרבה יותר שאלות, ממה שהצעירים היו צריכים לענות, אתה יודע איזה קושי זה? פחד

יצאו מכלל אחיך, אז מה הבעיה? מי אמר לך שהם לא תנוקות שנשבו? אמרתי לו, שהרב אלישיב אמר, שהם לא תינוקות נשבו. אם אתם הייתם רואים, איזה כבוד התורה היה לר' אהרן ליב לרב אלישיב, זה גם שיעור בפני עצמו. הרב אלישיב אמר לך ככה? מיד נדרך, אני מבקש ממך, תאמר לי בדיוק איך שמעת.

לר' אהרן ליב, אם אתם הייתם אצלו מפספסים משהו לא אמת גמורה, אז אחת דתו מחוץ לדלת, לא להכנס פה. הוא התיישב יותר בזקיפות, ותגיד לי בדיוק איך שמעת! אז הרציתי לו את הדברים, הרצאה קצת ארוכה היתה, אני לא ילאה אתכם פה, וכשגמרתי להרצות את הדברים, אמרתי לו, 'שהראש ישיבה ידע, שהרב אלישיב אמר לי את זה שלש פעמים. ואחרי הפעם הראשונה, הייתי אז אברך צעיר בשנה הראשונה כמדומני, פגשתי איזה אברך אחד, סיפרתי לו את מה שהרב אלישיב פסק, וממש כל האוטובוס היה אש להבה, שהוא צעק צעקות נוראות. שאל אותי בין השאר, 'תגיד לי, איך הרב אלישיב מסתדר, עם החזו"א המפורסם הידוע בורה דעה שמה, מפורסם מאד'. אז אמרתי לו, 'לא שאלתי אותו, לא הטריד אותי, אבל אם אתה רוצה, שבוע הבא, אני בעזרת ה' יהיה אצלו, ואני ישאל אותו, איך הוא מסתדר עם החזו"א'. חזרתי לרב אלישיב, שאלתי אותו, והוא אמר לי משפט נורא, **תדע לך, אם החזו"א היה חי היום, הוא לא היה כותב כך. כל המציאות השתנתה.**

אבל אנחנו לא נכנסים לסוגיה הזאת. מה התגובה של ר' אהרן ליב? זה ממש לבכות. מה התגובה שלו? היה דומיה זמן מה, ופתאום, אוי וי, אז הרב אלישיב מגדיל את הגהינום, הרבה יותר גדול ממה שהוא. ככה ראיתם את הרעדה שלו, הם לא תינוקות שנשבו, אז הם מזידים. כעת פחד אלוקים, הוא מגדיל את הגהינום. היה חרדת אלוקים שם, המשכנו להיות בשקט, ואז אחרי שקצת נרגעתי, הוא אמר, אני רוצה להגיד לך. אני, קשה לי להסכים עם זה. אני חושב שודאי הם תינוקות שנשבו, עם כל מה שאמרת. הוא אמר, תדע לך, שלפני כמה ימים, היו פה אנשי ערכים, וסיפרו לי, שהמציאות גם בארץ ישראל, שהאנשים האלה הם תינוקות שנשבו, ולדעתי זה ספיקא דאורייתא, וכדאי להזהר. פחד.

אלמנה... אני מפחד
אחר כך סיפרתי לו עוד איזה סיפור, היה איזה אישה אלמנה אחת, לא שומרת תורה ומצוות,

עובדות נוראות על מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצ"ל

ובבא. אין מחילה. והוא מודיע גם, שביום הכיפורים בתפילה זכה, הוא אמר לי, אני אומר שאני מוחל לכל, חוץ מהם. שאלתי אותו, 'האם אתה יודע, שההנהגה הזאת שלך, יכולה להזיק את האנשים האלה?' הוא אומר לי, 'תראה, הם הזיקו אותי מאד, ואפילו לא מבינים שעשו בכלל משהו מסוים, אז שהם יאכלו, את מה שהם ביטלו'. בקיצור, אין עם מי לדבר.

יום אחד, הצלחתי לשכנע אותו, שהולכים לראש ישיבה לדבר על הענין. הוא אמר לי, 'למה לא? בסדר'. באנו לראש ישיבה, שלום, ואס מאכסטע, תמיד תמיד בסבר פנים יפות. לא נתפס. באמת לא נתפס.

במאמר המוסגר, יום אחד סיפר לי ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל, מי שזכה להכיר אותו, 'יצחק, אפשר להגיע מחר בעזרת ה'?' 'בכבוד גדול. תבוא עשר וחצי בעזרת ה' בבוקר, אבל יתכן שתיכנס באחת עשרה וחצי שתיים עשרה'. 'למה?' 'כי מחר, הראש ישיבה עובר טיפול שיניים בבוקר, וסביר להניח שהוא ילך לישון אחר כך, אחרי הכל טיפול לא קל. אז אם הוא ילך לישון, תיכנס לבית מדרש, ואני יצלצל אליך שאפשר להכנס'. על דעת המקום ועל דעת הקהל. הגעתי לבני ברק, איך שאני מגיע, הראש ישיבה מגיע מהטיפול שיניים. ליויתי אותו ביראת הרוממות עד לביתו, וחיכיתי לטלפון. עשר דקות בערך, טלפון מיצחק. 'אפשר להכנס, הראש ישיבה החליט, שהוא לא הולך לישון'. ישתבח שמו. אני נכנס, וכזה שמייכל, שלום עליכם, ואס מאכסטע? מה היה ההתפעלות? אספר לכם. יצחק מספר לי אחר כך, תשמעו, אנחנו מדברים על בן אדם, או על מלאך? תחליטו לבד. הוא מספר לי ככה. 'דע לך, הראש ישיבה כל הלילה לא ישן. שאלתי אותו, למה הוא לא ישן? מחר יש לי טיפול שיניים, וזה טיפול קשה, ואני מסתמא יהיה עייף, ואצטרך לישון, מתי אני יספיק ללמוד, את מה שאני צריך ללמוד כל יום? יזף ופרע. לא הולכים לישון.

הגיע לרופא שיניים, הדוקטור אומר לו, 'הרב, עכשיו עושים הרדמה'. מה זה? מי צריך את זה? זה יועיל לרפואה שלי? אמר לו הרופא, 'לא. אבל בלי זה, אני לא יוכל לרפא אותך. אתה תטפס על קירות'. טוב, זה ענין שלי. אני שואל אותך שוב פעם. ההרדמה הזאת, לצורך הרפואה, או לצורך שאתה צריך לעבוד עלי בנחת? אז הוא אמר ש'אני צריך לעבוד עליך בנחת'. אז הוא אמר לו, אני

אלוקים. זה באמת מפחיד ככה ... את כל הדברים האלה.

אחר כך אמרתי לו, 'הראש ישיבה יראה, מה הראש ישיבה מפחד כל כך? תראה מה הולך פה, עולם הישיבות, עולם הכוללים, עולם התשובה, עולם החינוך, עולם הסמינרים, הכל על הכתפיים הדלות שלו. והראש ישיבה, מה הוא בנה פה! את כל עולם התורה הוא הציל פה! מה הראש ישיבה מפחד כל כך? אז הוא אומר לי משפט, אני מתפלל עליך. אתה ידוע לי בתור איש אמיתי. עברת להיות מ'כת החנפים'? אה? פחד אלוקים. כל צעד, כל פסיעה. באמת לא נתפס. איך כך לראות על כל דבר אצלו.

מחילה שאינה גמורה - זה שום דבר
שבוע שעבר, זה דבר מפורסם, רבינו בחיי מפורסם מאד, השאלה הגדולה, האם יוסף הצדיק מחל לאחים על מה שעשו לו, או לא מחל. מסתמא כולם שיושבים כאן, יודעים את הרבינו בחיי. ורבינו בעל האילת השחר בפירוש על החומש, מביא את הרבינו בחיי פה, לא מצינו שיזכיר הכתוב מחילה ביוסף, ולא שיודה להם, כי יסלח על פשעם וחטאתם, אם כן מתו בעונשם, בלא מחילת יוסף, ואי אפשר להתכפר עוונם, רק במחילתו. ועל כן הוצרך העונש להיות כמוס וחתום, להיפקד אחר זמן בעשרה הרוגי מלכות.

רבינו בחיי בשלוש מקומות בין מקץ לויחי. זה יסוד מפורסם שלו. אומר הראש ישיבה, צריך לומר, שהיה קשה ליוסף למחול, על הצער הגדול שעשו לו. ולומר סתם שהוא מוחל, בלי להרגיש בלב, אין זה כלום.

זה גם יסוד, דרך אגב, שהוא אמר כמה פעמים. אדם שמבקש מחילה מחבירו בערב יום כיפור, והוא באמת פגע בו, והוא אומר מחול לך, ובאמת בלב שלו נשאר אותו דבר, זה שום דבר. למעשה, אין שום מחילה. הוא מביא את הסיפור על ר' אלה' לופיאן וכו'.

אני מבטיח לך... אל תעשה לי הרדמה
אספר לכם מעשה, מה היה עם הרבינו בחיי הזה, מעשה שהיה כך היה. יהודי מסוים היה במקום עבודה, עבד שם עשרים וחמש שנה, זמן מכובד. מקום העבודה פיטר אותו בצורה מאד לא נחמדה, ושולח אותו לחפש מקום אחר.

היהודי הזה מספר לי, שהוא מוסר מודעה, שלכל ראשי המוסד, הוא לא מוחל נצח סלה ועד, בזה

עובדות נוראות על מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצ"ל

לא צחוק. הבין אדם לחבירו של הראש ישיבה היה פייער. אתם יודעים מה זה פייער של הראש ישיבה? בין אדם לחבירו זה היה אש.

בין אדם לחבירו זה אפייער

אספר לכם סיפור. היה פעם, הייתי צריך ללכת לאיזשהו חתונה מסוימת, ולפני כל יציאה שלי, הייתי מבקש ברכת הדרך מהראש ישיבה. אמרתי לו 'באתי לבקש ברכת הדרך'. למה? לחתונה של ידיד טוב. חתונה? סוף אלול, וראש השנה עוד שבוע, איך אתה נוסע? צריך זכות'ים! יש יום הדין. זה לא צחוק. צריכים זכות'ים. אתה יודע מה זה זכות'ים של גמ"ח לשבוע? אתה יודע איזה זכות'ים זה? אתה רוצה ככה לאבד את זה? אני לא נותן לך לנסוע. טוב, אמרתי לו 'מה יגיד אבא? אבא מאד רצה שאני יסע'. תגיד לאבא, שגם לו זה טוב שלא תיסע. זה גם יעזור לו ביום הדין. לא כדאי.

טוב, זה היה באיזור כ"ג אלול. בכ"ז, נכנסתי אליו לבקש ברכה לשנה החדשה. כידוע, הראש ישיבה לא שכח. שנים היה יכול לעבור. נכנסתי אליו, מה אתה עושה פה? למה הוא התיר בסוף לנסוע? משום כיבוד אב, הוא הסכים לנסוע. אמרתי לו 'הראש ישיבה, רצון יראיו יעשה'. הוא לא אהב את הבדיחות האלה. מה אתה מתכוין? אמרתי לו, 'החתונה התבטלה'. ראיתי איך שהראש ישיבה סהרורי, בין אדם לחבירו זה אפייער! הוא צועק, איזה מחיר יצטרכו לשלם, על כאלה דברים עוד. זה צחוק? הוא אומר, מה זה?

ואז הוא אמר במאמר המוסגר, זה ריבוי הפגישות מביא לכל הצרות האלו, למה צריך הרבה להיפגש? אז אחד אומר לו שם בחדר, 'הראש ישיבה, אצלנו מספיק חמש'. גם זה יותר מידי. מפטפטים מפטפטים, מה יש לפטפט יותר מידי, שלש זה מספיק לכולי עלמא. נורא נוראות. ראיתם איך שהוא היה חי את זה. הוא אומר, הוא יצטרך לשלם על זה מחיר. זה לא עובר בחינם.

לשובת נשמת, כדאי לי למחול.

טוב, בין אדם לחבירו, זה שייך לנו הדברים האלו. ניקח ראובן ושמעון, ראובן פגע בשמעון פגיעה מאד קשה, במאמר המוסגר הראש ישיבה פעם אחת סיפר לי, תדע לך, שאני בחיי, פעם אחת נפגעת ממשהו, והיה קשה לי למחול לו. אמרתי 'אז איך הראש ישיבה בסוף התגבר כן למחול לו?' אני יגיד לך. בגמרא כתוב שכל מי שחבירו נענש על ידו, אין מכניסים אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא. אז אם אני לא יסלח לו, הוא יענש בגללי. אני

מבטיח לך, תוכל לעבוד עלי בנחת. אל תעשה לי הרדמה. ארבעים וחמש דקות טיפול שורש, ליהודי בן תשעים ומשהו, בלי הגה מהפה. חוזר הביתה, אנחנו היינו ישנים, שמונה שעות לפני כן, שמונה שעות אחר כך, ובאמצע חסידים הראשונים. והיהודי הגיע הביתה, תשמעו עכשיו. לא נתפס. לית דין בר נש. וישב איתי לא מעט זמן. ובכל העומק, ובכל הפיינקייט, ובכל הלבדקייט.

אתה חושב שזה הפקר... מה אתה רוצה ממנו...

ונחזור למפוט. הגעתי איתו לראש ישיבה, סיפרתי לו את הסיפור, הראש ישיבה אומר, זה לא פשוט. זה מאד מאד קשה, למחול על כזה דבר. ואז אמרתי לו, 'הראש ישיבה, אני לא זוכה להבין. יוסף הצדיק, לא אמר קריאת שמע על המיטה?' הראש ישיבה, עם כעס הפנים, אומר לי, תגיד לי, אתה חושב שזה הפקר? את העבירות אתם עושים בשלימות נפלאה, ואת המצוות שלכם, אתם חושבים לעשות עבירה, ואז מה? ברגע הכל נגמר. זה לא הולך ככה. ככה הוא צועק עלי. ואז הוא מתחיל, כמו שמסביר לילד קטן, ככה הוא מתחיל להגיד לי. אתה חושב שזה פשוט? יוסף הצדיק, בן שבע עשרה שנה, כל התורה מאבא שלו, קורעים אותו מאביו, זורקים אותו לבור, מוכרים אותו לישמעלים, הולך למצרים, הולך לפוטיפר, צרות צרות צרות, מחול לך? זה לא הולך ככה. הוא אומר, מה אתה רוצה מבן אדם שעובד במקום עשרים וחמש שנה, מוסר את נפשו על המקום, וזורקים אותו בכזה ביזיון? מה ... זה לא הולך. מה אתה רוצה ממנו?

יוסף הצדיק... אין טענות עליו שהוא לא מחל

מה אומרים? 'הראש ישיבה, הבנתי. אבל היהודי הזה למעשה, בקפידא שלו, הוא למעשה מזיק אנשים'. אתה רוצה שהוא יסלח? אז הוא מהרהר בעצמו ואומר, אני יגיד לך. אם אתה תלמד, ככה הוא אומר לנפגע, כל יום, במשך חצי שנה, מוסר, חצי שנה חצי שעה, בענין מעביר על מידותיו, לא תיקום ולא תיטור, אולי ... לא לא, זה לא ילך, שנה שלימה, ילמד חצי שעה מוסר ליום, לא תיקום ולא תיטור, מעביר על מידותיו, אולי וכולי האי, הוא יוכל לסלוח לו. אחרי שנה. ואין טענות עליו. בורא עולם אין לו טענות על היהודי הזה. אין. יוסף הצדיק, הוא אומר, אין טענות עליו, שהוא לא מחל. זה לא הולך כך. זה לא הפקר כזה. לעשות עבירה וללכת הביתה. אז אחד היה שם בחדר, ואמר, 'הראש ישיבה יודע, זה כבר יותר מארבע שנים, מאז שפיטרו אותו. שום דבר לא אז אצלו'. אבל הוא לא התחיל ללמוד מוסר. נורא ואיום. זה

עובדות נוראות על מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצ"ל

גם יסבול מכך. לא כדאי לי. אז לטובת נשמותי, כדאי לי למחול.

אתה הקבלן של הבורא עולם...

היה מעשה מאד מעניין, באחת הפעמים, אחת הפרשיות הלא נעימות שהיה לי בגמ"ח אצלי, בסייעתא דשמיא ברוך ה', היה פרשיה של כמה אנשים, שלמעשה עשו נזק לכאורה לא קל, תבעו לבית משפט שעשו להם, וגם הלכו והוציאו את דיבתנו רעה, בארץ ובחו"ל. קיבלתי טלפון מחו"ל מידיד. 'הלל, שמעתי שאתם גנבים גדולים'. 'שמעת מדוד?' 'כן'. 'וקיבלת את זה?' 'בטח'. איך אמר ר' אהרן ליב, זה דבר מאד מעניין בעולם. כל השקרים אנשים מקבלים. ממש פלא פלאים. אמת, לא מקבלים. כן.. לא.. זה פלא פלאים שכולם קונים. תבררו! היהודי הזה הוציא סכום יפה מהגמ"ח, אחר כך היהודים האלה הלכו לבית הכנסת ששמה הלכנו להביא הפקדות, הלכו מאחד לאחד לא לתת. ישתבח שמו.

הגיע חודש אלול, עוד מעט יגיע ראש השנה, ואני הולך לראש ישיבה. 'הראש ישיבה אני רוצה לשאול שאלה'. הוא היה מעורב בכל העניין הזה, בכל הסיפור הזה, והכל הלכנו בעצתו, כמובן. 'אני צריך לסלוח לבנדיטים האלה?' נו, אפשר לשאול אתכם מה הראש ישיבה ענה לי? כזה מתוק, למה לא? 'מה זה למה לא?' הלחץ דם התחיל לעלות, 'מה פירוש למה לא, הראש ישיבה? הם הזיקו את הגמ"ח בצורה שאין לתאר'. אתה הקבלן של הבורא עולם? כמה כל פעם תביא הפקדות? אתה קבלן משנה? מה אתה עונה על כזה דבר, 'אבל הם הזיקו את הגמ"ח! אני שואל אותך עוד פעם, אתה קבלן של הבורא עולם? אז מה, נגזר בראש השנה גזירה, והיא נגזרה עליכם בצורה כזאת, והם היו בעלי בחירה לקחת את זה על עצמם. צו גזונטהייט, מה זה עניינך? זה לא הולך, אז ניסיתי עוד דבר. 'הראש ישיבה, אני לא חייב למחול בכלל'. למה לא? הם הוציאו שם רע? ברמ"א כתוב בהלכות יום הכיפורים שמי שהוציאו עליו שם רע לא צריך למחול? לא צריך למחול! את הרמ"א הזה אני יודע גם. 'אז מה הראש ישיבה אומר?' למה לא? למה לא למחול? 'הראש ישיבה, אני רוצה להבין'.

אם היית יודע.. היית מבקש עוד קצת בזיונות

אתה מבין מה שהולך פה? אדם ענק של שלש דורות, יורד לאפס אפסים, ומנסה קצת ליישר לו את השכל. 'הראש ישיבה, אני שואל שאלה. מה פירוש? הוצאת שם רע, ביזו אותי בכל מקום!' אני

יגיד לך. למה אתה לא רוצה לסלוח? אני יגיד לך. אתה לא רוצה לסלוח להם. אתה רוצה שיהיה עליהם קפידא משמים, ואז הם יענשו. אביסלע נקמה'לה. תגיד, זה מה שאתה רוצה. תגיד, זה מה שאתה רוצה. זה - לא - טוב! זה לא טוב! כל מי שחבירו נענש על ידו, אין מכניסים אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא. תוציא את עצמך מהתמונה. ככה הוא צועק עלי. נגזר עליך יסורים בראש השנה, תקבל אותם. אל תהיה צד בכל הסיפור הזה. ואני אומר לך, הוא ממשיך, תאמין לי, תמיד הוא היה מוסיף את המשפט הזה, שהקדוש ברוך הוא ישלם להם, אני יודע טוב מאד, תשאיר לו לטפל בהם. אל תהיה צד בעניין. תעשה לעצמך טובה. אומר לכם את האמת, היה שם סגולה במקום הקדוש והנורא הזה חזון איש חמש, היה סגולה נוראה, כשהראש ישיבה היה מדבר, הוא היה מקלף לך את כל הקליפות, היית מרגיש שאין שום בעיה.

אספר לכם. אחר כך באתי לבקש גמר חתימה טובה, הסיפור הזה היה בסוף אלול, תראו איך שהראש ישיבה אווז את המצב. הוא רואה אותי ואומר, אני אמרתי לך שהגמ"ח לא ינזק, למה אתה לא רגוע? אמרתי, 'הראש ישיבה, אני יגיד לראש ישיבה. באתי להגיד גמר חתימה טובה, ולהגיד לראש ישיבה, שהביזיונות, ישתבח שמו, ממשיכים. זה הכל'. אזוי? הוא עומד לצאת, הוא היה עם הפראק, כמה זה טוב, בזיונות זה כל כך טוב, זה כל כך מנקה, כמה זה טוב, אם היית יודע היית מבקש עוד קצת בזיונות. מה עושים עם אדם כזה? אין מה לעשות. הלכתי ביום כיפור, אמרתי תפילה זכה, מחלתי להם בלב שלם. זה מה שר' חיים, שיהיה בריא, אמר, 'מי שהיה במחיצתו של החזון איש, לא היה לו בחירה לחטוא'. זה מין הרגשה כזאת. יש סיפורים כאלה עד הבוקר אפשר להמשיך. נכנסתי עם מועקה בלב, מועקה כזאת.. ויצאתי קטן.

אוי ווי... הם עזבו את העולם בלי לבקש מחילה...

עוד בין אדם לחבירו, סיפור אחד אספר לכם על ראובן ושמעון. כל הסיפורים שאני מספר לכם פה הם אמיתיים במאה אחוז. לא בשמונים תשעים. כהווייתם ממש. ראובן פגע בשמעון פגיעה מאד קשה. גם פגיעה נפשית, וגם הוצאת שם רע גדולה. בקיצור שנים על שנים, ראובן שלח מכתב לשמעון, שמודיע לו שעוד מעט מגיע ראש השנה ויום כיפור, הנני להודיע, שאין בכוונתי למחול לך, על מה שעשיתם לי, והביא את הרמ"א שגם ר' אהרן ליב ידע אותו, ואמר היות וברמ"א כתוב אף על פי

עובדות נוראות על מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן זצ"ל

לסגור את הגמרא, ללכת לשוק העבודה, להרויח כסף, לעשות חיים, ובכח הבחירה שלו הוא נשאר ללמוד תורה, זה לימוד תורה לשמה, וכל האברכים לומדים תורה לשמה. ככה הוא אמר.

יש תלמידי חכמים ביניהם... שכל אחד שזה 40,000
כשהוא היה מגיע לתורה, היה חביב עליו מאד הבעל הטורים בדברים פרק א' פסוק ב', לשמוע את זה עם כל הגישמאק, כשהיה את האיומים מאיראן, ויהי בארבעים שנה ב במסורה פעם אחת פה ופעם בארבעים אלף וגו' ללמדך שתלמיד חכם אחד שזה לארבעים אלף שלא לומדים תורה. אתם שומעים מה כתוב פה? ככה הוא התחיל להתרגש לפני חמישים שנים שנים בקושי היה פה לומדי תורה, היום, לפי הדתות מאה עשרים אלף לומדי תורה אתם יודעים מה זה מאה עשרים אלף לומדי תורה? יש תלמידי חכמים ביניהם שכל אחד שזה ארבעים אלף. אז אני אומר לכם איראן לא תצליח. לא יצליחו. ככה הוא אמר. אני אומר לכם. ככה בכזה בטיחות. שהיה על הדבר הזה.

הראש ישיבה חייב לי הכרת הטוב...
יש הרבה להאריך עוד, אבל הזמן נגמר. אבל עוד מעשה של הכרת הטוב אחד חמוד. היה תלמיד חכם אחד, שרצה להיכנס לראש ישיבה, ואמרו לו שהראש ישיבה מאד חלש. אז הוא אמר 'תנו לי להיכנס לרגע, ואני יסדר את העניינים'. נכנס, אומר לראש ישיבה, 'בוקר טוב. לראש ישיבה יש הכרת הטוב אלי'. אומר לו למה? אומר לו 'נכון שאני גר בירושלים, אבל כל בוקר בברכת כהנים אני מכין חזון איש חמש כל בוקר'. יישר כח. שב. ישב איתו הרבה זמן.

יותר ממה שאמרתי לפניכם כתוב כאן, ה' יעזור, שנזכה להתעלות וללמוד מדרכיו, וכמו שהוא כתב בספר, **תדעו לכם**, והוא אמר לי את זה, גם באופן אישי, אימי עליה השלום נפטרה. אמרתי לו שיש עניינים גדולים, לומדים תורה עושים חסד, הכל לעילוי נשמה. אמרתי לו 'היום משהו הרגיש אותי והחלטתי לא להגיב, להעביר על מידותי, זה גם עילוי נשמה?' זה רצונו יתברך, להתגבר פעם אחת על המידות זה הרבה יותר חזק. ודאי שזה טוב.

והוא כותב גם בספר פה, בהספד על ר' משה סולובייצ'יק, שכל מי שמתחזק מדרכיו בעזרת ה', זה נחת רוח בשבילו, וכך הוא ילמד עלינו זכות מלמעלה, ויליץ טוב, ויגאל אותנו מהגלות הנוראה הזאת, ונזכה במהרה לביאת משיח, במהרה בימינו. אמן.

כן מידת חסידות לסלוח, היות ואני לא חסיד, הלוואי ואני יהיה צדיק, אני לא בדרגה הזאת, אני מודיע לך שאין מחילה, בסדר, אין מחילה. אין מחילה. עוד שנה ועוד שנה, הנפגע לא חשב מעולם לבוא לבקש מחילה מהפוגע.

יום אחד נודע לי שהפוגע מאד חולה, משהו סיפר לי באקראי, אין מקרה בעולם, אבל נודע לי כך. סיפר לי את זה איזה חבר שלי שהכיר טוב את הפוגע. סיפרתי לחבר שלי את הסיפור הזה ואמרתי לו 'תעשה לי טובה, למען כבוד שמו יתברך, כיון שהיהודי הזה מאד חולה, חבל שהוא יעזוב את העולם כך, בלי לבקש סליחה ממי שהוא פגע בו'. אומר לי החבר שלי, 'את הסיפור הזה אני גם מכיר, ודיברתי עם הפוגע כבר כמה פעמים. בחלומות הלילה הוא יבקש מחילה מהנפגע, היו לא תהיה. אין מה לדבר'. דיברתי איתו, אמרתי לו 'אתה חולה, זה לא טוב'. הנפגע לא סלח לו. הנפגע נפטר לבית עולמו. לא היה מוכן. כעבור כמה חודשים, הפוגע נפטר לבית עולמו, ולמעשה עזבו את העולם בלי לבקש מחילה. אני הייתי קרוב לדמויות שמה.

באתי לראש ישיבה לספר לו את המעשה הזה. הראש ישיבה שומע ואומר **אוי ווי אז מה אתה רוצה לומר לי שהם עזבו את העולם בלי לבקש מחילה והוא לא מחל לו? מה קורה להם למעלה שם!** הוא צועק. שאלתי, 'מה עושים, הראש ישיבה, מה עושים?' לא יודע. אבל הם עזבו את העולם בלי ביקשו מחילה. הוא נפגע, הוא לא מחל, פחד אלוקים, מה הולך איתם למעלה שם, והנפגע שלא מחל גם כן בבעיה. בסוף אחרי לא מעט זמן הוא אמר, **אולי, אולי הקדוש ברוך הוא יפשר ביניהם, אולי. לא פשוט.**

כמה הכרת הטוב אני חייב לקדוש ברוך הוא
אותו ראש ישיבה, היה צריך לשמוע אותו כשהוא יושב מופרט את חסדי ה' איתו, בדמעות, כמה, כמה הכרת הטוב אני חייב לקדוש ברוך הוא. כמה הקדוש ברוך הוא עשה איתי. באמת באמת לא נתפס לא נתפס.

כל האברכים לומדים תורה לשמה...
אבל דבר טוב לאברכים. הוא היה תובע אותנו כל הזמן. תובע, תובע, כל הזמן. יום אחד הוא אומר לי כזה משפט, **אתם יודעים, אני אווז, שכל האברכים פה בארץ ישראל הם בגדר 'לומדי תורה לשמה'**. העיניים שלי נדלקו. 'הראש ישיבה, ברוך ה', מה קרה עם האברכים? כזה אהבה כזאת עכשיו?' פשוט, הוא אומר, **הרי כל אברך יכול היום**

ניתן להשיג את ה"אוסף גליונות" בימי חמישי במקומות דלהלן:

תל אביב:

רחוב בן יהודה 87 מלון דבורה
קומה ב'

פתח תקוה

ישיבת "נחלת דוד"

רחובות

ישיבת "מאור התלמוד" רח'
בנימין 34

גבעת זאב החדשה:

בית המדרש בית אליהו

מושב תמד:

ישיבת "מאור יצחק" חמד

בני ברק:

כולל פוניבז'

בית כנסת המרכזי נחלת משה

בית כנסת המרכזי רמת אלחנן

כולל שע"י ביהכ"נ הגדול ר"ע 53

ישיבת בית מתתיהו

ישיבת "אורחות תורה" רח'

שלמה המלך 10

בית הכנסת נאות יוסף.

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'.

ביתר עילית:

חנות "ספריית ביתר" רח' אלעזר

המודעי 11 גבעה A

בית המדרש המרכזי רמת שלמה
ביהכ"נ ברכת יוסף גבעת שאול
ביהכ"נ משכן באב"ד גבעת שאול

מודיעין עילית:

ישיבת "מיר"

כולל "עטרת שלמה"

כולל "יששכר באהלך"

חניכי הישיבות רשב"י

אהל תורה רבי יהודה הנשיא

כולל הרב אברמוב

בית הכנסת שיח יצחק קרית ספר

בית הכנסת "היכל יצחק"

בית המדרש חסד לאברהם

בית המדרש אהל אברהם

ירושלים:

ישיבת "מיר"

ישיבת "אהבת שלום"

"מנחת שלמה" רח' מוצפי בית וגן

חניכי הישיבות נוה יעקב

אהל יוסף זולטי 6 רמת שלמה

ביהכ"נ יחי ראובן גבעת שאול

בית כנסת היכל אפרים רמות א'

בית הכנסת 'שערי תבונה' רחוב

שירת הים רמות א'

כולל 'קהילת ישיבת הר"ן' רחוב

חזקיהו שבתאי רמות ד'

בית הכנסת "אהל יוסף" רמות

ביהכ"נ 'משכן שרגא רמות א'

מגן אברכים רח' בובליק 1 רמות

לאוסף גליונות דרוש בהתנדבות מפיץ מדי שבוע
לנקודות חדשות.

המעוניין יצור קשר במייל:

9518470@gmail.com

לתרומות להחזקת הגליון

ניתן לתרום בקופות נדרים פלוס וקהילות

ע"י חיפוש המילים "אוסף גליונות"

כמו"כ ניתנת אפשרות להנצחה

לפרטים נוספים ניתן לפנות לטל: 052-7692282

כמו"כ ניתן לשלם על הגליונות
בקופות קהילות ונדרים פלוס